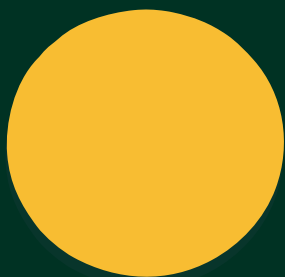

NORÜ ÜGÜTCHİPE'E
NA TIKUNAGAWÁ NA NGEÛ
**I MUGÜ I GUÛMA I
MUGÜETÜWÁ NGEMAÛ
I 1988ARÜ**

*Rü norü wüitchipe'e marü rüguutchiü nanawae na ya dueegü ta na yangüü
uriëna tama, nhaã nguneü i marü uenüügu 1º de outubro de 2025*

TRADUÇÃO PARCIAL DA
CONSTITUIÇÃO
FEDERAL DE 1988
PARA A LÍNGUA TIKUNA

*Versão preliminar sob validação da
comunidade até 1º de outubro de 2025*

NORÜ ÜGÜTCHIPE'E
NA TIKUNAGAWÁ NA NGEÛ
**I MUGÜ I GUÛMA I
MUGÜETÜWÁ NGEMAÛ
I 1988ARÜ**

*Rü nhaa documento rü nagu ni de'a i ngema norü
ügüitchimüü i ngema projeto i ngemaï i mugü i guïma i
mugüetüwá ngemaï 1988arü tá nagagüwá na ngeü i nhaã
tamãêpü' i natucumügü, Kaiowá, Kaingang rü nhumatchi
Tikuna, rü ya nguutchi nhumatchi i na ngẽmaï i nagagu i
Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD).*

TRADUÇÃO PARCIAL DA
**CONSTITUIÇÃO
FEDERAL DE 1988**
PARA A LÍNGUA TIKUNA

*O presente documento apresenta a primeira etapa do
projeto de tradução parcial da Constituição Federal
de 1988 para as línguas Kaiowá, Kaingang e Tikuna,
realizado no âmbito do Programa Língua Indígena
Viva no Direito (LIVD).*

Parceiros:

IDGLOBAL
Instituto de Direito Global

AGU
Advocacia-Geral da União

MINISTÉRIO DA
JUSTIÇA

MINISTÉRIO DOS
POVOS INDÍGENAS

GOVERNO FEDERAL
BRASIL
UNIÃO E RECONSTRUÇÃO

Apoio:

MAKIRA-E'TA
REDE DE MULHERES INDÍGENAS DO ESTADO DO AMAPÁ

INSTITUTO DE DIREITO GLOBAL (IDGLOBAL)

Diretor-Presidente

Carlos Portugal Gouvêa

Diretora Executiva

Dalila Martins Viol

Coordenadora-Geral

Amanda Teles Marques

Pesquisadora

Amirele Porto Machado

Pesquisador

Ademir Garcia

Pesquisador

Cristian Wari'u Tseremey'wa

Pesquisador

Maycon Flores do Nascimento

Pesquisadora

Jhelice Franco da Silva

ADVOCACIA-GERAL DA UNIÃO (AGU)

Ministro de Estado da

Advocacia-Geral da União

Jorge Messias

Secretário-Geral de Consultoria e Advogado-Geral da União Substituto

Flavio Roman

Assessora Especial de Diversidade e Inclusão

Claudia Trindade

Secretária-Geral de Administração

Elisa Monteiro Malafaia

Gestora da Parceria

Jéssica Zimmer Stefenon

Integrante da Comissão de Monitoramento e Controle

Gabriela Brandão

Integrante da Comissão de Monitoramento e Controle

Lara Aued

Apoio Técnico Especializado

Crizantho Neto e
Carolina Rodrigues

MINISTÉRIO DOS POVOS INDÍGENAS (MPI)

Ministra de Estado dos Povos Indígenas

Sônia Guajajara

Secretário-Executivo

Eloy Terena

**Secretaria Nacional de
Articulação e Promoção de
Direitos Indígenas**

Giovana Makuxi

**Diretor do Departamento de
Línguas e Memórias Indígenas**

Eliel Benites Kaiowá

**Coordenador-Geral de
Articulação de Políticas
Educativas Indígenas-CAPEI**

Edilson Melgueiro Baniwa

**MINISTÉRIO DA JUSTIÇA
E SEGURANÇA PÚBLICA
(MJSP)****Ministro de Estado da Justiça e
Segurança Pública**

Ricardo Lewandowski

Secretário-Executivo

Manoel Carlos de Almeida Neto

**Secretária Nacional de Acesso
à Justiça**

Sheila de Carvalho

Diretor de Promoção à Justiça

Pedro Henrique Martinez

Coordenadora de Prevenção de**Conflitos no Campo e na Cidade**

Julia Zucchi Natour

**REDE DE MULHERES
INDÍGENAS DO ESTADO DO
AMAZONAS – MAKIRA E'TA****Coordenadora**

Rosimere Maria Vieira Teles

Tradutor Tradicional

Atos Fermin Vasques

Bernabé Bitencourt Serra

Decüracü-Teodorino Manduca

Carvalho

PROJETO GRÁFICO**Design de capa**

Cristian Wari'u

Diagramação

Alan Costa de Brito da Rocha

Texto em Tikuna revisado por

Oσίας Guedes Alberto

Rü Programa Língua Indígena Viva no Direito i deaũ

Rü programa língua Indígena Viva no Direito (LIVD) rü nagu narü ñnũ na tüũ na poráẽgũ rü nhumatchi nũũ na ngetchaũãcũ tũmagagũ ya guama ya natucumũgũ taguarü naanewá maẽẽ, nanũũ tacua'gũũca' tũmaarü poragũ.

Rü nawanapuracũ i wũigu i nhaagũ Advocacia Geral da União (AGU) rü namaã Ministério dos povos Indígena (MPI) rü nhumatchi Ministério da Justiça rü Segurança Pública (MJSP). Rü wũiwá na ngemagũ na nhaã tamaẽpũ i natucumũgũ Kaiowá, Kaingang, rü nhumatchi Tikuna, na nagagũwá na ngeaũca' i mugü i guũma i mugüetüwá ngemaũ, erũ (IBGE) nũũ i ugu rü nhaã tamaepũ i natucumũgũ ni rü mumẽgũũ nagagũwá i deagũũ i 2010gu.

Rü nũmagũ rü nũũ na cua'gũ na wũitchigũ i natucumũgũ rü yima conũ ya nawa ya deagũcũ rü aũriãcũma rü namẽ, na ngemaãcũ naũãũca' i nguẽgũ rü cua'gũ nagu i deaũ i poragũ ya wũietchigũca' i ñũ rü nhumatchi guaneca'ĩũ na ngemaãcũ nũũ ta cuagũũca' i poragũ i woetama marü i ngemagũũ i tũmagagũwátama, na ngemaãgũ namaã ta puracũẽũ i taguarü naanewá.

Nhema nhaã puracũ i ngemaũ (LIVD) rü norü ügũmarenĩ na taguarü naane nũũ na cuaũca' nanangemagũũ i muũma i natucumũgũ i nũũ ngemagũũ i nacũmagũ rü nhumatchi conũ ya nawa ya deagũcũ rü norügũtchigũtama, na ngemaacũ na üũca' rü naũgũũca' i wũi i natchiane i taueũtama i ueũ, na ngemaãcũ guũma ya natucumũgũ nũũ na ngemaũca' i porá i taguarü naanewá.

Rü Instituto de Direito Global (IDGlobal) rü nia yau nhaã projeto LIVD nawá wũi cá i guane ya duẽẽgũca' i ñũwá na ngemaãcũ na namaã na cuaũca', rü nanaũũca' i nhaã puracũ rü tũmaca' na cagũ ya natucumũgũ ya duãtagũarü i ñũ rü nhumatchi nguetanũũgũ i maĩyugũ i ñgũũ i woetama naca'ngueũ i ngema puracũ rü naetüwá marü nawá i uegũũ i ngema ngũ, na nũũ na daumatũgũũca'.

Rü nhaã puracũ rü naũ namaã i natucumũgũ i duãtagũarü i ñgũũmaã na meã niũũca' rü ngema wũitchigũ i natucumũgũ rü tũmamaã na puracũegũ ya duãtagũ ya tamãẽpũ i natucumũgũ i nawá ngemagũe i nhaã projeto:

Rü rede de mulheres Indígenas do Estado do Amazonas – Makira E'ta, rü wüigu i Tikunagü mã na puracü; Rü Associação de Difusão Cultural de Canela – ADICUCA; rü wüigu na puracü i Kainganggü mã; Rü nhumatchi Instituto Ixiru Ete – Pai de Todos Tekoha Laranjeira Nhãnderu rü wüigu namaã na puracü i Kaiowágü.

Sobre o Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD)

O Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD) é uma iniciativa que visa promover o reconhecimento e a valorização das línguas indígenas no âmbito jurídico brasileiro.

A ação é promovida pela Advocacia-Geral da União (AGU), com o apoio do Ministério dos Povos Indígenas (MPI) e do Ministério da Justiça e Segurança Pública (MJSP). Dentre os seus objetivos, encontra-se traduzir a Constituição Federal para as três línguas indígenas mais faladas no país — Kaiowá, Kaingang e Tikuna — conforme o Censo de 2010 do Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística (IBGE).

O programa reconhece o papel fundamental das línguas originárias na construção de uma justiça mais plural, inclusiva e democrática, possibilitando que as comunidades indígenas tenham acesso direto, em sua língua materna, ao principal instrumento normativo do Estado brasileiro.

O LIVD representa um passo significativo na construção de um Brasil que reconhece sua diversidade cultural e linguística como pilar da democracia, ao assegurar que o direito seja efetivamente acessível a todos os povos que compõem a nação.

Por meio de chamamento público, o Instituto de Direito Global (IDGlobal) foi selecionado para executar o LIVD e para essa missão reuniu organizações da sociedade civil, pesquisadores indígenas e especialistas indígenas em linguística.

A execução do projeto é fortalecida por uma atuação em rede com organizações da sociedade civil diretamente vinculadas às comunidades partici-

pantes: a Rede de Mulheres Indígenas do Estado do Amazonas — Makira E'ta, que atua junto ao povo Tikuna; a Associação de Difusão Cultural de Canela — ADICUCA, ligada ao povo Kaingang; e o Instituto Ixiru Ete - Pai De Todos - Tekoha Laranjeira Nhänderu, vinculado ao povo Kaiowá.

Na wüitchigü i natucumügü arü naanewá na ñü

Nagagu na nüü na ngetchaügüü i nhema Convenção n169 da Organização Internacional do Trabalho ná nüü i uü, rü naüpa nana üaü i ngema puracü na nagagüwá na ngeü i ngema tamaepü i natucumü rü tümatanüwá naü rü nanawe'gü na nhuacü ta nanaügüü rü nhumatchi na marü tana yaugüü ya duätagü i nhaa tamaepü i natucumügü Kaingang, Kaiowá rü nhumatchi Tikuna arü.

Rü nhaa wümatü rü nanawe' i ngema norü ügüitchipee i mugü i guüma i mugüetüwá ngemaüarü na Tümatanüwá na ngeaüca' ya natucumügü ya nawa ngemagüe na tana yaugüüca' urüena tama ya duätagü ya wüitchigü i natucumü arü. Rü ngeguma marü narü guutchigu i nhaa puracü rü tá wë-naarü tümatanüwá nanangegü ya yiema nawa i ngemagüe na tumamaa ya deagüüca' rü nanawe'güüca i ngema puracü rüena na marü na tümaaëgu-güü ya duätagü, rü na marü na we'guü i ngema norü wümatü urüena tama.

Rü ngemaäcü na üaü i ngema puracü nana mëüca' i ngema ümatü rü nhumatchi namaa na wüiguüca' i ngema mugüwá rü ümatüü rü nhumatchi nüü na ngetchaügüü i ñnügü rü nacümagü i woetama i tümaarü iügüü ya wüitchigü natucumügü, rü nhemaäcü weguyaüü i ngema puracü na tümagagüwá na ngeü i mugü i guüma i mugüetüwá ngemaü ya tamaepü i natucumü.

Consulta Prévia e Validação

Em respeito aos princípios estabelecidos pela Convenção nº 169 da Organização Internacional do Trabalho, todas as etapas que antecederam a tradução foram realizadas mediante consulta prévia, livre e informada junto aos Povos Kaiowá, Kaingang e Tikuna.

O texto ora apresentado corresponde à primeira parte da Constituição Federal a ser validada pelas comunidades envolvidas. Ao final do processo, com a tradução integral do documento, será realizada novamente uma etapa de diálogo e apresentação da tradução, a fim de validar o conteúdo completo, assegurando que todos os termos, conceitos e interpretações estejam cultural e linguisticamente adequados.

Esse processo assegura que a tradução documento constitucional preserve, simultaneamente, a precisão jurídica indispensável e o respeito à cosmovisão, aos valores e às formas próprias de expressão de cada povo indígenas participante.

Preâmbulo

Tomagü napuerugü nama'ã cua'güe i duüügü tagucaã'gü (Brasil) to'ü unetagüe tiŕgüü rü tangutacque'egü nagu ga taütchiŕ ga guüma ãê'gacügüarü ga tagucaã'gü iŕgüü natangutchiêê wü'i natchiane i guãca' iŕ'ü rü naca' na nangemaüca' rü iaüüca' imegüü i guãca' iŕŕ rü nhu'matchi wü'ietchigüca' ta iŕŕ rü nangemaü na tama ngemaügu tapo'cu rü ipo'üãü rü taãêwa ta ngema rü ya meetchigü i guüma rü nawü'igu ya guêêma rü nhu'matchi nawe'guü i guãarü ma'ü rü nhama guêêtüwa üäcü i wü'i natucümü nügüma'ã amücüeü pluralista rü guêearü iŕ'ü rü nhu'matchi natauma togueü inaeü nagu niü i mugü i no'rütama iŕ'ü rü nhu'matchi togü natchiane rü na ngemaäcü na we'ätchiãüca' i gutchaügü i ngümüäcü rü de'ama rü ngemaäcü taya ngeetchi i porama'ã nhaã popera rü natatüüwa i Tupanaarü arü po'ü i nhaã popera i mugüpane i güüma i duüügü i tagucaã'nearügü.

TÍTULO I

NORÜ NACUANÜ

NAWANAÜGÜÜ I TAGUCAARÜ MUGÜ

Art. 1º Rü natchiane i wüiwa ngemagüü i tagucaã, naca naü natama napuâtchii nügüna i ngema natchianegü tagüü, rü iragüü rü nhumatchi rü iramaeü inane ngeta norü nawa ngemane napueru ñanegüeru i tagucaane . Rü naü ngema natchiane i guäma nawa tüü ngemaü i porá rü nhumatchi megüü itanaweü, nhumatchi nagu niü rü nüü nangemaü iinügü inagu nadawenü:

I – na naporaã norü naanearütawa;

II – na duüügü rü nüü nangema naüãü rü nayaãü i guüma ngema naca iüü.;

III – na guüma i duüügü rü nawüigumare ngemaca wegugüü guaüma tayaü;

IV –na puracügü i ngemagüü i natucumügüwa rü name rü wüetchigü rü tüü nangema natanaü i ngeürüümare i airüü;

V – nagu i inügü ya guuraü i natucumügüarü i ngemagü;

Wüitchimütama i ñnü. Na guuma i pora rü duü'ügüwa' ne'naü, rü ngema pora rü yatügü i yautchigü i unetawa' niü ena ü, nhaã mugü nüü i uuäcü.

Art. 2º Rü poragü i taguca'arü rü wüitchigü rü nügümaã tama na cua'gü nhumatchi nügümaarü na amücügü i nügütanüwa, i ngema poragü , legislativo rü executivo nhumatchi judiciário.

Art. 3º Naügü'ü nhema inügü i megü'ü inü'ü ya ngautchãü namaã naü natchiünegü i taguca:

I – naü i wüi natucumü i memarei' rü weguü rü nhumatchi ngetchaüwe'eí;

II – nü'ü iuü i nhema megü i yeerawa nha taguca'ane arü taca' ii'ü

III – rü naöëü i nhema ngeärü ngemaügüä rü naöëü ngema ta'cü i'tü'ü tchie'ü nhumatchi na ya i'raatchie'ü i ngema nacüma i tama nha'a tatucumüü wüigueü rü nhu'matchi wüitchigü natchi'cawa';

IV – naüü i megü i guäca'ma'iüü rü tama nangemaacü tüü i uü na'ca' na ngeta' ne' tauü, tümaarü natucumüca', rüe'na na yatü rüe'na tá nge, rüna ta tcho' e'na tá waü, e'na tá bu, rü tüma arü taunecüca' nhumatchi ngeürümare toomatchigü i nacüma naca tüü i u'.

Art. 4° nhema taguca'a arü naane rü nügüma ínacua' ngema nawa na namaä ya ngai'ü i togü i natchiänegü nawa i nhaägü inügü:

I – nanügümaätama ínacua norü taarü natchianewa.

II– nangemaü i nhema poragü ya guama ya duuegüca' iüü.

II – nhema wüitchigü natucumügü na nügümatama na cua'gü.

IV – natauumata i toyepe'egü.

V – nawüguü i guüma i natchiüanegü;

VI – na ngetchaüca' na idaugü'ü

VII – gutchaügü rü meaäcü nanaweatchigüëü;

VIII – na i'nauaüü nhema daiwe'egü'ü rü nhu'matchi nhema tchiri' tatchiga i deagü'ü naca' i nha tatucumü;

IX – nhema wüthigü natucumügü rü nameni na nügü narü ngüẽẽgü'ü naca' na yeerawa ya utchigüü i nhema nhure i nhaa maeü i duuügü arü megü;

X – nayaugüaũ tagucaãrü naanewa i togü duũ'ũ i políticaca' rüena norü ñüca' rü nawe ãgüü nayaugüãũ;

Wuitama i ñü. Taguca'tchiane rü nacatanadau naã wuiwatama yadagüü ngema natchiaanegü ya conü ya espanholwa rü portugueswa i de'agüü nawa norü taetchiga rü nhuacü namaã icuaũ ya ñanegü (pulitica) rü duãta-gãarü megüü rü nacümagüwa ngema America latinawa ngemagüü i tagüü i natucumügü rü ya ca'itchiica' wuitama i natchiane i munatüü.

TÍTULO II

DOS DIREITOS E GARANTIAS FUNDAMENTAIS

CAPÍTULO I

PORAGÜ RÜ MUGÜ I WÜIETCHIGÜCA'İİGÜÜ RÜ GUANECA'İİGÜÜ

Art. 5º Nguâma ya duê'ëgü rü ta wüigumare i mugüpe'ewa rü tauca'ma wüieü i ngemaca' tüü i'taüütchi rü nüü ngema taguca'agü nangema nhumatchi ngema togü i naâneca'a igüürü nagu pegüü i tagu arü naane rü taucürüwa'ta tayatoyepe'e i norü maüğü, rü norü meüğü, i norü wüigumare, i norü poüü, i norü ngemaüğü nhaa inüwaäcü:

I – rü yatü rü ngecü rü nawüigumare i ngema naüüwa, rü nhaa mugüwa rü nguêema naweüna tanaüğüü;

II – tau'etama ya duêê ta'cü poraäcü taü, rü e'na icunange' tama mugüwa naümatüäcü i ngemaü;

III – tauetama rü nagutaücu natacua'üü baitata tchieütchiü nacüma tümama naüeü rüena nacüma i wa'tümüü rü e'na aücümaü;

IV – guâma rü tüünangema i porá natanaa i tümaarü inü rü taue-ma tünatanatchuu, notürüwai natchu'u na tama tügü ta ngo'ëü na teétiüü;

V – mugürü inanapoü rü nhumatchi i norü ngaüga ya naatchi-raütama i ngema tchieü te'e üü cuma, rü naetüwa rü cunayautanü naca' ngema tümaarü ngemaüğü marü natchiëëgü rü e'na tümatchiga rü e'na na tümatchicüna'agü na i'dau'ü;

VI – natchu’u nayatoye iĩnügü rü guãma ya duẽẽ tüũ nangema natayaõ wüi ngemaũgu i ngeũrügümare i üüneügu rü mugüwa rü nüũ nangema i norü poũ nauaũ i norü ngutaque’egü rü natchicagü ngeta inaügüũwa i nacümagü nagu íya õgüaũ;

VII – duũügü ngema dawetchicawa rü pocupataũwa ngemagüũ rü tchuraragüpataũwa ngemagüũ rü nüũ nangema nanayauaũ i norü yumüetanüũ ngema natucumü nawa ya õtchigüaũ;

VIII – tauemarü rütapocu naca’ türü õ nawa ta ngema rü e’na naca’ i tümaarü iñü rü e’na ngema natucumü nawataũica notürüwai taucürawa tae’tcha natchae’cü tautama cunaü i ngema mugü nawaeũ notürü tomaãcü ítaicunaütanü namaã i to’ i’puracü;

IX – rü tama natchu’u nanaũ i puracügü i iñügüwaneũ rü cua’agüüthiwaneũ rü ngewacaũ’güũ i ngu’gütanü rü e’na degüca’ígüũ rü ngemagürü rü taucüwata rü ãëgacü naetüwa nüũ naoo’ rü natautama ya nguutchiũ;

X – rü aũrima natchu’u i tümaũne rü tüma arü maũ i’cuũ rü tüma arü maũtchiga, rü e’na tümatchiga nanatchieũ rü napuãtchieũ iãnegu rü yiema rü tüũ nangema ipora naitanauaũ rü natanayautanüũ naca’ tümatchiga natchieëgüũ;

XI – rü iřpata rü wüi natchica i porãacüma tchu’uũni’ĩ rü ngemaca’ taucürawata te’e nagu tayangaimare ngeguma tama tũnauacüma i norü yora notüru ëtcha ngeguma ta’cü arü aũcümaũ namaã iüpetü’gu rü nangema nanagu cungaiũ natüũ i’cuyayautchiica’ nawa i aũcümaũ rü rü e’na ngeguma ãëgacüwa nemuũ i popera ümatüũma ricatamata rü naweũna ngoonecü nayĩ i ngema;

XII – rü natchu’u nayaga’unaũ i popera rü nhataũ ya wüi ya duũüearü rü tũmaga i yauũ cuãcü rü e’na tümaarü poperagü arü numerugü tama nüüetacua’ãcü notürü nüe’tcha nüũ i ngema ãëgacüeru i mugümaã i cua’güũ inaüaũ rü tauetchanĩ erücü nüũ nacuaũca natacüarü ngutchaũ i ngemaũ tümaetüwa yiema duẽẽ;

XIII – rü tama natchu'u na ngeürümare i puracü naüü notürü wai nawe'i nanaätüü na âpaneü rü ngema mugü naweeäcü;

XIV – guäma rü tüü nangema nanüütacuatçaü i natchiga i ngemagüü i âëgacügüarü puracüthigagü notürüwai taucüra-ta tanango'eë nangetanenaü norü aicuma yiema nawa puracüe ngema natchiga i duüügüü nüü tacuaë;

XV – ngeerüemare ya duuë rü nagutarüü i taguarünaane ngegu-ma tama guearüwa inangemagu rü e'na nagutaücu rü e'na nawa-itaüü namaã i tümaarü airüü rü mugü naweüacü;

XVI – guäma rü tüü nangema natangutaqueü meamareäcü rü ngeneäcüi natchicawagü i guarü i iüwa rü tama âëgacü ya yima natchicamaã icua'cü nawe'egurica rü nhumatchi taucüwata togü i natucumügü ngematatama nananguëë i norü ngutaque'e nata-ma gutçaü iyadauca' rü nhu'matchi' naüpa i ngutaque'erü rü âëgacü ya prefeiturawa ngemacümaänüü ya uu;

XVII – rü tama natchu'u naüü i natucumü ngema meücarica iü rü natchuu' i natucumü i anegüüca iü;

XVIII – nanaüü i natucumü ngema nacüma i nügü erü ngue-güca' i mugü naweüacü rü tama âëgacüwa nenaü i norü üatchi nhumatchi natchu'una âë'gacü nagu nai'dau i norü puracüarüü;

XIX – natucumügü ngeguma aõtcha'ägu rü e'na norü puracü âë-gacü i puracü arü mugümaã cua'güü aoëtchaügu naüpa nawe'ina nawa' naüpetüü wüi nacüma nata'cüca a'õ i ngema natucumü;

XX – tauetama tapocu nagu wüi natucumü rü e'na nawatange-ma poraäcü tama itanawaeyani;

XXI – natucumügü i marü meäma âpane rü nüü nangema i pora naatüü nacadau nawangemagüe i tümaarü meü na-pe'ewa i âëgacügü;

XXII – duē rü tüü nangema ipora natüü nangema i tümaarü ai'rüügü rü ipatagü rü naanegü rü tauema rü tünatayapu;

XXIII – rü ai'rügü i ngemagüü i natchicagüwa rü duüü-güarü ngüeerüü niügü;

XXIV – mugürü nanaü i nacüma naca' ngeguma âē'gacü nayautchaü'gu i wüi naane tūna ya ngeerüemare ya ngemaüâē rü naca i ngemaü i guaca i iü rü naüpa rü âēcacü rüta tüü nanaü-tanü i dierumaâ rü nhaâ mugüwa i taguarüwa nüü yauuâcü;

XXV – rü ngürüatchi nangupetü'gu i aücümaü namaâ i duüügü rü âēgacü rüta nanayau tümaarü ngemaü ya duē namaâ naüaüca i puracü tūmaca' ya duâ'ta i aücümaüwa ngemagüe rü notürü tüüta nanaütanü nawena rü ngürüatchi nagu natchiegu i ngema puracü;

XXVI – rü iragüü i naanegü nawatapuracüēü duâ'tagü tüma-tanüegüma rü ngeguma ngürüatchi itanangetanü'gu nüü i dieru-maâ i cuagüü rü taucüwata namaâtanaütanü i ngema tümarü ngetanü i tümaarü naane erü mugüwa nü'ü ni'u, nataucürüwa yaii, notüru âēgacü rütü'ü narüngüee namaâ i dieru nangemaâcü nanawata puracüüca' i tümaane;

XXVII – ngema no'rü yoragü ricatama ni'ünü'ü ngema nama inacuaü rü e'na ya muēâü nangemaâcü guâma nü'ü cuaeüca ngema no'rü puracü i amatügüü, wiyaegü, rü toomatchigü inaüü rü naäcügüricata nüü nangema i namaâ napuracüēü i nanatüarü rü e'na naēärü marü inaügüü puracügü;

XXVIII – rü inapoüäü ngemaügü i mugüwa nüü ya uuâcü ;

a) Wuitchigü ngema naü'ü natanüwa ngema nawa' inapuracüēü wüigu rü e'na ngema natchana rü e'na norü naga i duü'ü na-ca'türü ngema nawa ipuracüēü i î'äwe'gü rü e'na cugütaegü;

b) Rü nüü nangema i mugü i nanüna daugüü ngema norü puracü nangemaâcü nayautanüaüta ngema no'rü puracügü

marü i ngemagüü rü e'na naca' nügünaütucumü namugü
naweäcü inapoügüaü i norü ngemaügü marü naügüü;

XXIX – mugürü nüü niügu ngema guüma i ngemaügü üügüü rü
nataüñecüa' nanama i'nacua'güü rü inapoügüaü rü norüricata-
ma ya ügüüca' i ngema naügüü rü nae'gagü namaä natacgüü rü
toomatchigü nawane'üü icua' erü'cü du'atagü arü meca'ni'ï rü
natchiiane namaä meüwa ni'ütchigü rü natchiane dieruaüca';

XXX – mugüwa' nangema rü ai'rüügü rü tümaäcügüna tana'üëü;

XXXI – ngema no'rü ngemaügü i toinatchiänecä'ä i duü'ü rü ta-
guarü naäñegu naächüügu no'rü ai'rüüü rü tagucä'ärü mugüwa
naäpane naca'ngema nama' rü naäcügü itagucä'ä naya ügüü naca-
tani'ï ngema erü marü tamana mecüraügu nanügüütawa nange-
magüü i nama'ma rü mugü rü nama'waamata nangema;

XXXII – äëgacü ya tagucä'ä rü ta nanaüpane i mugüwa ya tae-
tanüë natügü namaä i'tapoüü;

XXXIII – guamarü tüü nangema natanayauu i äëgacügüarü pu-
racüthicawa i deagü ngema nüü tacua'tchaü rü e'na guüma i
duü'ügüca arü cuaruü ngema norü ngaüga tümaca' naca ica'ü rü
mugüwa ümatüäcü tanii yangu, notürü i natchiga ngema icu'güü
i'tagucä'ätchianearü rü taucürüwata tüü nüü nacua'ëë.

XXXIV – guäüma nangema i pora wootchie'na tama ta-
naütanü i natanü:

a) Na naca'i'taca'ü nüna i poramaä i cua'güü i guärüca-
tanüwa , i'tanapoüüca i tümärü maügüma rü umanü rü e'na
ngeürümare i poramaä i cua'güü tümagu idaucüraügu;

b) Natanayauu i tümapane i äëgacügüarü puracüthicawa i
duätaca' ügüü, nangemaäcü tüü nangemaüca tümärü maü na-
maä itapoüca' rü tüü nüü nacuaëü nacüma ngema itanawa'ëü;

XXXV – mugü marü ngemaũ rü taucürüwa inanaüütchi i mugümaã cua'güna rü e'na nüũ da'u i tchieũ rü e'na aücümaũ i üpetügu i namaã i poragü i duãtagüca iũ;

XXXVI – mugü i ngewaca'ügüũ rü taucürüwata mugü inucümaũgüũ tanatchiêê ngema duã'taarü poragü marü ngemagüũ rü megüũ erü marü nawa nayupetü i mugücümagü;

XXXVII – natautama i tümaca'rica i pocutchiga ya duê rü mugü ümatüüãcü nanaüũ i pocutchiga;

XXXVIII – nangema mugüwa i natucumü i pocutchiga i duũ'ügüri-catumüwa ne'ũ nhumatchi nüũna ngema nhaãgü nacüma:

a) Nataüitchima i norü po'ũ

b) Rü taue tatama nüũ tacua' i wüietchigü arü wotu;

c) Rü na wüi juiz nüũ na ngetchauũ i juradogü arü pora'.

d) Nüũ nangema i pora naa ínapocuãũ i ngema maetagüũ rü tchieütchiũ ügü'ũ duêärü maũgüma;

XXXIX – natauma i tchieũ i tautama ümatüũ i mugüwa ngêmaca' ngema mugüwa amatüürica'tamani'ĩ i tchieũ naca'tacapocu;

XL – a lei penal não retrográ, salvo para beneficiar o réu;

XL – mugü i pocutanüũca ii'ũ i ngewacaũ rü nucümaũũ i mugüe'tüwa na pora'ã ngemaca' taucürüwa ya pocutanücü rü nge-maná pocuetcha nagagu ngema nucümaũ i pocutchiga;

XLI – mugürüta nanapocu i ngeürümare ôtchiga üũ rü e'na netüwa iporacüũ niyagu'êaũ i duã'taarü poragü namanaã ügüũ i taguca'arü natchiane;

XLII – naicunaüũ natüũ cuooũ naca' i tümatchamuũ rü e'na na-

tacho, natawaü, natade'é rü tchieü ni'ï i'taü, ngemarü natauma inatanü wootchi nhure taunecü marü ngupetü rü nangemaetcha-tama rü naca' i'quita'cutchi mugüwa umatüüäcü;

XLII – mugü rü nayadeetchi i tchieitchiaäcü ngema duë tüü i òëëü natüü i'yama' rü namaä taegüü i tchiegüü äte'ü rü tooma-tchigü ïgüü , rü daieta ügüü rü aünetagüü namaä norü namegü, ngemagürü maëtaematama nawüigu nanatchieü norü nacüma rü naca'tapocu ya diema namuë rü e'na naüe, rü ngemagüca rü natauma naä'ëcacü nü'ü ngetatchau i norü tchieügü naüe;

XLIV – rü tchieü taucürüwa ütanüa nhumatchi tauguma naüpetü nanangemaetcha i norü tchieü ngema natucumü i anegüü woo tama tchurara ya ïgu ngeguma mugümaa narü uwanügügu rü nhu'matchi narü uwanügügu namaä i nhema pora woetama duüügüwá neüü.

XLV – natauma i pocutchigawa ta toguemare naca pocu to-guearü tchieü notürü natanüegü nüünangema nanaütanüaü i dierumaä ngema gutchinü naüü rü ngema nhure dieru tüü nge-maüëpüma, rü mugüwa umatüüäcü;

XLVI – mugü nanaümatü nanhuäcü i wüitchigü pocutchiga nhu'matchi naga ni'ï ü rü toomatchigü i nacüma i nhaü:

- a) Narüäü i natchicagu rü e'na taucürüw'ata yawa
- b) naü.No'rü airüü nünanapuü;
- c) Nanaütanüta dierumaä ngema ngutchinü naüü;
- d) Napuracümare ngetanuacü nawa i natchicagü äëgacügüarü;
- e) Icuat'chääatchita nawa icupuracüüwa rü e'na na'wa taicu-ta'üchi ngema puracü nawa cungëmatchireü;

XLVI – natauma i pocu naca':

- a) Ngeguma cudadetagu nugu i gucarü ngema mugüwa ümatüũäcü norü artigu i 84wa rü XIX nüü ya uuäcü;
- b) Nacupocuetchaũ naca'i ngemaũ rüena nagucuyu;
- c) Nacuyangútanüẽũ poraäcü i yaũ i poracüma;
- d) Nacaicutaüthiũ i nawa curünatchiane;
- e) Natchiäcü itapocu rüena itacuaiäcü itaüpetü i pocupataũwa;

XLVIII – I'nanaütanü ngema i pocuẽũ wuitchigü i natchicagu, nacümaacüthigü ngema tchieũ naũ'ũ rü norü tauncüepütanü-gu rü natucumügüthigügu i yatügüũ rü ngeũgü;

XLIX – Rü pocutanüca' rü mugüwa nangema norü pora rü ngẽmaca' taucürüwata taya pi'ẽ rü e'na tayama' rü e'na toomatchigü ta'cüarü tchieũ namaã naüe;

L – Rü ngegücü ya pocutanücü rü nüünagema imugüwa nange-guma inamaĩäcügu rü ngineũ rü e'na ngiäcü rü ngiõtawa nenge-ma nugu i nguneũgü nainamaĩäcüũ;

LI – Taucüma ya taguca'ã rü ta ngeta i toinatchianewa na'mu' notürü rü yima nügü i ca'itchiẽcüca' ngegumata ngutchinü aicuma naũ'gu rü e'na namaã ñgu naatchiẽũmaã inataẽũ rü e'na toomatchigü i tchiegüũ rü mugüwa ümatüũäcü rü inata'üthi;

LII – Tautama nüna nanaãta nainaũ i toinatchianewa ne'ũũ i duũ ngeguma gutchaũ naũ'gu itaguarü naãnewa i nugu daũ i äëcacüarü püracü rü e'na ngeguma namañarü uwanügu i norü de'awa i äëcacü ya tagucaarü ñnü;

LIII – Tautetama rü ingeĩrümare i duũ rü pocu tünatauu-tchi rü e'na pocu tünanaã notürü nüü ngemaũ natüũn apocuũ rü äëcacü i mugümaã cuaũricatama nüü nangema i pora natüũnapocu;

LIV – Tauetama ngürümare tatapocu rü e'na tünata natchu'u rü tümaarü ngemaüguna tayaü ngeguma tama nüira nawata üpetügu naca' i ngema nacüma weguüäcü imugüwa;

LV – Tümaca' yiema naca'daugüe nawa i mugü i tümaarü porá naca' i ngemaügu tümamaä üpetüü rü e'na ngerüarümare nangu-petü'gu i tchiegüü namaä taüetüü rü mugüwa nangema naä tügüi-tapoü rü e'na itanauëü namaä i poperagü i mugüäcü ümatügüü;

LVI – Rü taucürüwata naüpetü i mugüetüwa i doraäcümare ügüü tümatchiga ya wüe ya duëë naä ngemaäcü natapocuüca' ;

LVII – Tauetama marü taüetüümare naüpa rü ngeguma taütata-ma nawa naüpetü'gu i nacümagü i we'guü i natchiga naätapocuü naca' i wui ngemaü taü;

LVIII – Marü äpaneäcü tüünacua'gügu ya duëë rü taucürüwata dauru'ügü tüünacua'tü tchieüca' noturü ngürüätchi nanaügü tümama ngeguma mugü nanawa'eäcü nanüna cua'tchagüüca' meä i tümatchiga;

LIX – Nangema i porá ya ngeerüamare ya duëäü nanamaä taü-cuü mugümaa icua'eitanügu i ngeguma tchieü ngupetü'gu i duä'tagüma ngemarü naü'ü ngeguma tama paa nguneüguüwa-nanagüägu ngema namewatchire ngemaü i mugüwa nanaügüäü;

LX – Mugürü taucürüwa'ta nanango'ëë ngema natchiga i gutchaüitchiü rü e'na tchu'uü nagudauü i duëenetchiga rü e'na duëëgüü äüätchitümüü i mugüarü poratatüüwa ngemagüü ngeguma tama duëgü nawe'egu;

LXI – Tauema ngürümare tapocu notürü tapocuüta ngeguma itanaüäcüma tüü iyanguëigügu natchiëü ita'ü rü tapocuüta ya duë ngeguma ämatüü i popera i äëgacüme'ëwa nemügu tümaca' notürü nacaarü i ngema tchuraragü ngeguma nagutchinügügu rü taucürüwata napocu duä'tagüarü mugücümaäcü i ngegumatama erü nüü nangemagü i mugü no'rü pocutchigaarü;

LXII – Ngeguma ngeerüemare tapocugu rü nangetani'ï tapocu nawei'naã nangegumatama rü mugümaãcua'ü rü e'na tûmatanüema nüüyaugü natapocu rü nhumatchi' yiema natûmawae' nanüütacua'ü i no'rü pocu;

LXIII – Pocucü rü nanawa'ena nûnacua'ü i ngema norü poragü i ûmatüü i mugüwa natanüwa i ngema mugü rü nawaena nangeamareü notürü naetüwa rü natanüügü nawa'enaã nûnadaugü nhumatchi nüü nangemaü mugüwata norü poüruü;

LXIV - Pocucü nü'ü nangema nanüü nacua'ü na te'e yiü napocuü nhumatchi nûnacua'ü naata'cüca'yiü rü nanüü nacua'ü na te'e yaü i tchurara tanûnataca'cü i pocupataüwa;

LXV – Rü ngürüäatchimare tapocugu ya duë tauuma itaiyani rü ngegutamaniï i äëgacü i mugümaã i cua'ëü tüü i'na pootchiü nawa i pocupataü;

LXVI- Rü tau'etama tapocuetcha ngeguma mugü marü tüü i muüтчигу rü e'na marü í'tanaütanügutчhire rüena tama;

LXVII- Rü natauma i pocu naca' ngeguma icunangetanügu notürü naca'ta pocuetcha ngeguma tama cunaütanü'gu i cuacüarü maëëruü rü e'na ngeguma marü tama cunaütanüтчau'gu i nge-maü marü icuyau'u itaepataüwagü;

LXVIII- Rü mugü rü tûna nanauãü i habeas curpus ya tee tügü icua'e naã a'ûnewa tangema rü e'na aücümaüwa i tûmarü maü i natanüwa rü e'na nawa ngema poraã'gü'ü i rü e'na mugüma icua'ëü;

LXIX – Rü tû'ütanangema ya duë tûmarü guüma maüarü poüruü i we'guü mugüäcü ûmatüü rü marü mugü i habeas corpuwa rü e'na habeas-datawa yagu'arü poraã'gu naca' ni'ï ngema tchieü ügüü i äëcacüarü puracütanü'ü tûmamaa ya ngeerüemare ya duë;

LXX – Rü ngema duät'aarü poürüü mugüäcü ümatüü rü nhaägü ni'ï namaã taitchocu;

a) Ngema politicatucumü i äpüe'rugüü i natanüwa ngemaü i guüma i aëcacügü i tagucã'ärü mugüpataüwa ngemaü;

b) Ngema natucumü i puracüeü, rü ngema wüitama natucumü iigüü rü e'na ngeürümare i natucumü marü äpaneü rü marü wüi täunecü i'puracüeü nanaã inapoüaü i norütama i inügü;

LXXI – Rü mugürüta nayawãna inanacatada'u ngema tauta mugüwa ngemaü i poratchiga nangemaacü nangemaüca i ngema meüügü naca' itagucã'ägü, naca'ta inorü porá rü nhumatchi naca' i duügüarü meüügü ïanewa maeü;

LXXII – Rü tüna nana ätata i “habeas –data” naã:

a) Nanütacua'üca' i natchiga yiema namaã icua'e nawa ngema aëca'cügüarü poragüthica';

b) Naa tüü nanaweatchiüca i tümapane i gutchaüwa i ngemaü rü eugüü rü mugüwaneü rü e'na poragüthigawayada;

LXXIII – Rü ngeerüemare ya duëë rü tüü nagma i porá nataüü rü tayangueüca' i mugü i nüü tchieëü i naane rü natchicü'nagü i nucümaüguü rü nacümagü ya ngueü i dua'tagüarü marü ngemagüü rü yiema naüe naca i mugü naaicuma natchicaü rü tautama mugüpee-awa tanaütanü woo tama naüpetü'gu tümarü inüca' inaca' ngema;

LXXIV – Rü äë'cacü tüütanarü ngüee nawana nguüma i mugügu daü rü nhu'matchi ngetanüäcümare tü'ü nanaü yiema aicuma tüünacua'e natangearü diëruaü;

LXXV – Äë'cacürüta nanaütanü ngeguma ngurüatchimare tauca'marethire' tü'ünapocugu ya duëë rü tüüta yiema nangupe-tü'ütchie i täunecü nagu i tümarü pocu;

LXXVI – Rü nangetanümare tümaca' ya yiema ngearüma dierüaë rü mugüwa nuüyauäcü;

a) Naatayau i bupane;

b) Natayauu i yupanee;

LXXVII – Rü nangetanümare natanaüü i habeas curpus nhumatchi habeas –data nhumatchi ngema mugü nawe'iaë iüü naca'.

LXXVIII – Rü guäc'a ni'ï rü tüünangema inacüma i mugüwa' napaaüra i'aüü tümärü ngemaü naca'tadau natanüwa ngema mugüwaneüü rü e'na puracüthigaca' i iü;

LXXIX – Mugürü nüü niu na gua'ma tüü na nhemaü na i na pouü i tümaarü documentogü, nhu'matchi i tapouäü i internetwá.

§ 1º Rü mugü i nacümagü nagu yaüü naca' i gu'üma porá nhumatchi mugü i aicumaütchi i ngema rü nhumatanii marü naporaü naya ngu.

§ 2º Poragü e marü ngemagüü rü iporaüü nhaä mugüpanewa i taucürüwa rü taucürüwaa i'nanaüütchi ngema marü ngemagüü i nucümaägü'ü i mugü ingemagüü rü ngema nawa'natchueü i inügü inayaugü rü e'na ngema wea'tchigü i togü inatchianemaä naügüü i taguaarü naane natanüwa üü.

§ 3º Ngema mugü rü e'na taigürigu naügüü i dua'taarü maü i'pouü mugü rü marü nayaugü i guüma i aecacügü i mugü ügüü ingemagüüwa üpetüü rü no'rü tare i ngutaque'e naca'tama i ngema mugü rü no'rü tamaepü arü i äe'cacü natanüwa ngema wüime'pü'ega-gu nayaagu naca'rü nacümagü rü ngema rü mugüthacüümaa tama nawüigu itagucä'ägüaruwa.

§ 4º Tagucä'ä i naane nanayau i togü i natchiane arü mugü i'napouü nanapocuaü ya a'ë'cacü ngeguma tchieütchiü duä'tamaä nau'gu.

CAPÍTULO II

PORAGÜ I DUËËGÜ CA'IÜÜ

Art. 6° Nhaagünii imegü'ü nhu'matchi poragü itümaca' igüü ya guama ya duä'tagü rü naatüü nagmaü i natacua'güü rü nata meegüä rü nata awemü rü nata puracüä' rü nata ipataä rü nata gaua , rü ia'wetchicaä rü nata poügüä rü nata ngueaü rü ya iraacügüe naä yauatüü rü buä'tagü rü itapoüä i mugüwa rü yiemagü tauuma tüüngemagüerü ta ngüeeäü nhaä mugü tagucä'ärü ümatüäcü;

Wüitama i wümatü. Guüma i tagucä'ä ngeguma gutchaüwa nangemagu i norü maü rü nüüta nangema wüi ngüee yaguama ya naacütama nayauaü i dieru ngema äë'cacüwane üüma rü mugüwa ümatüüacü;

Art. 7° No'rü nhumatchi naca' niü ipuracütanüügü i ianeawa maeü nhu'matchi puracütanügü i ianearü yaüwa ngemagüü rü toomatchigü i ngüëëgü naca' nanameü no'rü maügü;

I – No'rü puracü nawe'ina i'napoüä i mugüwa' natcha'wa naca' na poraäcü i'nataü'tchi rü e'na tauuma i'naüyani rü mugü i ngewaca'ügüüwa naa nanüünaütanüä ngürüätchi inata'ütchigu rü toomatchigü i mugü nüü i poüü;

II – No'rü ya'metanü naca' ngeguma inatauguma rü e'na naca' inada'ugu inapuracütchaü;

III – Nayau norü dieru ngeguma wiitchigü ya taunecüwa' nangugu;

IV – Y'ametanü i nagu memareü mugüwa ngemaüäcü rü guä'cama ya tagucä'ä iügüe rü naa namaä tatacü itümarü namaa itamaüü itümaacügüma ya ipata rü ona rü tangu, tutu uu, tanaüane, tümatchi'ru , tümarü ngemaügü namaa ta me, nagutiüe, tumarü ngu'tanü ya gu'cü ya taunecügu ünagü nangemaäcü tama inagu'utchiica' i tümarü dieru rü natchu'tana nangeta'mare tanaayauü i tumarü dieru ingema tayau;

V – Ngema dïeru tayauü yiema ipuracüe' rü naepüta'nii inatanü ngema puracü itaü;

VI – Taucurüwata i'narü i ipuracütanü nguüêtcha ngeguma wüigu nameëã'gu ngema natanü i puracü;

VII – Nawe'ina i nhema dïeru ta yaugüü tagutatama narü ira'maëü ngema i marü mugü nüü i uuäcü tüü ya yiema nawa ngemagüe i puracü i tama yiemaraüe i tüü yaugüe i gucü ya tawemücü;

VIII – Tanayau i wüipeme'pü' arü tamae'pü i puracütanü ya wüi ya taunecüwa rü e'na naep'ü ngemamarü inayaugüü i norü ngutchigatanü tüü ya guama ipuracüe nawagü i puracüthica e ä'e'cacügüarü rü e'na co'rigüarü;

IX – Ngema puracü i tchütacü inaügüü i puracütanüüügü rü nüü narü tatanümaë i ngema ngoonecü inaügüü i puracüü;

X – Mugü rü inanapoü i mugüäcü ipuracütanüü rü taucürüwa'ta tama nanaütanü tü'ü ipuracü ngema co'ri rü ngeguma ngema inaü'gu rü naca' napocu inanaütanüüta mugüpe'ewa;

XI – Rü güü'ma i natanügüe'pü' iyauutchiwa rü yiema namaa icua'e ngema puracü nayau tanayautata i iraü i dïeru naetüwa' ngema marü itayauü rü mugü nüü iuäcü;

XII – Rü tüüta tayau ya dïeru yiema wüi îpataäcuwa' iraüthie tüüyaue, mugüwá rü ümatüüäcü;

XIII – Guü'ma i puracü rü taucürüwa'ta 8 hora'ü naüpetü i wüi nguncüwa' rü 44 horani'ni wüi yüüwa gueetcha inapuracü' rü e'na tama ngeraacü i horawa' ngeguma nügümaa marü ina-meë'agu wüigu notürü yi'camarü nanayatanü;

XIV – Naca' i ngema puracü taguma iyaguü rü 6hora tamaniî erü toguetchigü nawa'tiücu ngema hora nagu inapuracüëü;

XV – No’rü ngü i yüütchate’earü gu’wa naātanü ngemaca’türü naca ya yüü;

XVI – Puracügü i naetüwa i 8hora itaüü ya puracüe rü naa-tanü rü 50 porcento arü tayau nae’tüwa’ ngema marü i’tayauü tümarü puracütanü;

XVII – Guüguma ngeguma wüi taunecü ya ngugu nai’tapuracüü yaa duüe nawe’üna wüi tawemücü tarü ngü’ namaa inatanayauü i tümarü dieru i witchipanü naguü natanüwa’ ngema tamae’pü-tchipanü nae’tüwa arü ngema türü dieruma marü i’tayaüü i tümarü puracüwa;

XVIII – Püracütanüe ya ira’acüe rü tarü ngü nawa’ tümarü puracü i 120ma i nguneügu notürü taucürüwaa’ta ngemaca’ i’tamuü-tchi rü e’na tama ta tüü ta yau ya tüma arü dierü;

XIX – Puracütanücü ya ira’acüma’cü rü pāatchi narü ngüta i norü puracüwa mugüwa nawe’eäcü i nguneü;

XX – Ngeetagüca’ iüütchi i puracü rü nangema mugüwa naüma-tücü na aegacü nanaü natümaca’rica inaüütchiäü i natchicagü i no’rü puracüthigagüwa;

XXI – Rü trintaütchima taugu i nguneü nameünaa tümamaä nüü ya ugüü ya puracüe’ ngeguma ta’cü üpetü’gu i’tapuracüüwa rü mugüwa nüüyauäcü;

XXII – Inaüüca i äucümaüügü nawa’ i puracügü nawe’inaa nange-ma’ü i mugü i nagu iu i maüthiga rü ngematatchiga rü üëtchiga nanhuäcü meä aüüca i puracügü;

XXIII – Rü narütamaetanü ngema puracügü i yagüü rü äücümagüü rü auätchigü mugüwa nüü ya uüäcü;

XXIV – Ngeguma marü ningugu ya taunecü nana puracü’ü nawae’ü nanarüngü’;

XXV – Rü nangetanümare naca' i naacügü ibutchia'cügü rü ngema nawa'ãpanegü' naügü nori nabuucüruwa' rü nhu'mata 5 arü taunecüwa nugu naa nangu nawa' ya buã'tagüca' ya iĩñe ya ngue'pataũ;

XXVI – Rü ãe'cacü i tagucã'ã mugüacü rü nüũ nacua' ngema meigü i wüigu naügüũ i puracüthiga i puracütanüũ norü corrigümaã;

XXVII – Mugü rü i'nanapoũ naa ngema puracügü i ngemagüũ rü taucüruwa'ta maquinaria nüĩca inaü erüta tüũ nangetchicaẽũ ya muẽma iya puracüthchaũ;

XXVIII – Rü nangema tümarü natanü ngeguma ngürüatchi ta'cü nugu tüũ üpetü'gu nawaitapuracüũ rü ngema tümarü co'ri nüũ ta puracüũ rü taucüruwata' tama nanaütanü ngeguma naga-gu tchieũ nugu tüũ ngupetügu' i poraãcü;

XXIX – puracücü nüũ nangema namaa ya ücüũ ãe'cacütanügu i namaa icua'güũ i puracüthigaa nhaa ngueũ nagunaücüũ iu-netagu; i contrato; wuimepüüthchima ya taunecü naca' inaüüthchi ya puracü'cü ya ianegu atchiücü nhu'matchi' tare ya taunecüwe'na na marü ya nguũ i norü puracü namanaügüãũ; rü tare ya taunecüwe'na namarü nayangu i norü puracü naca' ya puracücü ya tama ianeguüthchi atchiücü;

XXX – Natchu'u nananuicaemareũ iya'metanü i puracütanüũ-güarü rü e'na ngeürümare namaitacua' i puracüwa rü e'na naca taatangeũ rü naca' tanguerearü tauneuũ rü e'na naca' naa amatüũ rü natatcho' rü tawaü i tümatcha'mü rü e'na naca'natüica'ũ rü e'na tama;

XXXI – Natchu'u na tchiri' tüũ cu yauũ ya wüie' ya düee ya taurürü mēetchie, rü e'na tama mēa tüũ cu na ütanüũ rü e'na tama tüũ i quiücutchiũ i puracüwá;

XXXII – Natchu'u naca'i guũma i puracügü rü e'na ngema ta'memaã nawa puracüũ rü e'na ngema naca'i nguũ rü e'na nge-

ma porãacüma naca'inguü rü nanawae' nanawüigumareü i nge-
ma guüma i puracügü;

XXXIII – XXXIII – Natchu'u napuracünanaü i tchütacü nge-
ma aücüma rü taucürüwa'ta no'rü ngaicamana nguutchiü naca' i
yemagü deyuitu arü taunecü arü nhatüwaama ngemagüü rü nhu-
matchi natchu'u nangeürüümare puracü naü ngema dezesei arü
taunecü arü nhatüwawaama ngema rüe'tcha tama natchu'u nge-
guma inaca' i'nangu'maregu i ngema puracü nüü ngema cartrrzi
taunecü ya ügu;

XXXIV – Nawüigumare ya puracütanücü i mugüpe'ewa rü
âpanecü nawa' ngemaêthacü i puracü rü e'na puracügüwa'
ngëmacü i paatchitchigümare;

Wuigutama dicuaü ñü. Mugürüta inanapoü ya natucumü yima ipuracüe-
marecü i ngemamuma natchiüwaatchiüü rü namaa ngema poragü i marü
âmatü i nhaa iartchiguwa'gü IV, VI, VII, VIII, X, XIII, XV, XVI, XVII,
XVIII, XIX, XXI, XXII, XXIV, XXVI, XXX, XXXI e XXXIII rü mugüä-
cü naügüaü ngema puracü rüta naütanügüaü âe'cacüaü i'napuracüeü nüü
tanangema ngue'ügü i mugüwaneü naca' ngema puracü nanhuacü yaüü rü
toomatchigü nacümagü marü mugü nacuaegüü.

Art. 8° . Rü tamanatchu'u nügüna ütucumügüü naca' ngema nawa'
napuracüeü rü e'na nüü i'napoüaü no'rü puracügü notürü nawe'üna naan-
güêü i ngemagü;

I – mugü rü natauma no'rü porá na âe'cacüü namuü naa
nauaüca' natucumü i püracütanüüca' rü notürüwai ngema
natucumü ngemagüü nawe'üna na wü'cutchigüü i naegatchi-
gü i âe'cacügürü puracüthicawa'gü rü natchu'u naa aega-
cügüarü puracütanüü nagu nadau rü e'na ya poyepe'eaü i
âtucumügüearü puracügü;

II – Natchu'u natare natucumü na üü i nhema marü i âtucumügüü,
ingema tama i natchicawa ngemagü, rü e'na ngema nama i
cua'güü, rü nawa na puracügüü, nhu'matchi i ñeru nüü ngemaü,

rü guüma i ngema rü nawa puracüeü ta niü nawe'atchiëëgüü,
norü rü tautama nüü narü i'ramaë i ngema municipio arü taaü;

III – Ngema natucümü naü naca' natüü i'napöü ya wuietchigü
rü e'na guämaarü ngutchaü nape'ewa i mugüma icua'güü;

IV – Norü tagüü i ngutaque'ewa nii nayaugüaü na nhuretanü ta-
naütanü ngema natucümü nawa' taü rü tümarü puracütanügü na-
niü nangemäacü naütanüaüca' i ngetanügü nawa' nangema' tüma-
tucümüeru rü toomatchigü natüewa ngema mugü i tagucâ'ârü;

V – Rü tauemarü tütata'cutchi naa nawatangema i natucumügü
rü e'na ngema tangemaetcha;

VI – Ngema naerugü i natucumügü i puracütanüüarü naweenaa
nangemagüü nawa' ngema i ngutaque'e i ngeta inawë'a'tchiüwa
i natchiga i'puracü;

VII – Yiema marü i ngue i tümaarü nguneü na tapuracüü rü
namë na ta wotaü rü nhu'matchi namë na tümaca' na wotagü'ü
nhema natucümü nawa ita ngemaü;

VIII – Natchu'u nai naüüthiü nawa' i norü puracü ngeguma
marü ya wücutchigu nanaca' nadaüü na namaa nacua'tchaü i
wüi natucümü i puracütanüarü rü ngürüatchi nangupetü'gu nge-
ma naca'nadau wotchi wiwe'ama ya taatchi nhu'matata wüi tau-
necü na'ta nayanguü i nama inacua' i ngema natucümü , e'na
tautchie'tcha nawa' i norü puracü ngeguma gutchaü tchieüthiü
naü'gu mugü nüüuacü;

Wüi tchimüütama i wümatü. Ngema nhaa mugü ümatügüü rü naca'tanii i
natucumügü i ngema ñanearü yawa' ngemagüü rü natucümü i tcho'niewa
puracueü rü mugürüta nüü nanayau ngema nü'ü ngemaüacü nacüma;

Art. 9º. Rü mugüwa' naümatü naa puracütanüügü i'yatchaatchieü
ngeguma tama namegu inacümagü ngeta' inapuracüeüwa nange-
maacü nawa' nameaü ngema tchaatchi naama i norü corigü;

§ 1° Mugüta nüünacua' nangeïrüüta i puracügü taucüruwa' iya-tchatchiü nangemaacü duä'tagüü tama ngemata ngemagüüca nawa ngematanaweü;

§ 2° Rü tchu'äcümare naügüä'gu ngema tchatchiga i puracütanüü rü norü naerugürüta inayau rü napocue naca ngutachaü inacüma-gü inawa'güeü;

Art. 10. Rü mugüwa naümatü naä puracütanügü rü e'na no'rü corigü i puracütanüü naä natanüwa nangemagüüta ngema ä'ëcacügüarü puracüthi'ca ngeta' natchiga iyadegüü'wa ngema natchiga nawa'itapüra-cüe'gu nangemaäcü meayaüüca' i ngema puracütanüarü maü;

Art. 11. Nge'ta duzentuarü yeererama i ngemaguüwa i puracütanüü rü nüü nangema i porá naa wüi naeru nayaugüü naca' naa no'rü corimaä ya deaüca' natchiga meäcü norü puracüthigagü;

CAPÍTULO III

TAGUCAAGÜCA'

Art. 12. Tagucä'ä i ïgüü:

I – Nümagüüthigü:

a) Guüma ngema taguanegu buëü wootchi nanatü rü e'na naë rü togü i natchiänecä'ä mare tiï, notürü ngema nanatügü tamawai norü natchianeü í'napüracüëü;

b) Tagucä'ägü i togü i natchianegu buëü rü nanatü rü naë rü tagucä'ä tiï notürüwai naë rü e'na nanatü rü tagucä'äne'ü itapüracüü ngema natchianewa;

c) Ngema togü i natchianegu buëü nanatürü rü e'na naë rü tagucä'ä ni'ïgü notürawai marü depanegüü nawa i äëcacügü arü puracüthi'ca natchianegüwa ngemagüü rü nuata taguarü naanegu taäthigü'ü ngeguma nanawa'egu rü

ngeirümare nguneüğügu marü nawa nüü yangaugügu no'rü
yaarü taunecü naä tagucã'ätchiane naüü;

II – Tagucã'äü caüü:

a) Rü naca' ngemagü nachiaäne i portugüeswa i dea-
güüwá neü rü mugüwa nüü ya üuäcü nayaugüü i tagu-
cã'äpane nawe'inaä wüü'tchima ya taunecü nagunaä-
tchiü i taguarü naane rü tauguma iyaüü rü nhu'matchi
meü i nacüma nüü ngemaü;

b) Ngeürüümare togü i natchianewa neü rü tagucã'ärü na-
tchianegu ätchiü rü marü quizeü'tchima ya taunecü taguma
iüüü rü tauguma pocüü ngemaüca' ngeguma nanawa'egu
natagucã'ä yaü'tchaü;

§ 1° Naca' ngema portuguesgü i marü nagu atchiüğüü i taguarü-
naane rü nüü ngemaü naya naatchiraü i nacümawa nünatata na-
nauutchi i guüma i porá i tagucãäü ngemaütama ngemacuetcha
ngema tama ümatüü i nhaa mugüpanewa taucürüwa' nüü ngema;

§ 2° Mugü rü taucürüwa' toye naü nügütanüwa naca' i tagucã'ät-
chi'ca rü tagucã'äü ca'üü nguetcha ngeguma ngürüatchi nhaa mu-
güpanewa naümatüguta;

§ 3° Rü puracügü i tagucã'ä ca'ü'tchirica caüü;

I – Na äe'gacü ya tacü ya taguarü naane arü ya üü nhu'matchi
naa no'rü tare ya äe'cacü ya üü;

II – Na napü'üeru ya üü i mugüarü ürüüğü i camaraarü;

III – Äe'cacüeru mugüarü ürüüğü i senadowa ngemagüü;

IV – Na mugüma i cua'ũ i supremu tribunau federauwa;

V – Na togü i natchienewa' â'êcacüũ i tagucã'ãũ ta puracüũ;

VI – Na guerapü'üeru tiĩũ i tchuragüarü;

VI – Na napü'üeru tiĩũ i poũruũ i tagucã'âne;

§ 4º - Rüta nauegu tümaca' natama marü tagucã'ärü natucümüwa tangemaũ ya yiema;

I – Naca' ica'e tayanguẽũ i tümärü tagucã'ãpane rü e'na mugüarü poragagu i nagagu naã ngutchinüãcü tanaũũ i tümärü tagucã'ãpane rü e'na namaã tarü uwanügu i mugü i marü i ngẽma' rü e'na tagucã'ärü porama;

II – Rü ngeguma tümata naca' ítaca'gu ümatüũãcü nape'ewa i âêgacügü i namaã icua'güũ i mugü notürüwai taucürüwa'ta ta ngetchiane naũpa ngeguma marü naca'ítaca'gu natama tagucã'ã ti'itchaũ;

§ 5º Rü ngeguma marü i'taüegu i tümärü tagucã'âne rü nhaã insiju II i nhaã insisu §4º i nhaã artigo arü ngemaũcü rü tama tüũ niĩ poyepe'e ngeguma na'ca ítaca'gu nawe'inaarü tagucã'ãnewa tangema ngema mugüwa' ümatüũãcü.

Art. 13º. Conü ya nümaütchi i ñcü rü tagucã'ãnearü rü portuguêsnĩ.

§ 1º Rü wonera rü caũgü rü natchanagü rü nhu'matchi nhataũgürüũ i tagucã'tchiane rü ngẽmagü ni>ĩ nüũ iugüũ i no'rü natchiane tchana.

§ 2º Estadugürü rü Distritu rü nhu'matchi municipiugü na'weũnã norütchigü nawanüũ i cua'ũ ngẽmagü.

CAPÍTULO IV

DOS DIREITOS POLÍTICOS

Puliticutumügü arü poragü

Art. 14. Rü porá i duü'ügüwa ngemaü naã guâma rü tumaüitchita-ma tarünamegüü na'ca natanayauü tümarü ä'ëcacü ëüguüwa rü guamarü tawüigümare nhu'matchi mugüwa nüü yauuäcü i nhaäwa:

I – Guüma duü' duü'ügü gü ni'ï nüü cua'ü nanayauüü ngema nanawe'güü.

II – Nawe'na na marü ä'ëcacügü nayaugüäü i mugüwa rü duü'ügü taarü ni'ï nüücua'ü naname rü e'na tama i ngema mugü;

III– Duü'ügüni'ï naügüü i mugü nangemaäcü äëcacügütanüwa nangu.

§ 1º Nacüma i votatchiga nhu'matchi te'egücata yi'ï;

I – Rü guüma i tagucä'ä ngema marü i wü'cutchigüü rü dezüitu ya taunecüwa naügü na'weüna nanawotagüü guüguma;

II – Inanaüüotchigü natama tawotagüü tûmaca' ya:

a) Tama nguä'güe;

b) Rü tchetenta arü yeama ngemaë i türü taunecüwa;

c) Rü ngemagü dizesei arü yeama rüena dezüitu arü nha-tüwaäma ngemagüe i tümarü taunecüwa' rü tama tü'ü naya-cutchigü naäta wotagüü.

§ 2º Rü taucüwa'ta tawü'cu naatawotagüüca' ya togü natchiane-cä'ämare nhu'matchi ngemagü ngewaca'üchi tchurarawa tchocuü.

§ 3° Nacüma tûmaca' yima naca'daugüe naã ã'êcacü tiüthaü mu-
güwa nüü yauâcü;

I – Nawe'enaã tagucã'ãüthi tiüü;

II – Nawe'naã tüü nangemaü nataamepaneü nape'ewa i mugü;

III – Na'wenaã tiwücutchiü nawa' ngema wotatchigamaã cua'güü;

IV – Naweü naã ätchiü ngeta naca' inadaüwa naã'êca'cü ya itchaüü;

V – Naweünaã wüi natucumüwa' i puliticugüarüwa' ya wücutchiü;

VI – Nawe'naã nüü nangemaüra i norü taunecü naca' i;

a) Rü trinta i cinco ya taunecü nü'ü ngemaü yima naca'
dau'cü naã ã'ê'cacü ya ta'cü rü norü tare ya ã'ê'cacü
nhu'matchi senadu i naca' i taguarü naane;

b) Nawenaã trinta ya taunecü nüü ngemagüü ngema ã'ê'ca-
cügü i guvernadu nhumatchi norü tare i guvernadu nhumat-
chita naca' i ã'ê'gacü i distritu federauca' daugü;

c) Vinte arü wüi nüü ngemaü ya taunecü naca' ngemagü i
Deputadu Federau rü Deputadu Estaduaü rü e'na Distritu-
ca'ta daugüü;

d) Rü dezuitu ya taunecü nüü ngemaü yima veriaduca' dau'cü;

§ 4° Rü taucürüwa naca'tadau yiema tamaiwücutchie' rü e'na tama
nawa äegae rü nhu'matchi ngearü nguae;

§ 5° ã'ê'cacü ya tacü ya tagucaârü rü ã'ê'cacügü guvernadugü
rü prefeitugü rü ngürüäthi natchicüü iücue i natchiaãnegüwa
i tagucaã'ewa' igüü rü tare'epücünatama ni'ï naã'cacü ya i
naiya taunecüthigüwa';

§ 6° Äëcacü ya tacü ya tagucã'ärü rü äëcacügü guvernadugü rü prefeitu-gü ngeguma to i puracügü ca'nadautchaü'gu nawee naã seis ya tawemücü tau'gu nawana nguü i wotatchiga naweünaã inaüü ngema nawa' inapuracüü;

§ 7° Rü taucürüwa'ta naca'nadau natanüütama i marü äëcacü iü ngematama natchica'wa i tagucã'ärü rü guvernaduarü i rü prefeitu-arü natanüügü rü e'na natanüacü tüünayaue notürü tama natchu'u ë'tcha nüü ngema marü äe'cacü iü nawenarü nhui'ca naca'dau na-naca' tawotagü;

§ 8° Tchurara rü naca'tanadau naäe'cacü ya iü notürüwai nayauã i nhaa i nacüma;

I – Rü ngeguma tauta gu'mepü ya taunecü nüü ngemagu na'i'napu-racü natchuraranaa ya iü nawe'naa inaüü nawa' ngema puracü;

II – Rü ngemarü marü gumepü nüü ingugu ya taunecü naa tchu-raranaa ya iü rü ngürüatchi nangupetü'gu i wotawa nawe'na nanayauã i norü aecacüpane rü ngematatama narü ngu nawa tchurara ya iü;

§ 9° Nagema i mugü i meäma nagu i deaü, rü ta nana we'atchië ngema na ngeerüegü ta taucürüwa' tügü i wücutchie i pulitichawá rü nhu'matchi nhure i nguneügü ta narü ooü nhema na tauacücürüwa' tügü tarü wü'cutchiü i puliticawá, na nhemaäcü narü we'atchiü i guüma i mhema mugü nawee'üäcü na meã ta puracüüca'i wipe'ewaama rü narü we'atchigüü i guüma nhema puliticawá rü na tauüca' i puracü i nüürütamaeü i nhema mugü nüü i uü.

§ 10 rü nangemagu nangutchuäcü nawa nanguü na äëgacü ya iü rü nangema i porá naya äëgacügü namaã icua>güü i wotatchiga rü namaã narü igu i ngutchácü i mugüwa ümatüü ni>ï natchu>ü nacacutaeü i wotugü rü nadieërugü cacungi rüena gutchinüü i napanemaã ya ücugu rü quize arü nguneüwena naüpetügu naã marü ya ücuü na>äëgacü ya iü;

§ 11 Ngema ta'ütchitchiga rü bema eüwa ni>i äê'cacü inaügüaü rü yima ngutchinücü rü nanangaüga mugü ümatüäcü naaicumaya iü rü e'na tama gutchaü naü notürü ngeguma tama aicumaya iŋu yiema namaä ücue nainata'ütchiü rü na'weüna tanaütanüüta nü'ü yima i'tauaücü.

§ 12 Rü wuigutatama nanaügü ngeguma wotatchigawa nangugu i municipauwa naanügünanaca naca i duü>ügü i nangemaügü naügüthaü norü ianewa rü ngemarü nawenaä äê'cacügü i mugüarü üruügü i camarawa' ngemagüü taigurigu nhu'matchi noventaütchima nguneü tau>gu naweü'na yamu naca i äêcacü i wotatchigamaä icua'ü rü naüpa nanawa' nanguü naä naü ya äêcacü nayaügüaü i municipiuwa.

§ 13 Rü ngeguma duü>ügü nawe'egu rü e'na tama nanangemaü i nhaä nua § 12 ümatüü rü tautama nangema ngeguma naca inadaugügu nügü inaüëü naya de>agüü i radiuwa rü e'na tereviyaüwa i ngetanüäcü inaügüü notürü nangemaëtaetcha i toi nacümaäcü nügümaä inarüutagagüü naca i ngema äê'cacü arü yautchitchigawa.

Art. 15. Rü natchu>u naguüma i no'rü porá ya nguëü wüi politicawa ngemaü i äê'cacü ngema porá nüü yanguuta ngeguma nhaä naüguricatama rü e'na nüü nangemagu:

I – Nacaa inaca'gu natama marü tagucä'ä ya iü i äêgacügüta-nüwa yima tagucä'ä nügü i caitchiëcü;

II – Ngeguma marü natauguma i norü porá rü e'na marü tauwa'ma namegu inüwa;

III – Ngeguma pocuwa' inangemagu rü no'rü porá i políticawa' rü natauma;

IV – Ngeguma tama nanawae'gu nanguëaü i ngema mugüwa tüü naüëaü rü e'na naïcunaütanüü ngema nhaä mugüwa ngemaca' ümatüü i norü artigu 5º, VIII; nü'ü iuuäcü;

V – Ngeguma marü naca' inapocugu naã tchirimare namai-nacua'ü ya ñanearü dieru rü ngema nhaã mugüwa ngemaca'ümatüü i norü artigu 37,

§ 4°. nü'ü iuuäcü;

Art. 16. Mugü i ngewacügüü nawe'na nai'natchootchiatüü rü tau-cürata naya tomaräücê ngegumatama i marü ngemagüü i mugü i wotatchigaca' i igüü notürü waita napora'ã ngeguma marü wüi taunecüwenaãmata nagutana i i wotatchigawa nangugu;

CAPÍTULO V

NATUCUMÜGÜ I POLÍTICAWÁ NGEMAGÜÜ ARÜ

Art. 17. Tagucã'ärü nañewa rü tama natchu'u na'cugü cuütücumüü naca' i puritica rü e'na nügüguwa natchoü rü e'na yanguëü ngema natucumü marü ngemagü'ü notürüwai ngema natucumügü puriticaca' i igüü nawai-naã tautama inaueäü i taguacã'äne arü porá i duüügüwa'neü rü nüütana-cua' i toomatchigü natucumü nanangema rü norü nacümagüwa' iümatüüwa nawainaã duã'tagüarü mecagümaã ya utareäü rü nhu'matchi nagutaya'üü nhaã nacümagü:

I – Nawenaa tagucaanearü taawa rü norü ianetchigüwa ngema wui puriticutücumü ;

II – Natchu'u nanaã ngema puriticutücumü dieru nayaüü naü-tawa i äêcacügü i tagucã'ärü bai'ta togü natchianegüwa rü e'na togümeëwa nangema norü natucumü;

III – Nawai'naã ngema dieru nayaugüü rü äê'cacü i wotatchigamaã cua'güütawa na ngepane ngema dieru marü naayaü;

IV – Nawe'inaã mugü nawe'iäcü iya'ü.

§ 1° Rü mugü nüü ni'uni i puriticutucumü naã nugümatamana-cua'güü nanhuâcü ya iã'cü'ü rü nanaüaü no'rütama mugü nanhuâ-cüta nayau no'rü napü'üerutçigü rü nanhure taunecüca'ta yaĩtchi-gü rü e'na pãâtchi rü nhu'matchi nhuâcü nugü yanu rü inapuracü rü ngeürüta nayaugü nacüma naã togü i puriticutucumü naamücü naca' ngeguma wipe'ewa ügüüca' nawotagügu i ãẽ'cacügü rü tau-cürüwat'a ngema nacümaricaetchaguta niü guü i taguca'ärü na-aneua ngeguma naca' i nawotagügu i ãẽ'cacügü rü nawei'ta nüü nangemaü i mugü i norütama natucumüca iü rü naca' ngeguma nangutçhinügu rü e'na nüma inagootchigu ngaügmare norü puriti-cutücumü rü nawe'naã napocu rü e'na nünanayaugüaü i no'rü porá.

§ 2° Puriticutucumü n'awena namarü äpane i cartoriuwa nawei'naã nawena rü norü mugü rü naümapaneäü i naëtüwa ü'ü i mugüthi-cawa i Tribunau Tchuperiu Wotatchicagücawa.

§ 3° Rü nüicagütatama nanayaugü i dieru i natucumücatama i puri-ticutücumü iü nhumatchi nangetanü naã radiuwa rü tereviyaüwa ya uacüü i natchiga ngema:

I – Nawe'inaa ngeguma naca' na wotagügu i deputadu nge-ma puriticutucumü no'rü ngaira 3ẽ i deputadugü nangupetü-tanüeü wotugümaã norü muwa ya Estadugü i tagucã'ãnearüwa' rü nhu'matchi 2ẽ naguü i deputadugü wotumaã ngupetutanüü i wiitçigü puriticutucumüguwa' i tagucã'ãnearü Estaduwa;

II – Nanatanüwa na ngupetügüü rü 15ü rü mumaẽgüü i deputa-dugü federalgü rü woeü i i'ramareü i tagu arü naanegu.

§ 4° Natchu'u wuitçigü puriticutucumü tchurararuü nügü ünegü'ü;

§ 5° Wüitçigü puriticutücumüwa' rü wotuwa nangupetügu na de-putaduwa i nhurerüü nangugügu notürü tama ngema nhaã art § 3° wa yanguuâcü ya iğü rü dima ngupetücü nüü ngema natoï na-tucumüwa naüe bai'ta nacainataü'tchiü i ngema yu'gatchi notürü woo nangema nayu'u rü natautatama naa dieru nayau rü e'na nüü nangetanümare na radiuwa rü televiyaüwa ya de'a.

§ 6° Rü ngürüäthimare no'rünatucumüwa itchoü taucatchima rüta i'nataüthita nawa na äêcacüyaï, taue'tcha ngeguma napü'üeru nüü cua'gu ngema naüecagu rü e'na nüü natchie'güthchaügu ngema natanüügü rü e'na marü tama nüü namegu naca' i nacümagü i no'rü natucumüwa notürü nangema naüe rü naca'rü natauma i nadieruta tanayauü bai'ta naca'ta nangetanü na radiuwa rü e'na TVwaya de'a.

§ 7° Natucumü i politicutucumü nawe'einaä no'rü ngairawa i 5ê i dïeru nayaugüü naca' nanapüracüüca' rü yaä'cüüca' rü namaä ügüäüca' naä ngeä'tagü nawa tchocuüca' rü taätchi'caüca' inatanüwa i politicutucumü rü ngema ñnügü marü wëa'tchigüü i nguuca' natucumügüarü aiepewa'.

§ 8° Norü muwa' ngema dïeruepü' naca' iüüthchiü i wuitichigü politicutucumügü nawe'inaa norü ngairawa ya 30êwa tangüu naca' natapuracüëü rü tanatatchigaëü nawa' ya radiu rü e'na TV naäê'cacüca' i'tadaugüü ya ngëä'tagü rü naepü'tata ni'ï ngema dïeru nanhure itchoüü i ngeügü politicugütucumüwa erücü ngemaäcü naümatü no'rü mugüpanewa i wuitichigü politicutucumügü.

§ 9° Ngema dïerugü i nacatama i nayaugüü i wüitchigü politicutucumügü nangemaäcü nünauutchiü na no'rü ügüäü i natchiga naä äê'cacüca' inadaugüü rü yiema i dïeru nawe'inaa norü ngaira i30 porcentowa' tangüu tümaca'gü yadue ya waüe rü e'na irarüwa tchoora nangemaäcü guäma nawa' nguü rü taätchicaüca' natanüwa i ätucumügüü i politicutucumügü nangemaäcü ya nguutchiüca' i norü ngutchaü i ätucumügüü.

TÍTULO III

NA MEÃ NANUÛ I ESTADO

CAPÍTULO I

NA NHUÃCÜ MEÃ NANUÛ I NGEMA IÜÛ RÜ NAMAÃ ICUA'Û

Art. 18. Ngema na nhuãcü meã nanuũ i ngema iüü rü namaã icua'ũ na ãẽ'gacü namaã icua'ũ (república) i guũma i naane i Brasiliarü rü nũ-güwa nanangemacẽ na wüwa nangemaũ i Estado rü distrito federal rü nhu-matchi Municipilgü rü guũma nügümaãtama nacia'gü nawa i nhaã mugü i üü (constituição).

§ 1º Brasília rü Capital Federal ni'ĩ (namaã icua'ũ nayanuũtchiũ i ngema porá).

§ 2º I naanegü inuũtchiũ i aẽ'cacü namaã icua'ũ rü Uniãowa nangemagü rü norü ü rü Estadoãcü yanguutchiũ urüe'na wena nügüwa nangemacẽaũ i ngema Estado e nawa' nenaũ rü ngema mugü i ngue'ẽruũwa i mugüãcü ta ni'ĩ.

§ 3º Rü Estadogü rü name na nügügu natchocuũ nügü tanüwa rü nügü yayaueũ rü nügüna yaĩgatchiũ na tomaã wena nügümaã wüwa nangemagüũca' urüe'na yanguutchiũ i ngewacaũ'ũgü i Estado urüe'na ngema naanegü inuũtchiũ i aẽ'cacü namaã icua'ũ rü ngema duũ'ũgü i ngema natchi'cagu ãtchiũgüũ nawa'eũãcü rü notacüma nayauaũ i votowa rü ngema ngutaque'e i natchiũanearüwa i pora i mugü iü'üwa rü i mugü i ngue'ẽruũwa.

§ 4º Rü norü ü rü na nügüwa nangemagüũ rü na nameẽeaũ i natü-cumü rü municipioarü toyetchiga rü tá nanaũ i mu i estadualarüwa

ngema nguneũ i marü nü'ũ naunetaũ i mu i ngueẽruũ i Federalwaa-cü rü naũpa ínaca'gu tûna ya duũ'ãtagurica tá ni'ĩ rü nawa i votot-chigaãcû rü ngema duũ'ũgü i nawa'ngemagüũ i municipioguãtchiĩ-güũ nawena na nü'ũ yautchigaũ i ngu' na natautchaũ ya municipio rü nawe'güũ rü nü'ũ iutchigaũ duũ'ũgümaã i mu nawa'eũacü.

Art. 19. Rü natchu'ú ni'ĩ naca' i União rü Estadogü rü Distrito Federal rü Municipiogü:

I - Nanaũãũ i cua'ũũgü õgüwa urüe'na tupaucawa rü na mugü naũũ norü poramaã rü nü'ũ nagutchaẽãũ na yaiãcũũũ (funcionamento) urüe'na namaã nangemaũ urüe'na yima nawe'cũ-gurica yauaũ i ngemaũgü urüe'na namaã nameẽãũ i uneta rü nügü nameẽcũ i mù nü'ũ iuũãcû rü ngema ngüẽcẽgü i duũ'ũgü nawa'eũãcû;

II - Tama nayauãũ i ngema õ i cua' iümatũũwa ngemaũ i duũ'ũgüarü.

III - Naũãũ nayatoraũtchigüũ i tagucüa'gütanüwa urüe'na nügü tanüwatama nayauaũ nayatoraũtchigüũ.

CAPÍTULO II

UNIÃOARÜ

Art. 20. Meũgü i uniãoarü:

I - I ta'cû ngema nhamaũcũü nü'ũ ngemaũ rü ta'cû i nü'ũ ngema neĩũ rü iãgüũ tautchaãcû;

II - I naanegü i tauema nagu âtchiũũ rü taucürüwama tamá ítana-poũ i norü üyeaneü rü poraeẽruũ rü tchuraragüarü ü rü namagü i aẽ'cacü namaã icua'ũ na nügümaã nawa yadé'ãgüũ rü natchicana na idau'ũ rü ngema mu iunetaũwa;

III - Ya nataagü rü tatügü rü ngeüüüümare i naane i deá nawa neya'ü i namaã inacua'ü rü urüe'na wü'iarü yeera i Estado i deá nawa yape'tüü rü üyeane name namaã i to i natchiüa-ne urüe'na naane i tama nü'ü icua'üwa nadagü urüe'na nawa' nenaüü rü nameëüwa rü name ta i naanegü i natchipenügü rü ya nanücügü ya de'ácüã'tama;

IV - I capaügü i de'ágüarü rü nataagü ya to i natchiüanearü üyeane name ngemagüne rü tatü i taüarü nanecügü rü capaügü i oceanucüã' rü natchipenügü rü iyautchiü rü nhaägü rü i natchica i municipio nawa' ngemagüü rü naëtüwa ta i ngema natchi'ca i nawa' naüü i puracü i guãca' rü ngema wüitama i natchi'ca i taü i aë'gacüarü (federal);

V - I ngemaügü i tü'ü rüngüecëgüü i woetama ngemagüü i ngema naäne i we'gu üü i nawa ingemagüüarü rü ngema meügü iügüü i naca'tama iüü;

VI - Tatü i taü i norü naanearü;

VII - I deátchipenüwa ngemagüü i naanegü i naga iüaneü rü norü na yeerawa yadatchigügüü;

VIII - I poragü i deáarü porawa neüü;

IX - I ngema ngemaügü i tü'ü rüngüecëgüü i mineral rü ta ngema nhatütatüüarü;

X - I ngema waiümutatüüwa woetama ngemagüü i ämaügüü rü i natchica i ngemaü nawa ngemaü i nucümaü'ü i duü'ütchigaca' nawa i nguü rü nüüraü'ü i natchigagü;

XI - I naanegü nucümacürüwa maiyugü nawa ngemagüü.

§ 1º Nataiügu ni'ï i nacümaawa i ngema mu rü Uniãowa rü Estadugüwa rü Distrito Federalwa rü Municipiogüwa rü nü'ü nacua'

nawa nangemaü na nhuacü iyanguutchiü na naca' nadau i petróleo urüe'na ngema inaüü i woetama ngemaü i nhatütatüüwa (gás natural) i ngemaügü i tü'ü rüngüecü i deáarü na naüaüca' i porá i tü'ü nhe'ü rü toomagü i ngemaügü i tü'ü rüngüecü i mineralgü i ngema wü'itchigü i natchicawa rü ngema naäne i we'gu üü i nawa ingema-güü rü ngema naane i tatü nawa ngemaü urüe'na ngema naane i meü i ü nawa ngemaü i woetama norü i üü urüe'na nawüigeü na namecü i díerutchiga na naca' idau (exploração) i ngema.

§ 2º Rü wü'itchipee i 150 quilometro i norü toü (largura) rü ngema naanegü i waiüümügüarü üyeaneüarü ma' rü nü'ü tauneta na norü üyetchipe'e yiüü rü nü'ü icua'ü na aicuma na natchiüaneärü naane-arü poüruü yiüü rü norü na nawa nangemaü rü ngema na naüü rü tá mu namecüäcü ni'í.

Art. 21. União nawa'eü na yanguecü:

I - Yatoraü'ü i Estadomaä ínangema rü porá nüna naäü rü nügü nawa nangemacë i natucümü i meä ü'ü i guü i natchiüanecüa';

II - Rü nanango'eë i ngearü rü nanaüthiga i ngümü;

III - Nanataiečäü i poüruü i duü'ügütücumuarü;

IV - Nanaä na natautchaecäü i ngema mu i ngüecüruüwa nü'ü yauürüü rü i ngema poragü iyatoraü'gü rü yauečäü nawa i ngema naane i duü'ügütücumüarü' urüe'na nawa nangemaü paätchitama;

V - Mugüwa nangemacäü i ngema natchi'ca i nawa ingemaü ngeguma ngüüätchi aucümaü ngupetüguauü rü ngema nawa ingemaü i poüruüarü rü ngema taü i naane i aë'gacü namaä icua'ü rü namaä inacua'ü;

VI - Rü pora nüna naä rü nüna nadau i ngema ügüü rü ngema naca' nataeü rü namaä nataeü i ngemaügü i ngearüarü;

VII - Tü'ü naü'ü ya diëru;

VIII - Namaã inacua'ü i ngema ngetá natchiüanearü dïeru ngimaã inanguüügüüwa rü ngiü inaüthchicüügüüwa rü nüna nadauü i puracügü ngema woetama diëruarü rü naca' tümarü nanataiügüü rü aicuma yiüü rü ngema na ngiü naüthchicüüü i dïeru rü ngema na ngiü yaaueëü i dïeru na to i ngemaü ngimaã naüü na meã i taiüguüruü rü tü'ü inapoü'ü ya duü'ã'ta rü nangemaü i tümaarü meü ya puracütanüegü naca' tümaarü yauatütchiga (apostentadoria);

IX - Rü nameëeaü rü naüaü i we'gu ü'ü naca' i duü'ügü i natchiüanecüã rü natchicagü rü we'gu nanuaü i naanegü rü nhumatchi naüaü na yeerawa nadaü i ngema imegüü iügü rü i duü'ügü;

X - Rü pora nüna naãü i ngema puracü i ta'cü na imugüü rü ta'cüca' iuü rü inanguü rü nhumatchi ngema yamuü rü ínanguëü i buanecüwa ngemaü i duü'ügü i natchiüanearü;

XI - Rü naca' nadauü rü we'gumareäcü urüena te'e pora i ngüëëeruü nüna ä'üäcü rü nü'ü nü'ü tacua'eëü urü'e'na nü'ü tanatautchaëü i puracügü i ü'ü na dé'aruüwa idé'à i yaüguüwa (telecomunicação) rü ngema rü mu nü'ü iuüarü ni'í rü ngema rü we'gu nanaü na meã naüü i puracü iüü rü nauaü i natücumü i we'guü na meã naüüica' rü toomatchigü i nacümagü i natücumü i mugümaã icua'güü;

XII - Rü naca' nadauü rü wegumareäcü urü'e'na te'é pora i ngüëëeruü nüna ä'üäcü rü nü'ü nü'ü tacua'eëü urü'e'na nü'ü tanatautchaëü;

a) I ngema puracügü i ügüü na nü'ü yautchigaü i ägaü (radiodifusão) i nagagü rü natchicünaã'güarü;

b) I ngema puracügü i ügüü na yaücutchiãü i pora i tü'ü nhe'ü rü nhu'matchi nayonieü nawa ngema pora i deáarü ya'tchiü rü nü'ü iuü na wüiwa nangemaü namaã i Estado i ngema ngetá inangemaüwa ngema poragü i de'áarü pora;

c) I buanecügu iü'ü rü natchica i buanecüwa ngemaü rü i puracü iü'ü duü'ügüca' i ianewa rü aviãoarü üetchica;

d) I puracügü iü'ü na ta'cü ingeüca' nagu i nama i feruna-ca'arü puracü rü namagü i de'áwa iüü rü türegü i tagucüã-gü'arü rü norü üyeane i natchiüane i tagucüã urüe'na nü'ü naüpetüü i üyeane i Estadoarü rüe'na natchiüanearü naane;

e) I puracügü iü'ü na ta'cü ingeüca' nagu i nama i ngema botchicugüü nagu i nhaü i nügü tanüwa i estadogü rü nügü tanüwa namaã i to i natchiüanecüã' i ngema ianetanüügiarü;

f) I türegü i tatüanacüwa rü de'ágüwa rü nataagüwa;

XIII - Rü meã naü'ü rü nüna idau ngema pora i mugümaã icua'ü rü ngema tü'ü ipoü'ü i mugüwa i Distrito Federalarü rü naanegüarü rü ngema poüruü naca' i meü i naanegüarü iügiü;

XIV - Rü meã nanu'ü rü nüna idau i ngema nüna dau'ü na tama igutchinüü i mugüwa naca ya iane (policia civil) rü ngema nüna dau'ü i pocutchiga rü ngema nüna dau'ü i tchur-aragü i ngearü rü nhu'matchi ngema tüna dau'güü ngegu-ma ta'acü tü'ü ngupetügu (corpo de bombeiro) i tchurara i Distrito Federalarü rü ngegunarüü ta na meã diêrutchigana nadau'ü Distrito Federaua'ü na ngemaãcü naü'ü i puracügü i duü'ëgüca' iüü i no'rü ngemaügiüwatama iüü (fundo próprio).

XV - Rü meã nanu'ü rü nüna idau i ngema puracügü iü'ü i aë'gacügüarü i naca' dau na nhure yiüü i no'rü mu i duü'ügü rü nhama i naanearü ngu'tchiga i ngema nü'ü idau'ü rü norü ngu'tchiga i natchiga i ma'ü na ngetá nenaüü rü nhuãcü íyaüü rü nangemaü i nhaã naane (geologia) rü natchicüna'ã i nhaã naane rü norü táwa i natchiüane. (âmbito nacional)

XVI - Naü'ü i natucumüтчigü na íyanguutchiü na naweaüca' ngema ta'cü nawa nawe'güü i guãmaca' rü we'gu üü i radioarü rü televisãoarü;

XVII - Rü inaaü na tü'ü nü'ü nangetchaü'ü i gutchinü;

XVIII - Rü we'gu nameëü rü natautchaëü nayeerawa naüü na guüguma inapoü'ü nüna i ngema tama meü guaneca' rü naca'türü i ngema egüane rü nhumatchi baigüanegü;

XIX - Rü naü'ü i we'gu üü natchiüanearü na namaã nacua'üca' i ngemaügü i meügü i de'áarügü rü inaü'ü i nacümagü na tüna naäüca' i pora i mugüwa ngemaü na tü'ü nangemaüca';

XX - Rü naü'ü i ngema ucuë i nagu iuü naca' na yeerawa naüü i ñanecüma rü ta i ngema nawa' ingemaü rü nüna idau'ü i ma'ü i no'rü ügüwa na tama naauâtchiü rü nüna idau'ü i ngema ta'cü ingeü i ñanewa;

XXI - Rü naü'ü i mugü rü ucuë i nagu iuü naca' i namagü i we'gu üü natchiüanearü;

XXI - Rü naü'ü i puracügü i tatüarü darüü rü aviãoarü ngutchi-ca rü üyeaneärü;

XXIII - Rü naca' idau i puracügü rü yaücutchiü i nucleargü i ngeüüwamare neüü rü naü'ü i ngema taegü i aë'cacüarü natchi-ga i ngema na naca' idau'ü rü naca' idau'ü i uru rü mina rü wena naca' idau'ü na yeeraäcü i ngemaüäü rü inaü'ü'ü i ngemaügü rü namaã rü naca' itaeü i minério nuclear rü ta ngema i nawa neüü i norü iüü rü nhaã mugü nü'ü icua'üäcü rü inangemaüäcü:

a) Guüma i puracü i nuclear i naane i natchiüanewa' rü tá tanayau naca' i ngema ngümü rü ngeguma marü congresso nacional nayauguwa ni'ï;

b) Rü naca' íca'ü mugü nawa'eüäcü rü pora iäü nüna i nge-ma namaã taeü rü naca' taeü rü tü'ü nangemaü i radioisótopogü na naca' idau'üca' rü nangemaü naca' i toetchigawa rü ngema ta'acü íüüwa.

c) Rü naca' íca'ü mugü nawa'eüäcü rü pora iäü nüna i ngema iügüü rü i ngema namaä taeü rü naca' taeü rü tü'ü nange-maü i radioisótopogü na naca' idau'üca' rü nangemaü naca' i ngema üüitchigamaä icua'ü (médico);

d) Rü ngema ianegü ta ni'í namaä icua'ü na ta'cü i tchieü ngupetüü nawa i ngema nucleagü rü tautama nangemaü na nagagu yiüü i ngema ta'cü ngupetüü;

XXIV - Rü meä nanuü rü nüna idau rü naü'ü rü nangugüü rü nüna idau'ü i ngema puracü;

XXV - Rü inaü'ü i naane rü na nhuäcü yiüü i nacüma naca' na naü'ü i puracü na naca' nadau'ü i metal i megüü rü ngema rü wüiwa nangemagüäcü ni'í;

XXVI - Rü meä nanuü rü nüna idau'ü na ínapoü'ü rü meä nayau'ü i tümatchiga ya duü'ä'ta i ngema mu ingemaüäcü.

Art. 22. Nanawa'eü na yangueüü norücatama i Uniao na naü'äü i mugü natchiga:

I - Rü mu i naca' i ngema ianecüä rü na naca' rü namaä itaeü rü pocu rü ngema nagu iuü muäcü rü na ngeerüeca' idau'ü rü waiüümügü i toeruü rü tatügü rü cua'gü na buanecügu iuü rü natchicagü rü puracüarü;

II - Tama tümaarü yiüü i ngemaëgü notürü guäma namaä icua'ü;

III - Naca' íca'üügü i ianecüä'arü rü tchuraragü i ngeguma aü'cü-maü tü'ü äune'gu rü i nguneü i nge'arüarüwa;

IV - De'ágü rü nhuäcü naü'ü i poragü rü informaticagü rü ngema nü'ü iuü i yaguü i natchicawa (telecomunicação) i äga-güüwa (radiodifusão);

V - Puracü i nagu yangeü i ngemaügü;

VI - We'gü nuũ i diêrutchiga rü ngugüitchiga rü naegagü rü wũ'i aicuma i we'guũ i metalgüarü;

VII - Cua'gü i nacüma i nagu yaõũ i aicuma iĩũ rü naütchicüü rü nataiũguũ na tomana nangeũ i natanügü urüe'na meũgü (valores)

VIII - Naca' rü namaã itaeũ i to i natchiũanewa rü nügü tanüwa i estadugü.

IX - Nagu iuũ i ucuẽg'ü naca' na namaã icua'ũ i ngema ta'acü ingeũ i natchiũanearü;

X - Mu i türegüarü rü ngema nagu iuũ i nataawa rü de'áwa rü tatügüwa rü daunawa rü daunaanewa ngemaũ i natchicawa.

XI - Namagü i ngemaũgü nawa ngemaũ rü ngema ta'cü i ngeũ;

XII - Nhema naane i migü nawa' nhemaũ rü muna rü togü i ngemaũgü i megüũ i minaarü rü metal nawa meẽũ (metalurgia).

XIII - Natchiũane i nagu ibuũ i nge'tá nawa' nangemaũ i mu i taca' iĩũ rü mu tü'ũ muũ rü ianecüã' i mugüũ cua'ũ (cidadania) rü to i natchiũanewa neũe rü meã wũ'i natchiũanewa tangemaũ (naturalização);

XIV - Duũ'ũgütucumü i maiyugü;

XV - To i natchiũanewa i û'ẽ rü to i natchiũanegu ücue rü ücutchiga rü tü'ũ iãũ ya duũ'ẽ ya gutchinüẽ rü tama nü'ũ icua'ũarü ta'üthitchiga;

XVI - Meã naũũ i nacüma i puracü i átanüũ i natchiũanearü rü nawa ingemaũ naca' i ngema puracü i nü'ũ icua'ũ;

XVII - Meã naũũ i mu poragüarü rü Ministerio Público do Distrito Federal arü rü Naanegüarü (Territorios) rü Naanewa i Guã-

ca' iĩñarü poũruũ (Defensoria Pública dos Territorios) rü meã naũũ na namaã icua'ũ i nhaãgürũũ.

XVIII - Nacüma na nü'ũ icua'ũ i natchiga na nhure yiĩũ i norü mu i duũ'ũgü rü nacüma i nhaã naanetchicüna'ã rü ngu'tchiga i natchiga i ma'ũ na ngetá nenaũũ rü nhuãcü íyaĩũ rü nangemaũ i nhaã naane i nhaã natchiũanearü;

XIX - Nacümagü na namaã inguũ'ũarü rü nayauũtchiga rü namaã icua'ũ na namaã inguũ'ũ duũ'ũgüaũ;

XX - Nacümagü na nanameẽũ na wüiwa nangemagüũ rü nacüma na te'égü nanguũ;

XXI - Guũma i mugü i nagu iũũ i natucumü i meã nuĩarü rü we'guũ íngemaũ rü ngemaũgü i ngeárüaũ rü namaã icua'ũ rü catchiga rü ngema ta'cüarü ügüitchiga rü natau'ũma i puracügü rü naũ'tanũũ i tchurara i dau'ruũgüaũ rü ta i naünegü i tchuraragü i ngüeçruũ iĩũ ngeguma ta'acü tü'ũ ngupetügüaũ;

XXII - Polícia Federalni'ĩ namaã icua'ũ rü policiagü i rodovia-riarü (nama i botchicuũ nagu inhaũ) rü ferroviária Federalgü (nama i feru naca').

XXIII - duũ'ũtucumuarü poũ;

XXIV - mugü i nagu iũũ i taca' iĩũ rü ngema nawa' nenaũũ i cua' i natchiũanearü;

XXV - Duũ'ũgü pane.

XXVI - Puracügü i nucleargü i ngeũrüũũmare i ngemaũ i nhaã naanewa ngemaũarü.

XXVII - Guũma i mugü i nagu iũũ i licitaçãoarü rü contratação i guũma i nacüma'wagü rü naca' na we'gumare duũ'ëgümaã icua'ũ rü yigümaãtama icua'ũ mu nawa'eüacü

rü ngema nüauüacü i Uniao rü Estadogü rü Distrito Federal rü Municipiogü rü naga nañüü i ngema marü imeü i art. 37wa rü XXI rü naca' i empresa i duü'ügüaü i aë'cacüarü rü duü'ügütucumügü guüüacü meã namaã icua'ü i ngema artiguaü ngemaüacü i 173 rü § 1º rü III;

XXVIII – I'napoü'ü i naane rü ínapoü'ü i naane i daunawa ngemaü rü ínapoü'ü i tatügü rü ínapoü'ü i ianecüã'cüma rü ngema ta'cüarü ügüitchiga i natchiüanetucumüarü;

XXIX - Guüwa nü'ü iutchigaü i na ta'cümaã itaeü rü ta'cüca' itaeü;

XXX - Nüna idau'ü rü namaã icua'ü i duã'tatchiga.

Wüitama deagütucumü. Mu i ngueëruü rü name tá na pora nüna naãü i Estado na mugü naüü natchiga i ngema ngemaügü i nhaã artigowa nadaü.

Art. 23. Na namaã inacu'ü i guüwa' rü Uniãoarü rü Estadoarü rü Distrito Federalarü rü Municipioarü ni'í.

I - Uãeäcü nüna idau'ü na namaã ingüü'ü i Constituição rü mugü rü ngema duü'ügü nawa'eüacü inaüü rü namaã ingüü'ü rü ngema nanatüwatchigü nayauü i duü'ügü;

II - Nüna idau'ü i ma'ü rü nangemaü i ngu'eë tûmaca' ya duü'ã'tá rü nüna idau'ü rü nangemaü i mu i tü'ü ingiü ya duü'ëgü ya imeëtchie;

III - Nüna idau'ü i documentogü rü puracügü iüü rü togü i meüügü i meü i natchiga rü artístico rü nacümaäcü rü monumentogü rü ngema natchica i nü'ü idau'ü (paisagem) nhaã naanewa ngemaü i meëtchiü rü ngema natchica i nawa ingüü nucümaü'ü i duü'ügüchigaca';

IV – Natchu'uü i bumüitchiga rü narütau'üitchiga rü nange-cümaeëü i ngema puracü iüü i artearü rü togü i meüügü i meü i natchigaarü rü artistico rü nacümaäcü;

V – Nawa’ nanangemaëü na ngemanhaäcü nangemaüca’ rü nagu iücuü i nacüma rü nangemaü i ngu’ i taäëü nawa icua’ü rü nangemaü i cua’gü rü nangemaü i guüma i cua’ rü nangemaü i naca’ idau’ü rü nangemaü ingewacaü’tchigüü.

VI – Nüna idau’ü i natchica i ma’ü nawa ngemaü rü pora iüü na tama inaguüraü’ü i nacümaäcü naauätchianeü;

VII – I’napoü’ü i naïncügü rü ngema naëügütucumü rü ngema naï i megü’ütücumü;

VIII – Rü natautchaëü nayaüthigüëëü rü naüü i wocaarü yaeëë rü meä nanuü na nhuäcü inaäü i ona;

IX – Rü natautchaëü i na we’gu naüü i pegüthicaarü üthiga rü namemaëëëü i ngema na ingemaü i nawa’ i ma’üü rü nüna idau’ü i ma’ü i no’rü ügüwa’ na tama naäuätchiü.

X – Pora iüü rü nü’ü ioo’ü ngema nagagu i ngearü diëruä’tchiga rü ngema ügü i tü’ü oo’ü rü natautchaëü na iücuü i duü’ügü-tanüwa i ngema natchicagü i tama tautchagüüarü.

XI – Naüpaneï rü iyaümücüü rü nüna idau’ü na inaäü i ngema mu i ta’ca iüü na naca’ idau’ü i ngemaügü rü nango’ëëü i nge-maügü i megüü i de’áarü rü mineralgü i no’rü naanewa’;

XII – Naü’ü na nangemaü rü iyaücutchiü i política i ngu’ i taäëü nawa’ icua’üarü naca’ na namaä icua’ü i ngema nagu iuü (nama).

Wütama deatucumü. Mugü i ngueëruü rü tá nanangemaëëë i mugü i nagu iüü naca’ na wüiwa napuracüëüruü nügütanüwa i União rü Estadogü rü Distrito Federal e yima Municipiogü rü na nangema’ü na nü’ü nadau’ü na nawüiguü-ca’ i no’rü üthigüthiga rü na meä nangema’ü i natchiüanearü tawa.

Art. 24. União namaä inacua’ rü Estadogü rü Distrito Federal na mugü naüü i nawa’ nangemaü i natchiga:

I - Mu i naca' nanaütanüü rü na diërumaã nacua'ü rü pocutchiga rü mea namaã icua'ü rü ngu' i natchiga i ianecüã'cüma.

II - Nangugüü na nhure ta iuüü.

III - Natucumü naca' rü nhu'ma namaã itaeü icua'ü

IV - Naütanüü i puracügü i forensearü (mugümaã icua'ügüüarü);

V - Naü'ü rü nagu'eëü;

VI - Nañecügü rü naeügü i naca' idau'ü rü tchoni iyauü naeü-gütucumü rü guüguma tü'ü nangemaü i ngema nhama naanewa ngemaü rü inapo'üü i nhatüane rü ngemaügü i megüü i ngemaü i nhaã naanewa ngemaü rü nüna iadau'ü i natchica i ma'ü nawa ngemaü rü namaã icua'ü i ngema auãtchiane;

VII - Na nüna idau'ü i natchiga i ngema nanatüwatchigü nayauü (patrimônio histórico) nacümagü rü artístico rü turístico rü ngema natchica i nü'ü idau'ü i nhaã naanewa;

VIII - Na meãma namaã itacua'üca' ngeguma tchieü taü'gu namaã i ngema natchica i ma'ü nawa ngemaü rü nagu'eëë rü meügü rü mu i naca' iüü i meü i artísticoarü rü meëchiü rü natchiga rü turístico rü natchica i nü'ü idau'ü i nhaã naanewa ngemaü (paisagístico);

IX - Ngu' i taãëü nawa icua'ü rü nacümagü rü ngu'tae rü meã üü i iäewae i nawa yigü iüü rü cua'gü rü guüma i cua' rü naca' idau'ü rü iüthigüü rü ingewacüüthigüü;

X - Naüü rü meã yaiäcüüü rü juiz yeerewa nangeü ngeguma i'raü ta'acü ngupetü'gu;

XI - Na nhuäcü naü'ü na nangugüaü i ngema ngema'ü ya yima ngugüruü;

XII - Natucumü i mu i duü'ügütucumüarü po'üruü rü nuna idau'ü rü ma'üarü poü;

XIII - Íyaümücüü i ngema mu i taca' iü rü ngema tü'ü ipoü'ü ya duü'á'ta i ngetanüäcü;

XIV - Nuna idau'ü rü duü'ütucumüwa tü'ü ingemaeëü ya yiema duü'ëgü ya nawa'ee na tü'ü rüngüeëü (imeëtchie)

XV - Na nünadau'ü i buügü rü nhumatchi nge'tüüügü rü paügü;

XVI - Meã nuü rü mü i tü'ü ingiü rü mugü i taca' iü rü mugü i tü'ü muü ianecüã' i daruüarü;

§ 1º Rü mugütucumüarü tawá na nü'ü a ngautchaü'ü rü União namaã inacua' rü naca' inanaü ta na naüaüca' i guüma i mugü i naga iuü;

§ 2º Rü União namaã inacua' na naüaüca' i mugü natchiga i guüma i mugü i naga iuü rü tama inaüüitchiäü i ngema mu i ngueëruü na namaã inacua' i Estado;

§ 3º Inatauma i mu i federal naetüwa i guüma i mugü i naga iü rü Estado rü tá nanaü na namaã inacua'ü i mugütucumü i nguü na nü'ü naüüüca' i norü wüitchigü i nacüma.

§ 4º Mu i federal rü ta yicama ngema nenaüü naetüwa i guüma i mugü i naga iü rü nitchüäatchi i ngema mu i Estadual'äü ngutchaü'ü i ngema tama namaã inawe'guüwa.

CAPÍTULO III

ESTADOARÜ FEDERADOGÜ:

Art. 25. Meã nügü nanu i Estadogü rü namaã nügü nacua'eëë i Constituiçãogü rü mugü i marü nayaügü rü naga nadawenüü i nhaã Constituiçãoaowa neüü.

§ 1º Rü inaüüthchigü ni'ĩ i naca' i Estadogü i ngema na namaã inacua'güũca' na tama nü'ũ natchuuũca' i nhaã Constituiçõowa.

§ 2º Estadowa nangema na notacü'ma nango'eẽẽaũ urüe'na nge-na na natautchaẽẽaũwa i ngema puracügü iüü i natchica i gás idamaũ'güũarü rü ngema muãcü rü natchu'u nanaũũ i mu i paãtchitama iĩũ naca' norü mugüthchiga.

§ 3º Ngema Estadogü nü'ũ natautthagü tá i mu i ngueẽruũwa na naüa'ũ i naane i iane ya taũne nawa ngemaũ rü ianegütucumü rü iragüũ i naane rü üũ i natucumüwa ngema municipiogüarü üyetchigüwa naca' nayanguũ i ngema meã nuũ rü ngema we'gu üũ rü guãma ya duũ'ãarü me iĩũ i puracüarü ü.

Art. 26. nügüwa nayaücutchi rü nangema i natanüwa i Estadoarü megüũ

I – I de'ágü i düetüwa ngemaũ urüe'na nhatüanetatüũwa rü ngema iyagüũ rü igoũ'tchiũgüũ (burawe) rü guũthchicawa rü nüna idau'ũ na namaã inguũũ rü ngemawa rü muãcü rü ngema puracüwa tchopetüũ i Uniãoarü;

II - Naanegü rü capaũ i oceano iĩũ rü tatüthchipenügü i namaãgü inacua'ürü rü inaüthchiũ i ngema União namaã icua'ũ rü Municipiogü urüe'na norü tamaẽ'pü;

III - Capaũgü i tatüwa rü nataagü rü tama Uniãowa nangema;

IV - I naanegü i tauema nagu ätchiũ'ũ rü tama meã nü'ũ nacua' i natanüwa i ngema Uniãoarü.

Art. 27. Deputadogüarü mü i ngutaque'e i mügüarü rü tá nayangueẽ na tamaẽ'pücüna inawe'aũ i Estado i Deputadogüarü Câmara rü nü'ũ yangau'ũ i norü mü i 36 rü tá niünagüthchigü na nhureepücüna yiũ i deputado ferederalgü i 12arü yeera.

§ 1º rü 4 ya taunecü táni'ĩ i porawa nangemaũ i Deputado Estadualgü rü inaü'ũ nawagü i mügü nhaã Constituiçõo arü rü natchiga i na-

cüma ina tü'ü iunetaü i votowa rü tama yabüyeëëaü i mü rü ngema puracü i nawa nangemaü rü naätanüü'tchiga rü natauma na porawa nangemaü, rü inaca'ü rü nagutchaü rü nawa nügü nangemacëaü i poragü i äneü.

§ 2º Natanü i Deputado Estadualgüarü i aë'gacü iü 'ü rü .. i müwa norü ügüthigü i ngutaque'e i mügüarüwa rü nü'ü icua'äcü i guüwa 75 i ngema marü üüwa rü naca' türü i Deputado Federalgü rü nagu idawenü'ü i ta'acü i ngema marü i'ü' i artigugü 39, § 4º, 57, § 7º, 150, II, 153, III, e 153, § 2º, I.

§ 3º ngutaque'e i mugüarü namaã inacua' na naüaü i natchiga i norü mü i natchiäwa ngemaü rü daruü rü puracü i ü'ü i norü secretaria namaã icua'ü rü nameëëaü i wüitichigü i ngema na namaã inacua'ü i ngema puracü.

§ 4º I mu inanaü tá natchiga i ngema duü'ügüarü ügü nawa na yeera naü'aü i mü i ngema estadual.

Art. 28. Ngema unetatchiga i Governador rü Vice-Governador ya Estadoarü rü naca' na porawa nangemaü rü 4 ya taunecügü ni'í rü tá naü nüïraücü ya yüü ya outubruarügu i norü nüïraü'ü i turnuwa rü norü gu' ya yüü ya outubruwa i norü tare i turno ngeguma nangemagu rü nüïraü'cü ya taunecü nayagu'ü na porawa nangemaü i ngema no'rü nüïraü'güü rü na-nayauaü rü tá nangupetü i 6 ya janeiruwa ya taunecü ya naweama neücüwa rü nü'ü idawenüü i nhuree'pü'cünaarü yeera i ngema marü iü'ü i art. 77 i nhaã constituicãowa.

§ 1º Rü tá narütau i na porawa nangemaü ya Governador ya nügüü iyaëëcü i to i namaã nacua'ü i puracü urüe'namaã inacua'ü i puracü i duü'ügüarü i nawa nü'ü naunetagüü we'guäcü urüe'na tama we'guäcü rü nameëëü i ngema no'rü iüü i meü inaüü i concurso públicowa rü nü'ü idawenü'ü i ngema marü we'guäcü iü'ü i art. 38, I, IV e V.wa ngemaü.

§ 2º Ngema norü natanügü i Governado rü Vice-Governador rü wü'ma-tütaeruügü(os secretários) i Estadoarü rü tá ngema ügü i ngutaque'e i

mugüarü i muwa' tá ni'ï yaüü rü nü'ü idawenüü na ta'acü marü we'gu üü i art, 37, XI, 39, § 4º, 150, II, 153, III, e 153, § 2º, i wa ngemaü.

CAPÍTULO IV

MUNICIPIOGÜARÜ

Art. 29. Ya municipio rü tá nagu niü i ngema mü na nhuäcü yaüü i (orgânica) rü naca' tatau i tare i turnowagü i i'raü i 10 i nguneüthate'ewa rü nangupetüü i norü tare i tamaë'pütucumüwa i natanüügü ya Câmara Municipal i nü'ü niutchigatá rü nayauaü i ngema mügü i nawa nenaüü i üü i nhaä i constituição rü Constituição e ngema Estado namaä icua'ü rü nhaägü tá i mügü i nagu iüü:

I - Prefeito rü vice-prefeito rü vereadorgüarü unetatchiga rü naca' i 4 ya taunecü na porawa nangemaü nawa' na we'gu naca' ína-ca'ü poraäcü rü wüigutama íüü i guüma i natchiüanewa (país).

II - Prefeito rü vice-prefeitoarü unetatchiga rü naü nüïraü'cü ya yüügu ya outubroarü ya naüpa ya taunecü yagu'ü na porawa nangemaü naca' i ngema na nanawa'eü na nangupetüü rü naüü i mügü i art. 77arü ngeguma nangupetü'gu nawa ya municipiogü ya 200 milarü yeera i unetatanüügü nü'ü ngemane.

III - Prefeito rü vice-prefeitoarü posse rü nüïraü'ü i nguneü ya Janeiro ya taunecü ya ngéma neücügu nawa i ngema unetatchiga;

IV - Naca' i Câmara Municipalgüwaarü nucutchiga rü tá nagu tadawenü i norü au'ügu naücuü i:

a) 9 i weriadugü ni'ïgü nawa ya yima Municipiugü ya nhimata 15 mil nagu ätchiügüne;

b) 11 i weriadugü ni'ïgü nawa ya yima Municipiugü ya 15 mil arü yeera nagu ätchiügüne rü nhimata 30 mil nagu ätchiügüne.

- c) 13 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 30 mil arü yeera nagu ätchiüügüne rü nhumata 50 mil nagu ätchiüügüne;
- d) 15 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 50 mil arü yeera nagu ätchiüügüne rü nhumata 80 mil nagu ätchiüügüne;
- e) 17 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 80 mil arü yeera nagu ätchiüügüne rü nhumata 120 mil nagu ätchiüügüne;
- f) 19 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 120 mil arü yeera nagu ätchiüügüne rü nhimata 160 mil nagu ätchiüügüne;
- g) 21 i weriadugü ni'igü nawa' ya yima Municipugü i 160 mil arü yeera nagu ätchiüügüne rü nhu'mata 300 mil nagu ätchiüügüne;
- h) 23 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 300 mil arü yeera nagu ätchiüügüne rü nhu'mata 450 mil nagu ätchiüügüne;
- i) 25 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 450 mil arü yeera nagu ätchiüügüne rü nhimata 600 mil nagu ätchiüügüne;
- j) 27 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 600 mil arü yeera nagu ätchiüügüne rü nhu'mata 750 mil nagu ätchiüügüne;
- k) 29 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 750 mil arü yeera nagu ätchiüügüne rü nhu'mata 900 mil nagu ätchiüügüne;

- l) 31 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 900 mil arü yeera naga ätchiüügüne rü nhimata 1.050 mil naga ätchiüügüne;u'm)
- m) 33 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 1 milhão rü 50 mil arü yeera naga ätchiüügüne rü nhu'mata 1 milhão rü 200 mil naga ätchiüügüne;
- n) 35 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 1 milhão rü 200 mil arü yeera naga ätchiüügüne rü nhu'mata 1 milhão rü 350 mil naga ätchiüügüne;
- o) 37 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 1 milhão rü 350 mil arü yeera naga ätchiüügüne rü nhu'mata 1 milhão rü 500 mil naga ätchiüügüne;
- p) 39 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 1 milhão rü 500 mil arü yeera naga ätchiüügüne rü nhu'mata 1 milhão rü 800 mil naga ätchiüügüne;
- q) 41 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 1 milhão rü 800 mil arü yeera naga ätchiüügüne rü nhu'mata 2 milhão rü 400 mil naga ätchiüügüne;
- r) 43 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 2 milhão rü 400 mil arü yeera naga ätchiüügüne rü nhu'mata 3 milhão naga ätchiüügüne;
- s) 45 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 3 milhão arü yeera naga ätchiüügüne rü nhu'mata 4 milhão naga ätchiüügüne;
- t) 47 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 4 milhão arü yeera naga ätchiüügüne rü nhu'mata 5 milhão naga ätchiüügüne;

u) 49 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 5 milhão arü yeera nagu ätchiüügüne rü nhu'mata 6 milhão nagu ätchiüügüne;

v) 51 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 6 milhão arü yeera nagu ätchiüügüne rü nhu'mata 7 milhão nagu ätchiüügüne;

w) 53 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 7 milhão arü yeera nagu ätchiüügüne rü nhu'mata 8 milhão nagu ätchiüügüne;

x) 55 i weriadugü ni'igü nawa ya yima Municipugü i 8 milhão arü yeera nagu ätchiüügüne;

V - Ngema no'rü natanügü i prefeitu rü vice-prefeitu rü wümatütaeruügü(os secretários) i municipiuarü rü tá ngema ügü i câmara municipauarü i mûwa tá ni'ï yaüü rü nü'ü idawenüü na ta'cü marü wegu üü i art, 37, XI, 39, § 4º, 150, II, 153, III, e 153, § 2º, I.wa ngemaü.

VI - Ngema norü natanügü i weriadugü camara municipaugü tani'ï namaã icua' rü ngema nangemaü rü wüitchigü i porá inaüüwa i mugüarü üruü naca' i ngema nge'ma ne'üitchigüü rü nü'ü idawenüü na ta'cü marü wegu üü i nhaã constituiçauwa rü nü'ü idawenü'ü i ngema nagu nanguü i nawa nü'ü icua'ü i marü üü i lei organicaarü cua'wa rü nhaäcü i norü au'ügu naücugüü:

a) Yima municipiogü ya nhu'mata 10 mil nagu ätchiüügünewa rü ngema no'rü natanü i iaü'ü i weriadugü rü namaã tá nawüigu i 20ë i deputado estadualgüarü natanü.

b) Yima municipiogü ya 10 mil rü wü'i nhu'mata 50 mil nagu ätchiüügünewa' rü ngema no'rü natanü i iaü'ü i weriadugü rü namaã tá nawüigu i 30ë i deputado estadualgüarü natanü.

c) Yima municipilwa ya 50 mil rü wü'i nhu'mata 100 mil nagu ätchiüügünewa' rü ngema no'rü natanü i iaü'ü i weriadugü rü namaã tá nawüigu i 40ë i deputado estadualgüarü natanü.

d) Yima municipiowa' ya 100 mil rü wü'i nhu'mata 300 mil nagu ätchiüügünewa' rü ngema no'rü natanü i iaü'ü i weriadugü rü namaã tá nawüigu i 50ë i deputado estadualgüarü natanü

e) Yima municipiowa ya 300 mil rü wü'i nhu'mata 500 mil nagu ätchiüügünewa' rü ngema norü natanü i iaü'ü i weriadugü rü namaã tá nawüigu i 60ë i deputado estadualgüarü natanü

f) Yima municipiowa' ya 500 mil arü yeera nagu ätchiüügünewa' rü ngema no'rü natanü i iaü'ü i weriadugü rü namaã tá nawüigu i 75ë i deputado estadualgüarü natanü.

VII - Ngema guüwa nagu nagu'eëü namaã i weriadugüarü natanü rü natautama i porá na nü'ü naüpetüü ngema marü ngugüü i 5ë i municípioio yauü i diëru.

VIII - Weriadugüarü i tama itchieëe naca' i norü inügü rü dé'ägü rü naca' nadau'ü i na naüaü na porawa' nangema'ü i guüwa ngema municipioarü tawa.

IX – Tchu'güü rü tama namaã wüigüü i mügüarü üwa ngema yangegumaraütama i marü íme'ü i nhaã constituiçãoowa ngemaü naca' i congresso nacionalwa ngemagüü rü nawa i constituição i Estado namaã icua'ü naca' i ngema Assembleia Legislatiwowa (Ngutaque'e i Mügüarü) ngemagüü.

X - Prefeitoarü na meãma nangugüü nape'ewa i ngema Tribunal de Justiça) natchica' i mugü nawaeüäcü.

XI - Meã nanuü i puracü iüü i mugüarü ü rü nüna daugüü i Câmara Municipal arü;

XII - Ngema wüigu iüü i natücumügüarü i tü'ü iwe'güü i municipal arü meã we'gu üüwa;

XIII - Duü'ügüarü ügü nanaüü i mu i nagu nainüü ngema naca' tümarü i municipioarü me iüü rü ianearü urüe'na wü'itucumü i ätchiügüüarü i nawa na nügü nango'eëeü i i'raütchi i 5ë i ngema nü'ü unetagüü;

XIV -Na narütaüü i prefeitoarü porá i nawa nangemaü i ngema ingemagüü i art. 28 rü i wü'itama i dé'ätimüü i aüüwa (pará-grafo único);

Art. 29-A. Ngema guüwa nagu'eëü i porá i mügü iüü (Poder Legislativo) i municipalarü rü yaücutchiü i weriadugüarü natanü rü toomatchigü i inagueë tümagu ya duü'ë ya tama puracüe rü yiema duü'ë iyauatüe (pensionista) rü na tautama i porá na nü'ü näüpetüü ngema nhaagü i marü ingugüü i ngemaü nawa' i ngema nü'ü unetaü i marü ngugüü i diëru i ngema iütanüüarü rü ngema näüpetüeëü i marü iutchigaü i § 5^{wa} i art. 153arü rü art.158 rü159wa i nhaã constituiçãoarü rü meã mugüäcü naüü i ngema naüü i nüiraü'üwa.

I - 7ë naca' ya municipiogü ya nü'ü nangemane i nhu'mata 100 mil i duü'ütücumü nagu ätchiügüne;

II- 6ë naca' ya municipiogü ya nü'ü nangemane i duü'ütücumü i natanüwa i 100 mil rü 300 mil nagu ätchiügüne;

III - 5ë naca' ya municipiogü ya nü'ü nangemane i duü'ütücumü i natanüwa i 300 mil rü 500 mil nagu ätchiügüne

IV – 4,5ë naca' ya municipiogü ya nü'ü nangemane i duü'ütücumü i natanüwa i 500 mil rü 3 milhões nagu ätchiügüne;

V - 4ë naca' ya Municipiogü ya nü'ü nangemane i duü'ütücumü i natanüwa i 3 milhões rü 8 milhões nagu ätchiügüne;

VI - 3,5ê naca' ya municipiogü ya nü'ũ nangemane i duũ'ütü-cumü i 8 milhões rü daunawa naga âtchiũgüne;

§ 1º Câmara Municipal rü tautama nanagu'eê i 70ê arü yeera i norü diêru inayauũ i ütanüpanemaãgu rü yaücutchiaũ i ngema gu'eê naga i norü weriadugüarü natanü.

§ 2º Naüaũ na natchiecaũ na namaã inacua'ũ ya mucipalarü prefeito;

I - Naüaũ na nü'ũ naüpetüũ i ngema unetaarü yeera i nhaã artigo marü nü'ũ iunetaũ;

II - Tama yamuãũ i ngema üpetü nhu'mata ngema nguneũ i 20 ya wü'itchigü ya tawemacü; urüe'na

III - Yamuaũ i i'ramaeũ nüna i ngema guũma i mú i marü ngu-güũ i natanügwüwa (Lei Orçamentaria) ngemaũ;

§ 3º Naüaũ na natchiecaũ na namaã inacua'ũ Presidente ya Camara Municipalarü rü tama naga naĩnũ i § 1º i nhaã artigoarü;

Art. 30. Municipiogüwa nangema:

I - Mugü naũũ i ngema natchiga i ngema natchicaarü me i ãũ.

II - Uangueũeaũ i mügü i federal rü estadual i nawa íngemaũ;

III - Naüaũ rü nanutaqueeũ i ngema iütanũũ i namaã nacua'ũlarü rü nhuma nhama ínaũũrũũ i norü natanü rü tama natchieẽũ i norü mu na naãũ i norü contagü rü nü'ũ yautchigaũ i ngugüthchigagü i ngema nguneũgü i marü mugüwa ngemaũ;

IV - Naũũ rü meã ni'ũũ rü nagutchaẽũ nanangoũ o natchica i município namaã icua'ũ rü nüũ i dawenũũ i mugü i estadual arü;

V - Meã nanuũ rü inaãũ i notacüma urüe'na inaãũ i ngema mügüwaãcü urüe'na aêe'cacü nü'ũ cua'ãcü i ngema puracügü

iügüü i duü'ügüarü me iüü i ngema natchicawa rü ya'ücutchiäü i ngema duü'ë ya muëü tomana gaü i nü'ü nangemaü i nümaütchi i woetama ingemaü.

VI - Namaã icua'ü i namaã ngema wüigu i üü i cua'äcü iüü rü Uniãoarü diëerutchiga rü Estadoarü rü ngema iä'ütchiü i ngu' i taãe nawa icua'ü i buãtaarü rü norü ügü i ngu'.

VII - Inaãü i namaã ngema wüigu i üü i cua'äcü iüü rü Uniãoarü diëerutchiga rü Estadoarü rü ngema puracügü iüü naca' na nayauü(nüna ida'ü) i duü'ügüarü ma'ü.

VIII - Natautchaëü na yeerawa' nauü i nawa' ngemaü rü nü-güwa nangemaëäü i naanearü mugü ngema nagu yaüü nawa' i we'gu üü rü namaã nacua'ü i no'rü ü rü no'rü natucumütchigü rü ngema nha'tü i nawa' nangemagüü i ianewa 'ngemaüarü;

IX - Natautchaëü na yeerawa nauü na nüna nadau'ü i ngema nanatüwatchigü nayauü i nacüma iutchigaü i ngema natchicawa rü nü'ü nadawenüü i mügü rü ngema ügü na nüna ínadau'ü i federal rü estadual.

Art. 31. Ngema na Municipiona nadau'ü rü tá naü i Poder Legislativo Municipalwa rü nawa i ngema to i namaã icua'üäcü rü nawa' i nacüma i Poder Executivo Municipal arü aiepewa' ngemaü rü ngema mugücümaäcü.

§ 1º Ngema na Camara Municipalmaã inacua'ü i to i natucumü rü tá naü i Tribunal de Contaarü i Estadoarü ngüëmaã ni'ï urüe'na Conselho urüe'na Tribunal de contagü i Municipiogüarü i ngema inangemaüwa.

§ 2º Ngema naüpa üü inaweü rü natücumü i nü'ü cua'ü i natchiga i contagü rü nü'ü niu ya taunecüwatchigü ngema prefeito iäü na nanawae'ü rü tá nayange' na yeeraäcü nameü ngeguma tare i terco i Camara Municipaltanüügü nawae'gügu.

§ 3° Ngema contagü i municipiogüarü inangemagü tá i 60 i nguneü-gügu wü'i ya taunecüthigü rü inamemareü naca' i ngeürüüümare i ngema inaägüü nanaütanüüü rü naca' na meã nangugüü rü nagu nañüü rü ngeürüü tá nü'ü tautchaü i na nagu yadé'ü i mügü nawa'eüü rü ngema mügüarüwaüü.

§ 4° Natchu'u ni'ï naüü i ngugüthica (tribunal) rü Conselho urüe'na natucumü i Municipiogüarü contagü.

CAPÍTULO V

DISTRITO FEDERALARÜ RÜ NAANEGÜARÜ

SEÇÃO I

Natücumü I

DISTRITO FEDERALARÜ

Art. 32. Distrito Federal rü nanatchuu i norü yaue i municipio-güwaü rü tá namaã inacua' i lei organicawa rü naca' tadau' tarewaü i i'raü i natchate'ewa i irüi'ramae i gu'mepü (10) i nguneü rü nangupetüü i tare i terço i Câmara Legislativaarüwa rü nü'ü ya utchigaü tá rü nayauü i ngema nawa nenaüü i mü i marü ingemaü i nhaã constituiçöwa.

§ 1° naca' ya Distrito Federal rü inanaägü ni'ï mugüarü cua'gü i iüüthiü naca' i Estadogü rü Municipiogü.

§ 2° Ngema unetatchiga i governador rü vice-governadorarü rü meã nangugüü i mügü i art. 77arü rü Deputadogü i Distritalgü rü namaã nawüigu i governadogü rü deputado estaduagü naca' na porawa nangemaü rü nawüigu nanataüü i norü nguneügü.

§ 3º Naca' i Deputado Distritalgü rü naca' ya Câmara Legislativa naüaũ i ngema marü ímeũ i art. 27wa.

§ 4º Mú i federal we'gu nanaü tá natchiga na naüaũ i Distrito Federal arü governowa' i daruũ i iãnegüwa rü daruũ i mugüaruwa i daruũ i tchuraragüwa rü i naüne i tchurara i bombeirowa.

SEÇÃO II

Natücumü II

NAANEARÜGÜ

Art. 33 Ngema mü rü we'gu nanaü tá natchiga i meã nanuũ i namaã icua'ũ rü ngema mü i taca iĩũãcü i naanegüaru.

§ 1º I naanegü rü natautcha na yayaueũ Municipiogu nawa naüũ tá i ta'cü nawa ngemaũ i ngema marü ímeũ i Capítulo IVwa i nhaãa Tituloarü.

§ 2º Ngema contagü i Governo Territorioarü rü naga naĩnü tá i Congresso Nacional namaã i ngema natchiga i ngo'ũ i nüira üũ i Tribunal de Conta i Uniãoarü.

§ 3º Naanegü i Federalgüwa i nü'ũ nangemaũ 100 mil arü yeera i ätchiũgüũ rü naetüwa ya governador ya iãegacü i nhaã constituiçãoãcü rü nangema tá i natücumü i ngema mu i taca' iĩũ i nüira rü norü tare i nacümaãcü ta nangupetü i yeerawa nangeũãcü rü Ministerio Públicotanüũgü rü poũruũgü i públicogü i federalgü; ngema mu we'gu nanaü natchiga i unetatchigagü naca' ya Câmara Territorial rü namaã inacua'ũ na nameãeaũ.

CAPÍTULO VI

NAWE'ÄTCHIEËŨARÜ

Art. 34. I União rü tama nügü tá nawa nangemaeëe i Estadogü rü bai i Distrito Federal notürü naca' ni'ĩ:

I - Namaã nanguũ i ngema we'guũ i natchiũanearü;

II – I nata'ütchiãũ i ngema tama nü'ũ icua'ũ i tama ínacaãgu nayaücuũ urüe'na wü'ine ya unidade ya Federação e towa yaĩgu;

III - Inaüaũ i nacüma i mu ngeguma aũ'rima i poraũ i tchieũ ngupetü'gu i duũ'ũgütanüwa;

IV - Nayanguëe na natautchaũ i naüaũ i puracü i ngeũrüümare i poragüarü ya wü'inetchigü ya Federaçãowa;

V - Wena meã nanuũ na meã diërugüтчigamaã nacua'ũ ya wü'inetchigü ya Federação rü:

a) I'yatchaãtchiëeũ i ngema ütanüтчiga i ngetanüarü i üũ ya tare ya tauncüarü yeera idamareũ;

b) Nanaü nanaãaũ nüna ya municipiogü i diëru iyauũ i nge-ma i'ütanüũwa i nhaã constituiçãowa ngemaũ i ngema marü üũ i nguneũtchiãwa rü muwa.

VI - We'gu nanaü na naüaũ ngema mu i Federal iĩũ rü we'gu'uã-cü urüe'na ngema mugü nameëeũãcü;

VII - Nawe'guũ rü yangueëaũ i ngema mugü nawae'ũ i ngema nhaãgü marü i'ngemaũ i marü üũarü:

a) Nacüma i guũ i duũ'ũgüarü me iĩũacü rü nacüma i wegu üü i tü'ũ iweũacü rü mugü i duũ'ũgü nawae'ũãcü;

b) Mugü tümaca' ya duü'ê ya aãeê;

c) Municipal rü nügümaãtama inacua'ü;

d) Nango'eãêü na nhuacü tümamaã na puracüeü ya yiema dieru i nhema i natucumügu i diretu rü indiretuwá i tchocu (direta e indireta).

e) Naüaü i ngema rüi'ramaeü i nü'ü namuü i ngema diëru iyauü i impostowa inguutchiü i estadualgüarü rü nü'ü nacua'ü na ngema na tü'ü naüpetüeêüwa netaüü naca' na nameêeü rü yaüthigüüca' ingu'eêe rü ngema ügüwa rü ngema puracü iüü i duü'ügüarü ma'üarü.

Art. 35. Estado rü tama nügü ta nawa' nangemaeêe ya norü municipiogü rü ba' i União Municipiogüwa i naane i Federalwa notürü naca' ni'ï ngeguma:

I – I'nangemagu na naütanüaü rü nata'ugu i pora i aü'ügagu yaïgu rü tare ya taunecüwa' yadamaregu i ngema üü i ngetanü;

II - Tama nango'ëgügu i ngema iugüü na nhure yiüü (conta) i'ngetanüü i mugücümaãcüwa';

III - Tama nangemagu na naüaü i ngema rüi'ramaeü i nü'ü namuü i ngema diëru iyauü i municipal arü na nameêeü rü yaüthigüüca' i ngu'eêe rü ngema ügüwa rü ngema puracü iüü i duü'ügüarü ma'üarü;

IV - Tribunal i Justiçaarü inanaã na nanatautchaêeãü na naweaü na nawe'guüca' rü yangueêeãü i ngema mugü nawa'eü i marü i'ngemaü i Constituição Estadualwa nü'ü naunetaü na we'gu nanaüü na naüaü ngema mu rü we'gu üacü urüe'na ngema mugü nameêeüwa;.

Art. 36. Mugü naüü na nawe'ãthchieêü rü nawarica tani'ï:

I - Ngema i'nagupetüüwa i art. 34, IVarü rü ngema naca' ícaü i Poder Legislativoarü urüe'na Poder Ejecutivoarü i i'raüwa iüpetüü urüe'na ngemá itchaatchiü urüe'na ngema nü'ü muü na naca' inaca'ü i Supremo Tribunal Federalarü tchi naügu na i'raüwa naüpetüü na tama nawe'guü namaã i Poder Judiciario;

II - Ngema i'nangupetüüwa na tama naga nañnüü i we'gu üacü urüe'na ngema mu nameëaüwa' rü ngema nü'ü muü na naca' inaca'ü i Supremo Tribunal Federalarü rü Superior Tribunal de Justiçaarü urüe'na Tribunal Superior Eleitoralarü;

III - Nanatautchaëaüarü rü Supremo Tribunal Federalwa rü na nawe'aü i Procurador-Geral i Repúblicaarü rü i nagu yanguatchiüwa i art. 34, VIIwa rü na inangupetüü na nü'ü nayaoü na naüaü i mu i federalarü.

§ 1º Aë'gacüwa neüü i mu i inawe'atchieëü rü naca' nayaëë tá i ngema äutchiü rü ngema na nhuguaü yiüü rü na nhuacü iyi i no'rü ü rü tchi nawa nangema rü naüe'gaüüta yima paatchi namaã icua'cü rü tá Congresso Nacional arü ngugüwa nangemaü urüe'na Estadoarü Assembleia Legislativoarüwa i 24 i ngoraãü.

§ 2º Ngeguma tama i'yaïã'cüügu ya Congresso Nacional urüe'na ya Assembleia Legislativa nanaüta i ca tama we'guüacü i ngematama i 24 i ngoraãü.

§ 3º Ngema i'nangupetüü i art. 34 rü VI rü VIIarüwa urüe'na art. 35 rü IV rü nayange' na nangugüaü i Congresso Nacionalwa urüe'na Assembleia Legislatiwawa rü aë'cacüwa neüü i mu inanaü na inaü-cüü na iyatchaatchieëü i ngema üü i ngema tama namaã wüiguü i i'üüarü rü tchi ngema mu marü namegu na wena naüaü na norirüü nameacü yiüü.

§ 4º Ngema na nagagu inawe'atchieëü rü inayatchaatchi rü aë'cacü-gü i ngema no'rü namaã inacua'üna yaguü rü nhaägü rü tá nawoegu rü natautchaü na nagutchaëëü i mugüacü.

CAPÍTULO VII

NAMAÄ ICUA'Ü I GUÜ I DUÜ'ÜGÜARÜ

NATÜCUMÜ I GUÜMA WE'GUÄCÜ INUÜTCHIÜ

Art. 37. I namaä icua'ü i guü i duü'ügü we'guü rü tama we'guü i ngeürüümare i poragü i Uniãoarü rü Estadogüarü rü Distrito Federalarü rü Municipiogüarü rü naga ta nainü mugüäcü i ngema marü i'ngemaüarü i ngeerüe ya duü'ëca'mare rü meü i nacümagüтчига rü ngema nü'ü iutchigaüтчига rü pora iüü na guügu meü iüü rü ngegumarüü ta i nhaäwa:

I - Ngema namaä icua'ü i puracügü i ätanüü rü guäca iüü i puracügü rü tagucüä'gü rü nü'ü nayangaugü rü nanüäcuaü i ngema marü ngemaü na naca'ínaca'ü i mugüwa' rü ngegumarüüta naca' i ngema to i natchiüanewa' neüü rü mugüäcü;

II - Ngema inaäü na to'rü yiüü i ngema namaä icua'ü i puracüwa' urüe'na ngema puracü i ätanüü i güëca' iüüwa' rü ngema marü meüwa'rica i naüpa üü i ngema nawa' wüigu yigü iüü i guäca' iüüwa' i üwa' urüe'na üwa rü titulowa i ngema woetama inangemaüäcü rü nagu'üraü'ü i nacüma i namaä icua'ü i puracü urü'ena puracü i ätanüü i ngema marü iutchigaüäcü i mugüwa rü nameëeü i gutchinüü na nayaügüegagüü naca' i namaä icua'ü i puracü nawa i natücumü i namaä icua'ü rü nügü ngo'eëü i mugüwa' na natautchaü na nü'ü naunetaü i puracü rü nhu'matchi inanata'üтчи;

III - Na ngema na nhugaäü' nameü i wüigu yigü iüü i guäca' iüüwa rüta tare ya taunecügü tani'ï rü wüie'pü'cünatama naüna-gü i wüiguüüta i norü período;

IV - Ngema na tama naünagüüyane na nhugaü yiüü i marü ingemaü i catchigawa i editalwa rü yiema ngupetüe ngema yigü wüigu iüü i guäca iüüwa i üwa' urüe'na üw'a rü titulowa' rü tá tûmaca' naca tüirama natchiga na ngewacaü'ü i nawa' ngupetüe

i ngema yigü wüigu i'üüwa na tügüaü tayaíeëü i ngema namaã icua'ü i puracü urüe'na ngema puracü i ätanüü rü ngema nawa' tangemaü i puracüwa;

V - Ngema puracü iüü i nagu yaöü rü marü iüü naca'tama woe i puracütanüügü nawa' ingemagüü i ngema namaã icua'ü i puracüarü na nawa nangemaü rü namaã icua'ü i puracügü i duü'ügütucumü i namaã icua'üwa' rü yangueëëaü puracütanüügümaã i nawa' ingemagüü i puracü i ngemawa yaigu rü ngema rüi'ramaeü na marü nayanguü na nhure yiüü i marü ingemaü i mugüwa' rü nameëëü na nawa' nanguü rü naãaü i ngema namaã icua'üwaricatama rü natchi'ca i ngema namaätürü icua'ü rü ngema nü'ü cua'ü na nhuäcü nü'ü nangeëü;

VI - Aicuma nawe'guni'í naca' i guäca' i puracütanüü i ianecüã' i mu i naca' iü'ü na nü'ü natautchaü na wüiwa nangemagüü na i'napoüaü i ngema natanüügü arü me iüü;

VII - Mu i naca' iüü na tama nayauaüarü rü naü tá ni'í i mugüwa rü ngema marü nagu naunetaü i no'rütama i mugüwa;

VIII - I mu rü namaã nanguü ta ngema marü ngugüü na nhure yiüü i namaã icua'ü i puracügü rü ngema puracü i ätanüü i guäca' iüü tümaca' ya duü'ätagü ya nawe'ee na tangüeëwaeü (imeëtchie) rü nü'ü naunetaü ta i nawa' nü'ü nacua'ü i nhuäcü i tümaraü ücutchiga i puracüwa';

IX - I mu inanaüta i ücutchitchigawa' i tempo i marü nagu naunetaüwa na nayauaüca' i ngema tanawae' i paaätchitama iüü i meëtchiü i woetama naca' iüüarü i guäarü me iüü;

X - Ngema no'rü natanü i puracütanüügü i guäca' iüü rü ngema natanü inameëëü i § 4° i art. 39arü rü natautchata na nawa' itangemaü urüe'na ya ügatchi'gu i mugü i naca'tama woe iüüwa' rü nü'ü idawenüü i ngema nüirama inaügüü i norüca'tama i wü'itchigüwa' rü marü we'guü na guüwa'ma wena nü'ü idauü ya wü'itchigü ya taunecü rü guüguma ngematama i ngüneügu rü tama ya toraü i ngema natchigatchimüü;

XI - I ngema natanü rü ngema inaâgüü i âtanüü i nawa nge-magüü i namaã icua'ü i puracüarü rü puracü iüü rü puracü i âtanüügü i guãca' iüü i we'guü i namaã icua'arü rü aë'cacü namaã icua'ü naca' i norü duü'ügü rü ngema nawa inaügüü rü natanüügü i ngeürrüüümare i poragü i Uniãoarü rü Estadogüarü rü Distrito Federalarü rü Municipiogüarü rü ngema iyatchaatchieü na porawa' nangemaü i nawa nü'ü iunetaüarü rü toomatchigü i aë'gacü i namaã icua'güü rü ngema nü'ü nguü'ü rü ngema ütanü i wü'itchigü i tēpuwa urüe'na to i ya naraü'ü i ütanüthiga rü nangugüü na nügüna nanuatchiäcü urüe'na tama rü yaücutchiü i ngema iyauü i duü'ëgüarü urüe'na ngeürrüüümare i towa neü'ü rü tama natautchata na no'rü yeera yiüü i ngema inaüü i âtanüü i wü'i tawemacüthigüwa' rü ya naraü'üwa i Ministrogü i Supremo Tribunal Federal arü rü na ngemaäcü naüüü i norü üye i Municipiogüwa rü Prefeiturarü natanü rü Estadogüwa rü Distrito Federalwa rü Governador arü natanü i wü'itchigü ya tawemacüwa i Poder Ejecutivoarü tawá rü Deputado Estadualgü arü natanü rü Distritalgü i Poder Legislativoarü tawá rü Desembargadorgü i Tribunal i Justiçaarü rü inanaücueë i 90, 25ë i natanü i wü'itchigü ya tawemacüwa' rü ngema ya naraü'ü i Ministrogü i Supremo i Tribunal i Federalarü i Poder Judiciarioarü tawá rü naüü ni'i nhaã na inaücuü naca' i Ministerio Públicutanüügü rü naca' i Procuradügü rü naca' Defensor Públicugü;

XII - Ngema natanü i namaã icua'ü i puracü i Poder Legislati-voarü rü Poder Judiciarioarü rü tautama name na Poder Executi-voarü yeera yiüü naütanüü;

XIII – Natchu'uni'ï na nawa nangemaü urüe'na nawüiguü i ngeürrüümare i ya narü'ü i na inangutchiü i ngema natanü tüma-ca' ya duü'ë i puracü iüüarü i guãca' iüüwa';

XIV - Ngema na naunagüü i ngema na diërutchiga i puracü-tanüü i guãarü nü'ü ingugüü tautama niugü rü ba' i nügüna nanu-atchiäü na naäüca' na naunagügüü i yicama nawenagü;

XV - Ngema naüü na naätanüü rü natanü i ngema nawa' ngema-

güüarü i namaã i cua'ü i puracüarü rü ngema puracü i ätanüü i guäca' iüü rü tama inii'raatchi ni'igü rü namecheü i gutchinüü i ngema marü we'guä iüü i norü yauye i XI rü XIV i nhaã arti-gowa rü art. 39 rü § 4° rü 150 rü II rü 153 rü § 2° rü I;

XVI – Natchu'u ni'ï na natutaque'eü i namaã i cua'ü i puracü i i'ätanüü i guäca' iüü rü notürü naca' ngeguma nangemagu i namaã namecheü i orariowa' rü nü'ü idawenüü i ngeürümare ingemaüwa i ngema marü imeü i norü yauye i XIwa:

- a) I ngema tarearü i namaã icua'ü i puracü i ngueruüarü.
- b) I ngema wü'iarü i namaã icua'ü i puracü i ngueçruüarü namaã i to i cua' urüe'na ngema cua' i naca' ingüü;
- c) I tarearü i ngema namaã icua'ü i puracü urüe'na ngema ätanüü i puracü i norütama i iüü i nawa' na ngemaü i cua' i ma'üarü rü i namaã i nawa nangemaü i meã mecheügü;

XVII – Natchu'uü na nanutaque'eüa muüthchiü i puracü i ätanüü rü puracü iüü rü nawa' nangema i aë'cacü namaã icua'ü rü ügü rü ngema inaü'güü i puracü i guäca' iüü rü duü'ügütucumü inaguüraü i diëru i meüarü i ngema na to namaã icua'ü rü duü'ügütucumü i namaã icua'ü i we'guwa rü tama we'guäcü i poder públicuwa.

XVIII - Namaã icua'ü i ngema meügütucumü rü no'rü puracü-tanüügü i daruügü rü nü'ü nangemata i ngema nawa' nangemaü i natchi'ca i nü'ü nacua'üäcü rü ngema mü i taca' iüücümaäcü rü ngema nawa' nenaüü i natchiga rü tooma i natchicagü i namaã icua'güü i mugücümaäcü.

XIX - Ngema mu i woetama naca' iüüwarica rü natautcha nanaü'ü i aë'cacü namaã icua'ü rü pora nüna naäü na naüaü i ngema inaüü i puracü guäca' iüü rü duü'ügütucumü inaguüraü i diëru i meüarü rü üüarü rü nawa inangemaü i mugü i ngueruü i nhaã no'rü gu ingemaüwa' rü nü'ü inataü i no'rü natchi'ca i nawa inangemaü;

XX - Ngema mugü iüüwarica na pora nuna naãü i wü'itchigü ingemaüwa na naüü na to namaã icua'ü yima marü ingemane i nü'ü iutchigane i iciso i nüiraü'üwa rü ngegumarüü na nawa' íngemaü ya ngenerü'nemare ya yima nüicatama i iüüne ya ínaü'üne;

XXI - Nameeãü i gutchinüü ngema íngemaüwa i naca'ta-ma iüü i mugüwa rü i puracügü rü puracügü i nawa ingemaü rü taegü rü toguena naãü rü tá nügümaã nanameeë nawa' i na nangugüãü na nhure yiüü inaãü (licitação) i guãca' iüü rü nawe'guü na nawüiguü i ngema nawa' tangemaü ya gua'nema ya yiema nü'ü ügüe rü ngema unetamaã i marü üü na tü'ü namuü i ütanüthiga rü marü namaã ingüü'ü i nawa i ngemaü na nawa nangemaetchaüca' i ngema uneta ü'ü i mugücümaãcü rü inaãüta i ngema na tüna naca' naca'ü i na nü'ü icua'ü i nacü-ma i cua' rü dierumaã meã icua'ü i tama ingeü na nawe'guüca nayagueëü i ngema tü'ü namuüarü.

XXII - Namaã icua'güü i ngema iütanüügü i Uniãoarü rü Estadogüarü rü Distrito Federalarü rü Municipiogüarü rü ngema ügü i'ngemaü na meã yaia'cüü'ü i Estadoarü iüü i ngema puracütanü'ügü i nawa' ngemagüü i woetama no'rü iüü i nawa' nangemaü i puracü rü nü'ü nangema'ta i ngemaü imegüü i nüira naca'ütchi iüü na nauaüca' i no'rü ügü (atividade) rü nanaü'ta i ngema inaügüü meãma ingüüãcü rü ngegumarüü ta namaã i na nawa ingema i ngema wücutchi rü ngema ngo'eëëtchigaarü daruügü rü mugüwaãcü urüe'na ngema meã imeëü.

§ 1º I ngema iüüarü utchiga rü iãüthiü i ügü rü puracügü rü puracügü i nawa' ingemaü rü ngema nü'ü iutchigaü i natucumü i guãca' iüü rü na nawa'e nü'ü nangemaü nacüma i taãeü nawa icua'ü rü utchigatchiga urüe'na ucuë'tchiga na we'gu yaüü i ngema megüü na wüiwa nangemagüü (social) rü tautama name na nawa nangema i nae'gagü rü cua'ruügü urüe'na natchicüna'ägü i meãma nango'eë-güü i yeerawa nagaü i ngema wü'itchigü i duü'ü i aë'cacü urüe'na puracütanüügü i nawa' ngemagüü i puracü i guãca' iüü.

§ 2° Na tama we'guãcü naũũ i marü ingemaũarü i icisogü II rü IIIwa nanaũta na tauwama namaũ i ngema ü rü pocu i aẽ'gacügü namaã icua'ũ i mugücümaãcü.

§ 3° I mugüta naga tü'ũ naĩnueẽ nhuãcü nawa' tangemaãcü ya yie-ma tü'ũ nangemaẽ i namaã itacua'ũ i guãca' iĩũwa i we'gumareũ rü tama we'gumareũ rü meã nanuũ naca'türü:

I - Ngema naca' ica'ũgüũ i nawa ngemaũ na naaãũ i puracü i nawa ingemaũ i guãca' iĩũ i guũwama rü iwe'guũ na nuna idau'ũ i puracü i nawa ingemaũarü na tü'ũ iyau'ũ ya yie-ma tü'ũ nangemaẽ (usuário) rü ngema na nü'ũ iũũ i wü'itchigü i tẽpuwa i düetüwa rü ai'epewa rü nayanhuraũ' i ngema puracügü i nawa ingema'ũ.

II - Yiemagü tü'ũ nangemagüẽ na nagu taücuũ na tiwücutchiũ i ngema namaã icua'ũwa rü ngema nango'eẽũ i natchiga i ngema namaã icua'gü üũ rü nü'ũ idawenüũ i ngema marü ingemaũ i art. 5° rü X rü XXXIIIwa;

III - Ngema naga iĩnũũ na tü'ũ namuũ i nawe'ũarü i namaã narüuwanü i ngema tama uãẽãcü üũ urüe'na tchi'ri namaã iãcü-maũ i ngema nawa' ingemaũ i puracü rü puracü i atanũ urüe'na ngema puracü iũũ i namaã icua'ũ i guãca' iĩũwa.

§ 4° Ngema ügü i tchieũ i namaã icua'ũarü rü nügüwa' nanange na iyatchaatchiũ i ngema meũ i we'guũ i politicoarüwa' rü narü-tau i ngema puracü i nawa' nangemaũ i guãca' iĩũ rü ngema meũ-güarü rü tama natautcha rü nanatae'gueẽ naca' i ngema meũgü i ngemaũ i nacümaãcü rü na naünagüũ rü iyai'raãtchiũ i ngema mugüwa' marü iutchigaũ rü tama natchieẽ i ngema pocutchiga-arü ü i nawa' ingemaũ.

§ 5° I mugü nanaũta na nhugua'ũ yiĩũ i mugü na naũpa nü'ũ yauũ meã naca' ngema tchu'uũ i mugüwa' i ngeerüe'mare ya namaã icua'e i'ũũ rü puracütanũũ i nawa' ngemaũ urüe'na tama rü ngema

naũũ i tchieũ naca' i meũgũ i ngemaũ i guãca' iĩũ rü namečeũ i gutchinũũ i ngema ingemaũ i ügũ na nataeguečeũ.

§ 6º Ngema duũ'üğü imeũ i ngema meũ i we'guũ i guãca'arũ rü nge-ma ngema meũ i we'guũ i nüĩcatamaarũ rü inaãũ i puracũ i nawa' nangemaũ i guãca' iĩũ nanangaũgũta naca' i ngema tchieũ i no'rũ namaã icua'ũ rü ngema na ngemanhaãcũ yiĩũ rü nanaüğü i no'rũ tamaẽ'pũ' rü i'nawe'gu i ngema meũ i we'guũ na nataegũ na namaã narüuwanũũ i ngema namaã icua'ũ i ngemawa'gũ i ngema nü'ũ tacua'ãcũ taũũ i tchu'uũ i mugüwa urüe'na taüetũũ.

§ 7º Mu rü tá inanaü natchiga i ngema naca' i'caũgũ rü ngema iyai'raãtchičeũgũ tümaca'ya yiema nawa'ngemagüe i namaã icua'ũ i puracũ urüe'na ngema puracũ i ätanũũ i namaã icua'ũarũ i we'gumareũ rü tama we'gumareũ ina tautchaečeũ na nagu taücuũ i natchigagũ i tümaca'tama itautchaũ.

§ 8º Ngema na nügümaãtama inacua'ũ rü ngema marũ nangugũũ na nhure i'yanguutchiũ rü dierutchiga i natucumũ i namaã icua'ũarũ rü ngema ingemagũũ i namaã inacua'ũarũ i we'gumareũ rü tama we'gumareũ rü tá name na nü'ũ natanetaũ i ngema nügümaã namečeũwa rü meã i'ngemaũtá natanüwa i no'rũ namaã icua'gũũ rü pora i guãca' iĩũ (poder público) rü nü'ũ nangemaũca' i ngema nü'ũ yangautchaũ'ũ i nawa nangemaũca' i ngema nagu iunetaũ na nü'ũ iyangau'ũ i ngema i'üũarũ rü naca' i natucumũ i namaã icua'ũ urüe'na ngema ingemaũ rü mugüwa inangemaũ nanaüaũ i natchiga:

I - Na nhuguãũ yiĩũ nataiũ i ngema imečeũarũ na nawa ingemaũ;

II - Namaã icua'ũ rü ngema nagu nanguũ i nawa nü'ũ icua'ũ i na nü'ũ i iũũ i ngema iũũ rü ngema meũ i we'guũ rü tü'ũ muũgũ rü ngema ya ngegũũ (ngema namaã icua'ẽũ) na nangaũgũãũ.

III - Ngema wũ'itchigũ ya düũ'ëarũ natanü.

§ 9º Ngema marũ ingemaũ i iciso XIwa nanaü i ngema ínaü'ũ i guãca' iĩũwa rü duũ'ügütucumũ i guũrüacũ meã namaã icua'ũ rü ngema

norü na to namaã icua'güü rü inayau'ü i ngema megüü i Uniãoarü rü Estadogüarü rü Distrito Federal arü urüe'na Municipiogüarü naca' i ütanüthiga i ngema wü'itchigü ya duü'ëgu nagu'eëü urüe'na naütanüaü na nhure nagu guü' i guüwa.

§ 10. Natchu'uni'i na ngematama to ingupetüüwa na naünagüü i natanü ngema i'tchauüüacü yauatüü i art. 40arüwa ingemaü urüe'na arti. 42 rü 142arü i namaã i natanü i ngema puracü i nawa' i'ngemaü rü puracü i ätanüü urüe'na puracü iüü guäca' rü nawe'ätchieëü i ngema puracü i nawa ingemaü na nügü nanuätchiü i nhaã Constituiçãocü rü ngema puracügü i nawa' ingemaü i nawa tü'ü naunetagüü rü ngema puracü i nawa' ingema'ü i ätucumüüwa i mugü nangoacü na natautchaü i tü'ü yaücutchiü rü tü'üta i'naü'üthiü.

§ 11. Rü tama tá niugü ngema nagu yaücuü na nagu iyanguutchiü i natanüthiga i inciso XI nagu idé'äü i nhaã artigoarü rü ngema i'ragüü iüyetichigü i ngema nawa' nangemaü i nacüma na nataegueüaü ingoöcüma iutchigaü i mugü i nagu iüüwa' marü ngupetüü i Congresso Nacionalwa' rü nangemaüacü i nacüma i nhaã natchiüane-arü rü inaüaü i guüma i poragüca' rü natucumügü i nügümaätama icua'güacü iüü.

§ 12. Naca' na nü'ü iyangau'ü i ngema iüü we'guäcü i inciso XIwa i nhaã artigoarü rü inatautcha naca' i Estadogü rü naca' i Distrito Federal nangemaeëü i no'rü tawa rü na'wa i ngema imeëü i na'wa ngemaügü i Constituiçãogü rü Lei Orgânica rü nhama wü'itama i üyerü rü ngema natanü i wü'itchigü ya tawemacü i Desembargadogüarü i nawa' ngemaü ngugüthi'ca i mugüacü (Tribunal de Justiça) rü nagu inaücu 90, 25ë i wü'itchigü ya tawemacü i Ministro do Supremo Tribunal Federal arü natanü rü tama ínanaü i ngema iüü we'guäcü i nhaã parágrafowa i Deputado Estadualgü rü Distritogü rü Weriadugüarü natanü.

§ 13. Yima puracütanücü i guäca' iüümaã icua'cü i puracü i namaã icua'üarü i nawa ingemaetchaü rü ta name ni'i we'na i'nameëü naca' i ngema iüü i puracü i nawa' ingemaü i ngeürrüü inaüü na ngeta' nenaüü rü ngema namaã inacua'güü rü ínangema na namaã

nawüigugü i nagu naü'cuü i ngema na íyaôêê i norü nacüma i nü'ü ngemaü i nü'ü idau'üwa urüe'na naâêwa' rü na yo'ni na nawa' inan-gemaü i ngema nhaâ ingemaüwa' rü ngema na nü'ü nangemaügu-cürüwa' na i' nameü rü na ngeta' yauü i norü ngu' inaca' i' naca'ü naca' i ngema nawa' ingemaü i puracüwa' nangu rü namaâ ingu'ü'ü i natanü i ngema puracü i nawa' ingemaü i nori'íitchiarü.

§ 14. I ngema na tüna naaâü na ítchaü'ü namaâ i ngema namaâ ingemaü i tēpu na inaâ'üarü i ngema puracü i nawa' ingemaü i marü üpetüü rü puracü i âtanüü rü ta i Regime Geral i Previdencia Social arü rü tá nanaü na íyatchaâtchieêâü na nawa' ingemaü rü na-naü'ü i ngema nü'ü iu'ü na naâ'üarü tēpu.

§ 15. Natchu'uni'î i ngueêruü i ngema ítchaüü i puracü tanüü i guâca' iüüarü rü ngema natanü i ütanüü wü'itchigü i tēpuwa' i puracütanüüarü yuwa ya yiema nawa' ngemagüe i tama ngema íüü we'guâcü i §§ 14 rü 16 i art. 40arüwa üpetüü urüe'na i tama marü iutchigaü i mugüwa iüü i yaoeêü i norütama i nagu iüü i mugütu-cumü i puracütanüü'ü ípoü'üarü.

§ 16. Ngema natucumügü rü ngema i'ngemagüü i namaâ icua'ü i guâca'arü rü wü'ietchigü urüe'na wüigutama rü nanawa'e na naüü na naü'ü iüü i ngema ügü i âê'cacü namaâ icua'ü i guâca' iüü rü nge-gumarüü ta namaâ i no'rü utchigatchiga i ngema ngemaügü i nü'ü iüüarü rü nü'ü yangau'ü na nhuâcü íyanguutchigüü rü mugücümaâcü.

Art. 38. Naca' i puracütanüü i guâca' iüü i namaâ icua'üarü i we'gumareü rü nügümaâtama icua'ü i mu nawa'eüâcü rü nawa inaügüü rü nawa' i ngema nawa' tü'ü taunetaü i porawa ingemaü íüüwa rü ínanaü i nhaâgü imemaregüü:

I - Inanameeê i nawa tü'ü taunetaü i porawa' ingemaü i fe-deral arü rü estadual arü urüe'na distrítal arü rü tá niügatchi nüna i no'rü puracü i nawa' nangemaü rü puracü i âtanüü urüe'na puracü iüü;

II - Na yeerawa ngiũ nangeũ i dïeru i prefeitoarü i porawa nangemaũ rü tá niũgatchi i puracü i nawa nangemaũwa rü ngema puracü iãtanüũ rü e'na puracü iũũ rü ínaã'tchica na nü'ũ i unetaũ naca' i norü natanüthiga.

III - Na yeerawa' ngiũ nangeũ i dïeru i weriaduarü i ngema na porawa nangemaũwa' rü nangemagu i namaã wüiguũ i ngoragü rü tá nü'ũ tacua' i meũ iũũ i no'rü puracü i nawa' nangemaũarü rü ngema puracü iãtanüũ orüe'na puracü iũũ rü tama nanatchieẽ natanü i puracü i nawa' nangemaũ i nawa tü'ũ naunetagüũarü rü cü tama nangemagu na namaã nawüiguũ rü ta ínaü i mugü i nagu iũũ i íciso i üi'raũ'ũarü;

IV - Ngeĩrüümare i'ngupetüũwa i ngema namuũ na nuna yaũ-gatchiũ naca' i ngema nawa tü'ũ taunetaũ i porawa' i'ngemaũ i'üũwa rü no'rü puracü i nawa' nagemaũarü tẽpu rü ta niugü naca' i guũma i ngema mugüwa íyanguutchiũ rü notürü naca' nanatautchaẽ na nü'ũta ya ngau'ũca';

V - Nhuãcü nagu nangurüũwa iũũ ya yiema nawa' ngemaẽ i ngema mugütucumü i puracütanüũ'ũ i'poũ'ũ rü nawa' tangemaetchata na nawa' tangemaũ i ngema nhuãcü i nagu iũũ rü i ngema i'ngemaũ i federativoarüwa' neũũ.

NATÜCUMÜ II

PURACÜTANÜÜGÜ I GUÁCA' IÏÜARÜ

Art. 39. I União rü Estadogü rü Distrito Federal rü i Municipiogü nanaügügüta i norü ta i namaã inacua'ũwa rü ngema nhuãcü nagu iũũ i mugü i wüitama meũ i nawa' ingemaũ rü meã we'guũ i puracü i nü'ũ icua'ũ naca' i puracütanü'ũ i namaã icua'güũ i guãca' iĩüarü i we'gumareũ rü aẽ'cacü namaã icua'ũarügü rü ngema ügüũ i guãca'gü iĩüarü;

§1º Rü na wüiguũ i nhuguacü tá ni guũ i nguneügü rü nhu'matchi toomatchigü i nawa i tchocuü i ngema dïeru, rü nüũ ta na dawenü:

I – Rü nhema guüma i puracügü rü na nawe'e na na ngenagüü i norü gu'tcha i wüitchigü i natchicawa' rü nhu'mathi nia nguêêü i nhema puracü;

II – Rü nawaei tia' nguêêü i nguüma i nhema naca'i na cagüü naüpa na ta puracüü yiema duêê.

III – Rü wüitchigü i puracügü rü nüü na nhema i norü nacümagü.

§2° Rü união rü nhumatchi estadugü rü distritu federal rü na nawe'eta na naü'güü i nguepataü naca' i puracü tanüüü i governu arü (servidores públicos) rü nüü na cua'güüca' i yeeraacü erü nanawa'eta na nüü na nhemaü i cua' i guüma i puracütanüü na naüpa na puracüêü i governu äü, rü nhu'matchi tama na tchu'u na toomatchigü i estadugü rü nhumatchi universidadegü maã wüigu na puracüêü.

§3° Naca' i iü i guüma i puracü tanüüüü i governu arü, rü narü ümatü i art. 7º, IV, VII, IX, XII, XIII, XV, XVII, XVIII, XIX, XX, XXII, rü nhumatchi XXXwa' rü mugü nüü i u'uäcüta tüü ni deetchi ya duêêgü i wüitchigü i puracüwa'.

§4° Rü nhema i nawa' nhemaü i pora, rü nawa' i nhemaü i nhema puracü, rü ministrogü i estado arü rü nhu'matchi secretariugü i estado rü municipal arü, rü gu'cü ga tawemücü rü tüü na yaugü ya yiemaraüêtama ya dieru, rü tauacü tatama nana yaugü i toomatchigü i dieru rü tauacü tatama nüü na üpetü i nhema marü unetaü, rü narü ümatü i art. 37, XIwá.

§5° Mu i união arü, rü estadugü rü distritu federal rü nhumatchi municipiogü rü nawa' na me na ta nana weatchiêêgü'ü i nheirüüta rü âmaêü rü nhu'matchi rü iramaêü yaugüü i dieru i natanüwa' i puracütanüü i governu arü (servidores públicos) rü na nawa'ei niã nguêêgü'ü i nhema rü ümatü i art. 37, XI.

§6° Rū poragü executivo, legislativo, rū nhu'matchi judiciário rū gu'cü ga taunecü rū ta düe'ëtüwa' nana nhemagüē i nhure i dīerü na yaugüü rū nhu'matchi nhure na yaugüü i puracütanüügü i governo arü (servidores públicos) i wüitchigü i puracüwa'.

§7° Mugü i união arü, estadugü arü, distrito federal arü rū nhu'matchi mucicipiogü arü na nawe'e na mugü na ügüü tūmaca' ya yie-ma dīerü i'üe, na nhuacü ta tūmamaã na puracüēü, rū wüitchigü i poragü rū nawa' name na tūmamaã na puracüēü ya yiema dīeru na puracütanügüü tūmamaã narü ngüēēgüü na yeerawa' na uüca' i puracü rū nhu'matchi na puracütanüügüü narü ngüēēü na mēã nüü na cua'güüca' urüe'na yiema dīeru tūmamaã nana ügüü na meã puracüē tūü ta ganhariü.

§8° Rū puracütanüügü i governu arü (servidores públicos) nawa' nhemagüü i nhaã natucumü rū tá tūü na yaugü ya norü dīeru i §4° wa' äe'gagüü i äēca'cügü äcü tama.

§9° Rū tauäcūta wüi puracütanüü i governu arü (servidor público) rū tūü na yau ya dīeru ya paätchiruü i iē, nhagama marü tama nawa' na nhemagu i nhema natchi'ca i paätchi nawa' na puracü'ü.

TÍTULO IV

NHUACÜ NÜGÜ NANUÛ I NGEMA MUGÜMAÃ CUA'GÜÛ

CAPÍTULO I

NGEMA MUGÜ A NGUUTCHIËGÜÛ

SEÇÃO I

NGEMAAË'GACÜGÜ I MUGÜMAÃ CUA'GÜÛ I NGEMAGÜÛA

Art. 44. Ngema mugü i nguutchiëgüũ rü ta nanaügü namaã i Congresso Nacional rü ngemagü ta ni'ĩ natücumü i Deputadugü rü nhu'matchi Senado Federalgü.

Wüitama i wümatü. Ngema wü'itchigü na mugüna na nadugüũ rü ta nü'ũ nangema i ägümücü ya taunecü naguũ ta ni'ĩ.

Art. 45. Ngema Camara i Depuatadogüarü rü natücumü ni'ĩ i ngema tümape'ewa ngemagüũ ya yiema duũëgü rü nhu'matchi nü'ũ taunetagüũ ngema tümaarü mue'pügu ni'ĩ i ngema wü'itchigü i Estado rü natchica rü nhu'matchi Distrito Federalwa.

§ 1º Norü mu i Deputadogü rü na duã'tagüpe'ewa nangemagüũ i Estado rü Distrito Federalwa rü tangema mugüwa nü'ũ yauũã-cü ta ni'ĩ duã'tagüarü muguta ni'ĩ yauũ ngema nü'iraũũ i nagu nü'ũ naunetagüũgu ta ni'ĩ iyangegüãũ nangemaacü tautama i wü'itchigü i natchica rü nta nü'ũ nangemaũca' i naime'wa rü tamae'pü urüe'na ye'era yaũ i ngema Deputadogü.

§ 2º Wü'itchigü i ngema natchica i nawa na ma'ëũ rü nü'ũ naunetata i ägümücü i Deputadogü.

Art. 46. Senado Federal rü ngema ni'î i natücumü i Estadogü rü Distrito Federalmaã cua'güü i mugü nü'ü iuüäcü nhu'matchi mumaeü nü'ü unetagüü niïgü.

§ 1º Wü'itchigü i Estado rü Distrito Federal rü nü'ü nauneta ta i tamae'pü i Senadorgü rü ta naime'wa rü ägümücü ya taunecü nagut-chigüü ta ni'î.

§ 2º Ngema namaã cua'güü i wü'itchigü ni Estado rü Distrito Federal rü wenaarü togü niïgü nawena i nâgümücü ya taunecüchigü rü wü'i urüe'na tare i no'rü tamae'pü naguü.

§ 3º Wü'itchigü i Senador rü ta nü'ü nangema tare i natchicüü i nguêêtaewa i ngemagüü.

Art. 47. Ngeguma tama mugüwa nü'ü yauüäcü yaï'gu rü ngema ngeta nü'ü iyauüwa i ngema natücumügüwa rü ta ngema rü mumaeü nü'ü unetaü äcü ta ni'î natanüwa i ngema ngemagüü i ngema natücumü.

SEÇÃO II

NGEMA NO'RÜ PURACÜ I CONGRESSO NACIONAL

Art. 48. Congresso Nacional me'ewa nangema wü'igu namaã i Presidente da Republica rü tama aicuma naca' iüü rü nhaã mugüwa nü'ü niuta meã nawa i art. 49 rü 51 nhu'matchi 52 wa rü nü'ü niu na taa'cügü yaïü i ngema União namaã cua'güü nawa aicumaüchima i ngema nawa nangemaü:

I - Nüna nadaüü na ngeta nenaüü ta i ngema ngüëgü rü nhu'matchi nhuäcü ta meã ya nuutchiäü i ngema ngüëgü;

II - Naüäü i taunecügüarü rü nnhuäcü meã nangugüäü rü nangu-güäü wü'i taunecüchigügu rü nhuäcü naäü i ngetanügü i nguanearüma rü naüäü napa'a yangutanüü;

III - Negma nangemaẽãũ rü toacü yaũatchiãũ de ngema acüma-ma i ngemagüũ i tagucaã' arü naane nadaugüũ;

IV - Naügüãũ nanhuãcü ta namaã napuracüẽ i ngema nhaã natchiãnewa rü ngeta itangemagüũwa rü wü'itchigü inatücumü-güwa i nanaügüãca';

V - Natchiane i tagucaã'güarü iĩũ rü ngema naetüwa ngemagüũ rü de'agü rü natügü rü nhu'matchi ngema União arü iĩgüũ;

VI - A ücutchiãũ rü yayaueãũ rü nügüna inatchoũẽãũ i ngema naane i Territoriogü urüe'na Estadogü Assembleia Legislati-vãũ naĩnüiraãcüma;

VII - Paaatchitama yaügatchiãũ i natchica i ngema ngeta inange-maũwa i Governo Federal;

VIII - Naoemareãũ i ngema taa'cü taũũ;

IX – Rü namaã cua'ũ i wüitchigü i poragü, porá namaã cua'ũ i mugü (judiciário), rü porá namaã cua'ũ ya duẽẽgü (ministério público) rü porá namaã cua'ũ ya duẽẽgü ya gutchaũwá nhema-güe i tagu cüa'gü (defensoria público), rü wa'imugü, rü porá we'gu na nüũ i mugü, rü nhumatchi porá i namaã cua'ũ i duũgü rü nhumatchi mugü distritu federal arü rica, (ministério do dis-trito federal).

X – Rü na üũ rü a tomaraũẽẽũ rü nhumatchi na õẽẽũ i natchica rü puracügü rü nhumatchi puracü i governu arü (função públi-ca) rü nüũ ta na dawenü rü narü ümatü i art. 84, VI, b wá;

XI - Naüãũ rü naoeãũ i Ministeriogü urüe'na ngema natchica i namaã inacua'güũwa i guãca'ma iĩũ;

XII – Rü nhema nüũ i ãnüũ i yawaarüwá rü i nüũ i dauũ i worua tchametüwá;

XIII – Rü dieru maã puracüü, na ta trocaü ya dieru tagucu'arü togü i natiane arü maã, rü namaã cua'ü i dieru rü nhumatchi nhuaãcü na puracüëü;

XIV – Rü dieru, rü na nhure ta ti ñü ya dieru i ãatüe, rü nhumatchi nhure ta niü i governo federal arü ngetanü;

XV – Rü na weatchiëü i nhure diure ta tüna yaugü i ministru i supremo tribunal federal arü, rü narü ümatü i arts.39, §4º; 150, II; 153, II, 153, §2º, I wá.

Art. 49. Congresso Nacional me'ewa ngemagüüatchiüma rü namaã inacua'ü rü nhaã niüü;

I - Aicümaüchima nawe'atchiëü i ngema nagu yade'agü i naümatügü rü nügümaã nawã'tagü i to i natchianegümaã na nügümaã ya ngegüü rü nügü nayangai'gü i aücümaü naca' ngemaügü i nhama natchianearü;

II - ãë'gacüü namuü (Presidente da República) na nü'ü yauü na nügü nadai'ü rü nügümaã nü'ü natchueü nügümaã nameeü rü ngema to i natchiane arü poragü (tchurara) na ngema nangemagüü i nahã natchianewa rü numa nange-magüü paatchica'tama nhama mugüwa nü'ü ümatüüäcü urüe'na mugüetüwa ümatüüäcü;

III - ãë'gacüü namuü (Presidente rü Vice-Presidente da República) na pa'aatchi ina tchoüüca' ngeguma nangupetügu i 15 i nguneü naguü;

IV - Naüaü na nüna nadaugüü ngeguma taacü aücümaü ngupe-tügu urüe'na ãë'gacüna pora naüü ngeguma gutchaüü ngupe-tügu i ngeüüümare i aücümagüü i ngemagu;

V - Iyatchaatchiëü ngema taacü i mugü i ãë'gacü (Poder Ejecutivo) ü'ü i tama aicüma mugüwa ümatüümaã wü'iguü

urüe'na ngema nangupetüëüthiü i ngema mugüarü ügüruü i natücumü ügüü;

VI - Paätchi yaügatchiäü i ngeta inapuracüëüwa ngemagüüwa;

VII – Rü na i Deputado Federalgü rü senadoresgü tüna yaugüü ya wüigue tama ya dieru rü nüü ta dau rü narü ümatü i arts. 37, XI, 39, §4º, 150, II, 153, III, nhumatchi 153, §2º, I, wá;

VIII – Rü na weätchiëëü i nhure ta tiüü ya dieru tüna yaugüe i tagu arü naane mã cua'ü (presidente) rü norü to'wetchacüü (vice presidente) rü nhumatchi ministrogü i estadu arü, rü nüü ta daugü rü narü ümatü i arts. 37, XI, 39, §4º, 150, II, 153, III, rü nhumatchi 153, §2º, I, wá;

IX - Aicumama ya nguutchiëgüäü wü'itchigü taunecügu i nge-ma äë'gacü (Presidente da República) na taacü inaüü ngema naütchaüü na äë'gacü yaüü;

X - Nüü yadaugüäü rü nüna nadaüü rü name'ëäü nawa i ngeürüümare i inangemagüüwa i ngema Poder Executivoarü rü nhu'matchi ngema yawamare nüna daugüü;

XI - Nüna nadaüü rü namaã meã nacua'güü i ngema naügüü i nge-ma nagu yaüü i ngema guüma i poragü rü nhu'matchi toamatchigü;

XII - Guügutama yangegüäü ngema naügüü na ngewacaügüëäü i ngema nawe'güäü nawa i radio rü televisäogü;

XIII - Naca' na daugüüta i 2/3 naguü i ngema mnatücumüwa ngemagüü tanüwa i Tribunal de Conta e Uniãoarü;

XIV - Na yauäüta i ngema nagu naïnüëü rü naügüthaüü i nge-ma naüüta i nügütucumüwa i ngema (Poder Executivo);

XV -Na yaugüãüta i ngema norütama iüü rü guëmaca' nacagüü na me'üwa tanange'etchigüüca';

XVI - Naügüãü i duüëgüarü nanewa i ngema na me'üwa nange-etchigüãü i ngema de'agü rü nü'ü nacua'gütchaüü i ngema taacü i ngemaügü rü i aütanügüü;

XVII - A nguutchiëgüãü naüpatama na me'üwa nangegüãü i ngema naane i guanearüma iüü i ngema ye'era rü tamaeü i (dois mil e quinhentos hectares.) rü ye'eraü;

XVIII - Nü'ü yauü ngeguma taacü tchieü ngupetügu i ngema naane i guanearü iüüwa nhama nhaã mugüwa nü'ü yauüruü arts. 167-B, 167-C, 167-D, 167-E, 167-F e 167-G i nhaã Constituiçãowa;

Art. 50. Ngema nge'ta mugü inaügüüwa i ngema Deputadgü rü nhu'matchi Senado Federal rü ngeürüümare i nawa ngemagüü rü ta mnüna naugü i ngema Ministro do Estado i ngeürüümare i ngerma mugümkaã cua'güüütawa ngemagüü i ãë'gacü rü nhu'matchi ngema namaã cua'güü i ngeta nenaüü i ngüëë i ngema megüü arü ügüruü nangemaäcü yanguut-chiüca' i ngema nagu namaã naïnüëü rü ntauacütama towaamamare nanan-geetchigü ngeguma tama meã nü'ü yaugügu

§ 1º Ngema Ministro i Esdtadoarü rü ta nü'ü narüu nape'ewa ingema Senado Federal rü nhu'matchi Deputadogümaã ta na taacü inaügüü i ngema i ngema wü'itchigü i namaã cua'güü i norü Ministeriowa

§ 2º Ngema natücumü i Deputadogü rü nhu'matchi Senado Federal rü nanaügüta i wümatüü i natchiga i de'aü i Ministerio i Estadoarü urüë'na ngeürüümare i duüügü i ngema nhaã caput i mugüwa rü aicumama nü'ü nanaüëgü i ngema tama meã iüü rü nüna naägüta i 30 i nguneügu na ngemaäcü tama ngema naügümaãüca'

SEÇÃO III

DA CÂMARA DOS DEPUTADOS NAWA NAÜGÜÄŨ I DEPUTADOGÜ

Art. 51. Rü naca'gü rica tatama inaügü i Deputagü:

I - Nü'ũ nanaüëgüta i 2 rüe'na 3 i ngema natucumüwa' na naü-güäũ na äë'gacügü nanacagüũ (Presidente) rü nhu'matchi (Vice-Presidente) na rü nhu'matchi ngema Ministro i Estadogüarü na nacagü'ü naca' i ngema puracügü.

II - Ya ngegüäũ na nhuäcü rü ngeta' taũ i ngema äë'gacüme'ewa ngemaũ i puracügü ngeguma tama nango'ëägu i ngema inaũ rü ta 60 i nguneũ naguũ ta ni'ĩ iyangu'ëgüäũ i ngema mugüarü üruügü.

III - Naügüäũ nanhuäcü tanapuracüë i nügütanüwa.

IV – Rü ta we'gu nügü na nuũ na nhuäcü na puracüë rü na nügümaã na cua'güũ na naügüũ rü na natomaraũëë urüe'na nana òëgüũ i puracügü rü natchi'cagü i puracü arü rü na naügüũ i mugü naca' i dieru ta na yaugüũ rü nia nguëëgüũ i mugü rü ümatüũ naca' i nhema dïerü.

V - Nü'ũ naunetagüũ i ngema natücumü i Conselho i Republica-arü nhama nhaã artigowa nü'ũ yauũäcü art. 89, VII.

SEÇÃO IV

SENADO FEDERALGÜARÜ

Art. 52. Senado Federalgüme'ewa tanangema:

I - Nayangegü mugüwa nü'ũ yauũäcü i namaã i äë'gacü i Presidente rü nhu'matchi Vice- Presidente i República arü i ngema

tchieü inaügügüü rü ngegumarüüta i ngema Ministro i Estadonarü rü nhu'matchi ngema Comandantegü i guüma i natucumügü i (Marinha, Exercito rü Aeronauticagü) ngema tchieü naügü i nawa iügüü;

II - Nayangegü mugüwa nü'ü yauüäcü i namaä i Ministro i Supremoarü rü nhu'matchi Tribunal Federal rü ngema natucumü i Conselho Nacional Justiçaarü rü Ministerio Publico rü Procurador Geral i Republicaarü rü nhu'matchi Advogacia Geral i Uniãoarü i ngema tchieü naügüü na nü'ü nüëgüäü;

III - Ta nü'ü naunetagüü guütanüwa nawa i ngema na ngeürrüü ta yaüü rü nawena nü'ü yaugüü na tacüca' yaüü na nü'ü naunetagüü;

- a) Äë'cacü i mugümaä cua'güü i nhaä Constituiçãowa nü'ü yauü;
- b) Äë'cacü i Presidente da Republica ta nü'ü nauneta i ngema Ministro i Tribunal de Contamaä cua'ü;
- c) Äë'cacü i territorio nadauü;
- d) Äë'cacü i Banco Centralmaä cua'ü;
- e) Äë'cacü i Procurador Geral iüü;
- f) namaä cua'güü i ngema mugüwa' ümatüü nü'ü iu'ü;

IV - Ta nü'ü naunetagü'ü guütanüwa nawa i ngema na ngeürrüü i nagu narü ünüëü i ngema namaä cua'güü i ngema taarü ngu'ä' güü i ngema ta ngemagüü;

V - Nü'ü na naüëgüta ina ngeta nenaüü i ngema ngüëgü na namaä napuracüëü i naca' iüü i União rü nhu'matchi Estadogü rü Distrito Federal rü Territoriogü rü nhu'matchi Municipiogü;

VI - Nanguutchiëgüta i ngema äë'cacü i Presidente da Republica

nagu rü inũũ ngemaãcü meã nũna nadaugũũ na tama aũrima' nangetanügüãũca' i União rü Estadogü rü Distrito Federal rü nhu'matchi Municipiogü;

VII – Na naügüta i ngema nacümagü na nhuãcü meã na nangu-gügüãũ nameã yanuutchiãũca' i ngema ngüëgü naca' União rü Estadogü rü Distrito Federal rü nhu'matchi Municipogü i ngema namaã i cua'gũũ rü nhu'matchi toomatchigü i natucumügü i ngema Poder Publico i Federal arü nũna idagü'ũ;

VIII – Na naügüta i ngema nacümagü nangeta yacua'ëgüãũ na nũna naãgüãũ i União i ngema ngüëgü i to i'natchianegüca' rü nhu'matchi numatama ngemagüũca';

IX - Na nangemaëgü na nũna nadaugũũ nangeta nenaũũ i ngema ngüëgü naca' i puracügü nayanguëgüãũ i ngetanügü i Estadogüarü rü Distrito Federal arü rü nhu'matchi Municipiogüarü;

X - Inayatchaãtchiëgü i guĩtama urüe'na norü ngeũrüũ rica i ngema tama mugügu aicuma i üũ i ngema Supremo Tribunal Federal;

XI - Nayanguutchiëgü i no'rü muwa na nü'ũ naunetagüũ rü inaüütchigüãũ i popera i ngema mũ i Procurador Geralwa neũũ naũpa nayanguũ i ngema nawa inangemaũ;

XII – Na naü'ta na nhuãcü nügümaã napuracüëũ i nügütanüwa;

XIII - Nanaügüta i ngema nacümagü natchiga nanhuãcüta yaũũ na nũna nadauũ rü naüãũ ya nguutchiëãũ urüe'na yagu'ëãũ i ngema puracügü i ngema nawa inangemaũ rü nhu'matchi nanhuãcüta nü'ũ naütanüãũ i ngema nacümagü i ngema nü'ũ yau'üãcü i mugüwa' nanhuãcü ta ya ngegüãũ mugü nü'ũ i u'üãcü rü namaã nacua'güũ;

XIV - Nü'ũ naunetagü i natanüwa i Conselho i Republica arü nawa i nhaã art. 89, VII nü'ũ iu'üãcü;

XV - Nanaügüta na nuna nadugüü guügutama na nhuäcü iyaüü i ngema norü puracügü i ngema nacüma i Sistema Tribunal Nacional na nhuäcü inangemaü e ngema natucumü na nhuäcü yangegüäü rü nuna nadaugüü na ngeta naüü i ngema ngüëgü i União rü Estadogü rü Distrito Federal rü nhu'matchi Municipiogüarü;

Wü'i de'atucumü. Ngema nawa nü'ü nadaugüü i iciso I rü II rü i'napuracü rü i'nangemata nawa i Supremo Tribunal Federal me'ewa nanapo'cugüäü i ngema norü 2 rüe'na 3 i norü mu i nü'ü unetagüü na tautama wena to i puracü yayauüca' i 8 ya tauncü naguü na tauacütama ngeta' napuracüü rü nhu'matchi toomatchigü i po'cugüta ningüë.

SEÇÃO V

DEPUTADO RÜ SENADORGÜ ARÜ IÜ

Art. 53. Ngema deputadogü rü Senadorgü rü tauacütama tchieü na mã quiugü rü tauacütama napocue i ngeürü i norü de'agüca' rü nhu'matchi nü'ü naunetagüüca'.

§ 1º Ngema Deputadogü rü Senadorgü rü ngema na marü nü'ü naäpaneü rü guütama i ngema naügüü rü ta Supremo Tribunal ta ni'ï i ngema namaä i cua'güü i ngema gu'tchinü inaügüü.

§ 2º Ngema na nü'ü naüpanegüäü i ngema natucumü i Congresso Nacional rü tauacütama napo'cue notürü ngegumata tchieü i tauacütama naütanügüëgaü ya ïgu. Ngeguma rü ta to i namaä cua'güüwa ta na namugü naguü i 24 i hora naguügu na ngema i na ngemaüwa rü ta na po'cuwa namugüä urüe'na tama.

§ 3º Ngema na name'wa nanguü rü na yaugüäü i ngema na inaaügüäü i Senador urüe'na Deputado naca' i ngema tchieü inangupe-tüëü nawena na nü'ü naäpaneü rü Supremo Tribunal ta nü'ü nü'ü nacua'ëë nawa i ngema ina ngemaüwa ngema nawa naüü i natucumü rü ta rü mumaeü nü'ü naunetagü rü na ngemaäcü ngema ya-

gu'ëgüäüca' i ngema naüü.

§ 4° Na naca' inacagüü na inaeügüäü rü na nadaugü nawa i ngema ngeta inangemaüwa i 45 i nguneü naguü rü tauacütama ye'erawa na nangeü i ngema namaä i cua'güü.

§ 5° Rü ngema na inaeügüäü rü ta ngema nangemaügu ta ni'ï iyaguü.

§ 6° Ngema Deputadogü rü Senadorgü rü tauacütama ina nauegü i ngema natchiga rü tauacütama ta ya yiema duüëgü ya tûmagu yaö-güe na tana yauü i ngema natchiga i ngemaü.

§ 7° Ngema nawena taarü yaücuü nawa i ngema natanüwa i ngema tagucaä'güarü naane nadaugüü wootchita ngeguma nügü nadaigu rü namewa ta nangema i ngema ngeta inangemaüwa.

§ 8° Na napoüägüü i Deputadogü rü Senadorgü na nüna naägüäü rü ta nüna na nayaugü namaä i 2 rüe'na 3 naguü na nü'ü naunetagüü natanüwa i ngema inangemaüwa ngeguma tama no'rü puracüwa inangemagüäcuma (Congresso Nacional) rü ta nayanguëgüama i ngema na napocuü rü naütanüäü i ngema tchieü na naüü.

Art. 54. Deputadogü rü Senadorgü rü tauacü ta na naügü:

I - Na nüna naägüäü i napane:

a) Na naüta rü nawa nangemata namaä i ngema duüü i nü'ü naäpaneü na mugüwa nangemaü i namaä nacua'ü puracügü-tucumü notürü ngeguma aicumama yanguëä'gu rü namaä na wü'igugu;

b) Na nayau rü na naüta i puracü urüe'na nawa napuracü i ätanüü rü ngegumarüüta i ngema nawa' inamuutchigüäü i ngema naüpa nawa nangemaü;

II - Nagu nayangucutchiü:

a) Na no'rü yo'ra yaĩũ rü nūna daugũũ urüe'na namaã cua'gũũ ngema name'wa ngemagũũ namaã i ngema nü'ũ ãpaneĩ i guaneca' iĩ urüe'na nama nacua'ũ na nü'ũ naã-tanũũ;

b) Nawa nangema i puracügü i ngema i muutchigũũ ngema nhaãwa nü'ũ yau'ũ inciso I "a";

c) Nü'ũ nangũẽũ ngema ngeũrüũ natchica e ngema nhaãwa nü'ũ yauũ inciso I "a";

d) d) Na namaã nacua'ũ i ngeũrüũ i puracü i nūma na nawe'ẽũ;

Art. 55. Na nayaugũũta nūna i ngema na Deputado urüe'na Senador yaĩũ;

I - Na tama yanguẽãũ i ngeũrüũ i ngema nūna natchu'gũũ i nhaã artiguwa nü'ũ yauũ;

II - Neguma nü'ũ nangemagu nayadaeãũ rü nü'ũ nacua'gügu na tama namaã nawü'iguũ namaã i ngema nacūma na namaã meã nacua'gũũ;

III - Ngeguma tama nge'ma ya ngo'ũgu'gu nawa' i ngema ngu-taque'e i 1 rü e'na 3 e'pücūna i ngema ngutaque'e ngema ngeta inangemaũwa notürü ngeguma nügüca' inaca'gu urüe'na no'rü puracüwa naũgu i nge'ta inamugũãũwa;

IV - Nūna nayaugü rü paãtchi nayamugatchigü i ngema mugü na namã nacua'ũ;

V - Ngeguma Justiça Eleitoral nü'ũ naũẽgu nhama nhaã mu-gũpane nü'ũ yauũãcūma (Constituição);

VI - Ngegumata aicumama naũãgu i ngema tchieĩ i ngema nawa inangemaũ ingema uaũ;

§ 1° Tama namaã nawü'igu i ngema nacüma i ngema mugüwa nü'ü yauüäcü yaïgu wootchitama ngema nawa nü'ü yauüäcü i nacümagü na nhuäcü yaïürü nü'ü na ye'eragu i ngema ngema nü'ü yauü i ngema natucumü arü mugüwa' nü'ü yauüäcü yaïgu i Congresso Nacional rü tomaäcümare ngema nangemagu;

§ 2° Ngeguma tama meã nango'gu i ïciso I, II rü VI ngema na marü tama ngema nangemaü rü ta Camara i Deputadogüarü urüe'na Senadorgü arü ta ni'ï i ngema nü'ü iuü rü ngema mumaeü ta ni'ï i ngema nü'ü ya nguëü i ngema natucumüwa nangemaü ta ni'ï i Congresso Nacionalwa inapoüü;

§ 3° Ngeguma nhama ïciso III rü nhu'mata Vwa ümatüüäcü yaïgu na marü tama ngema nangemaü rü namaã cua'güü ta ni'ï i ngema Congresso Nacionalwa inapoügüü na ngemaäcü inapoügüäüca';

§ 4° Na nügüca' inaca'ü na i'naüüca' ngema rü ta nawa' na nanguë na i'naüüü nawa i ngema no'rü puracü nhama nhaã artiguwa nü'ü yauüäcü rü ta ta nüna na nayaugü na ngema nangemaü na nawa nü'ü icua'ü §§ 2° e 3°.

Art. 56. Tautama nüna na nayaugü i ngema norü puracü i Deputado urüe'na Senador

I - Na nawa yaücuü i ngema na Ministro i Estadoarü yaïü rü Distrito Federal rü Territorio rü Prefeitura i Capital arü yaïü urüe'na namaã nacua'ü paätchica'tama i puracügü äë'cacügüarü;

II - Na paätchi iyatchaätchiü nawa i ngema nawa nangemaü naca' nayada'weü rü na tama na ya'umetanüü naca' i norütama ngemaügü rü tauacütama nangupetü i 120 i nguneü na tama ngema nangemaü nawa' i ngema ngutaque'e;

§ 1° Ngema naweama üü rü ta naca' nacagü na ngemaäcü tama na tautchicaüca' i ngema na ngema nangemaü nhama nhaã artigu urüe'na ngema na nangupetüü i 120 i nguneü;

§ 2º Nangemaũ i natchica rü tautama i naweama iücuũ rü ta nü'ũ tau-neta nangemaãcü naüãcuũ i ngema natchica' naũpa na 15 ya tawemü-cü na tauũ nayagu'ũ i ngema nangema nagemaũ norü puracüwa;

§ 3º Nhaã ĩciso Iwa na nü'ũ yauũ rü Deputado rü Senador rü ta nü'ũ nauneta na naya'umetanũ na nawa inangemaũ;

SEÇÃO VI

NGUTAQUEEGÜARÜ

Art. 57. Congresso Nacional rü nangutaqueegü wü'itchigü ya tau-necügu i Capital Federalwa nagu i nguneũ i no'rü tare i nguneũ 2 ya tawemacü ya fevereiroarügu nhu'matchi nguneũ i 17 ya tawemacü ta julho rü nhu'mata no'rü wii nguneũ 1º ya tawemacü ya agostoarügu rü nhu'matchi 22 ya tawemacü ya dezembrogu.

§ 1º Ngema ngutaque'e i nhaã nguneũgügu nguũ rü niügatchi i nüiraũũ i nguneũ i nagu i puracüũgu ngegumata tchawurü urüe'na yü'ügu rü nagu iyatchaãtchiũgu nangugu.

§ 2º Ngema ngutaque'e i mugümaã cua'güũ naũũ rü tauacütama i'nitchaãtchi naũpa na yanguutchiẽũ i ngema naca' nge'ma nange-magüũ na nhuãcüta yaĩũ i ngema ngüẽẽgü.

§ 3º Ngema toomatchigü i nhaã Constituiçõowa nü'ũ yautchaũũ rü Camara i Deputadogüarü urüe'na Senado Federal rü na nguta-que'egü ta wü'igu na ngemaãcü.

I - Nawa naügüã i ngema ngutaque'e i mugü nawa naügüũ

II - Naügüãũ na nhuãcü ta nügümaã napuracüẽũ i ngema tare i natchi'cagü

III - Na yaugüãũta na aicumatama napuracũĩ i ãẽ'cacü i Presidente rü Vice-Presidente i Repúblicaarü;

IV - Nü'ũ i cua'ũ nanatchu'uũ na tama ngeũrüũmare iuũ

§ 4º Wü'itchigü inatchi'ca nügü inameẽũ nanaügüãũ i ngema ngu-taque'e i 1º i fevereirogu nawa naügüũ na mugü naügüũ na ngemaã-cü natchocuũca' i ngema natucumü rü nü'ũ naunetaguũ i wü'it-chigü i namaã cua'güũ i tare i taunecü nagutchigüũ na ngemaãcü yangegüãũ i ngema puracü na naügüũca' arü we'na i puracügü;

§ 5º Ngema namaã cua'güũ i Congresso Nacional rü ta namaã nacua' i Senado Federal rü toomatchigü i ngema ngemagüũ rü nügü nitcho-petüetanü namaã i Camara i Deputadogüarü rü Senadorgü arü;

§ 6º Rü nhaãcü tanaü ngeguma nügü na naugügu tama norü nguneũ yaĩgu;

I - Namaã cua'ũ i Senado Federal rü ngeguma ta naüã'gu na i'na-po'ũũ rü no'rü natchianeũ inapoũũca' na nuna nadauũca' ngeguma ãẽ'cacü i ngucutchigu (Presidente rü Vice-Presidente i República;

II - ãẽ'cacü Presidente i República rü Presidentes i Câmaraarü rü nhu'matchi Deputadogü rü Senado Federal arü rü ngeguma na nge-magu i ngemaũ i paaruũ i iũ rü duẽẽgüca'iũ rü na nawa'e i guũma i ãẽ'cacügü arü wü'neta, i ngema congresso nacionalwá ngemagüũ;

§7º Rü na wüiwa' na iũ i ngutaque'e i taũtchiũwá rü congresso nacional rü ta niãnge' na ngu ya deagüũ i nhema marü naca'wüiwa na iũricatama, notürü nheguma §8ºwa ngu i deaũ nangupetü'gu rica tama na tooma i natchigagu ya deagüũ, rü tauacü tatama tüũ na yaugü ya dïeru nagagu i nhema ngutaque'e.

§8º Rü nheguma marü inanhemamaregu i wüi i mugü i paãtchiruũ i iũ, i nhema i nguneũ nagu na nguũgu i nhema taũtchiũ i ngutaque'e nüetchama mare ta nawa' ni ücu i nhema ngutaque'e.

SEÇÃO VIII

MUGÜ YANGUUTCHIGÜŨARÜ

SUBSEÇÃO I

MUGÜTUCUMÜ

Art. 59. Mugü ya nguutchiẽũ rü nhaägü ni'ĩ ngema naügüũ;

I - Tomaãcü naügüãũ i ngema mugü;

II - Mugü ya nguutchiẽũ;

III - Mugü i i'ngemagüũ;

IV - Mugü i ãẽ'cacü üũ;

V - Mugü i paatchica'tama iĩgüũ;

VI - Mugü i mugümaã cua'güũ ügüũ;

VII - Mugü inameẽgüũ

Wü'i de'atucumü. Mugü ya nguutchiẽũ rü ta naü nameã na nuãũ rü naüãũ
nawü'matüãũ naü'etüãũ rü yanguutchiẽãũ i ngema mugü.

SUBSEÇÃO II

TOMAÃCÜ NAÜGÜÃŨ I NGEMA MUGÜARÜ

Art. 60. Ngema mugü i guĩe'tüwa' ngemaũ rü ta tomaãcü nayaü'ât-
chi nawa' i ngema na nhuãcü nagu naĩnueũ.

I – 1 rü e'na 3 i no'rü iraũ i natucumü i Camara i Deputadogüarü
urüe'na Senado Federal

II - Presidente i Repúblicaarü

III – No'rü ngaüarü ye'era i ngema mugümaã cua'güü nawa i wü'itchigü i natchica i nü'ü yauü nügümaã wü'igu i nügüwa' i ngema natucumü;

§ 1º Ngema mugü i ye'erawa' ngemaü rü tauacütama tomaãcü naingu-tchië ngeguma ãë'cacü naca' cagu na nüna nadauü i ngema natchica;

§ 2º Ngema nagu nañnüeü rü ta nü'ü naunetagu i wü'itchigü i natchi'cawa i Congresso Nacionalwa rü tare'ecüna rü ngeguma marü 3 urüe'na 5 i ngema ngemagüü natucumüwa;

§ 3º Ngema na tōocü ya ügüãü i ngema mugü i ye'eraü rü ta nanawe'gü na yanguutchiüca' nawa' i ngema wü'itchigü i natchi'ca i Deputadogu rü Senadorgü rü nü'ü niugüta nanhuretechigü yaüü i ngema namaã naüpetüü;

§ 4º Tauacütama ni'ï naügüãü i ngema ñnü i tōocü iüü rü yagu'ëtchaüü:

I - Na nhuãcü ya yauyetchigüü i Estado;

II - Ngema na nawa naügüü rü tauemaãta nü'ü cua'ü ni'ï rü guüguma i uü ni'ï rü ya wena arü ngupetüü ni'ï;

III - Nügüna ya yauyeü i ngema poragü;

IV - Wü'itchigüca' iüü i mugü;

§ 5º Ngema nawa' nü'ü yautchaüü i nagu nañnügüü na tōocü naügüãü i ngema mugü rü tautama nanayaugü ngeguma tautama ngema nori' nagu nañnüëüãcü yaïgu nawa i ngema mugü.

SUBSEÇÃO III

MUGÜARÜ

Art. 61. No'rü ügü na ngewaca'üü i mugü nawa nangemaëgüü rü ngeürüümare i ngema natücumüwa ngema urüe'na namaã i cua'güü depu-

tadogü rü Senadorgü urüe'na Congresso Nacinal urüe'na Presidente i República rü naca' i Supremo Tribunal Federal rü toomatchigü i ngema namaã cua'güü i guanema ya duüëgu i de'aü nhama nhaã mugü i ye'eraüwa nü'ü yauüäcü ta ni'ï naügüäü.

§ 1º Nügümaã rikatama i Presidente i Republica i mugü naca' iüü:

I - Inaücutchigüta urüe'na tomaäcü nanaügüta rü na nangemaë i ngema nhaã nüna daugüü i naäne;

II - Nanguutchiëgüta natchiga:

a) Naügüärü i natchica i puracüarü na nüna nadaugüü na ye'eraäcü nü'ü naütanügüäü;

b) Ngema namaã cua'güütucumü i mugügu iüü ngema namaã cua'güü na ngeta' nayaugüäüta i ngema ngüë namaã naügüü na nüna nadaugüü i wü'itchigü i naane;

c) Puracütanüü i Uniãoarü iüü rü wü'itchigü naanearü rü nü'ü nangema i wü'itchigü i mugü na ngemaäcü meã yange-güäüca' na nü'ü naütanügüäü i ngema marü tama puracüëü;

d) Meã nanuäü i Ministerio Público rü Defensoria Pública i Uniãoarü i ngema nacümagü nameã yaüüca' i Ministério Público rü Defensoria Pública i Estadogüarü rü Distrito federal rü wü'itchigü naanearü

§ 2º Guãwama nenaügu i ngema porá rü ta Camara i Deputadogüarüwa ta na nawe'gü i ngema mugü i nagu naüñüëü rü ta na nayaugü i na duüëgü ta nü'ü unetaü nawa i Estadogü rü nawa ta taügüü nangemaäcü yaüüü i wü'itchigü.

Art. 62. Ngeguma ta paatama ya nguutchiüca' rü Presidente i República rü ta nanayau i nacüma i paätchica'tama iüü nhama mugüwa nü'ü yaugüüäcü ngemaäcü paama Congresso Nacional nayauüca'.

§ 1º Rü tautama nanayau nacüma i paãtchica'tama iĩũ nat-chiga i ngema:

I - Nagu iuũ i:

a) Nangeũrüũ i ntachianewa netaũũ rü ngetacã'ã tiĩũ mugü nũna cudauũrüũ rü natucumü i nũna daugũũ mugü nanaca'ta na daugũũ;

b) Mugü i pocuarü na ye'erawa' nangegüãũ na ngemaãcü nügü naügüũ i mugüwa;

c) Na nhuacü ya ïgüũ i ngema Poder Judiciário rü nhu'ma-tchi Ministerio Publico na ta'cütchigü yaïgüũ i ngema na-tanüwa' ngemagüũ;

d) Nagu narü ïnüeũ na nhuãcü ya nuũtchiaũ wü'itichigü ya taunecügu na nũna naãgüãũ i norü ngu'ëruũtchigü notürü nhama mugüwa nü'ũ yaugüũãcü i art. 167, § 3ºwa';

II - Nü'ũ nadaugũũ na pocugüãũ i ngema ai'rüũgü i atanüũ i ngema ta nutaque'eũ urüe'na ngeũrüũmare i ngema namaã tanguũgüũ;

III - Nanguutchiẽũta nawa i mugü;

IV - Marü nangemagu nawa' i ngema nagu na ïnüẽũ i mugüwa' rü ta nayanguutchiẽgü i Congresso Nacionalwa rü Presidente i Republica arü rü nanaüta nayanguũca';

§ 2º Ngema nanaügüãũ paaãtchica'mare i namaã cua'güũ rü ye'era narü aũtanümaetama erü ngema erü marü mugüwa ümatügüũ nawa' i nhaã arts. 153, I, II, IV, V, e 154, II, rü tautama aicuma na aũtanü ngeguma mugüũ naïgügu i norü gu'wa nangugu nanaümatügüãũ;

§ 3º Ngema mugü i paatchica'tama iĩgüũ rü nhaã mugüwa nange-magü §§ 11 rü 12 rü tanayanguẽ i ngema wü'matüũ ngeguma tauta-

ma mugüü nanguutchigu naüpa i 60 i nguneü § 7° ngeguma namaã nawü'igu'gu rü Congresso Nacional rü naya nguêêta nanaüaü nawa' i wü'i i napane i mugügu i uü i nawa' nangemagüü;

§ 4° Ngema nagu naunetaü rü nü'ü niutchaü i § 3° na naunagüthiçgaü na päätchica'tama yaü rü taarü nayaugüaü ngeguma we'na arü natchocu'gu i Congresso Nacional;

§ 5° Na ngema nanaügüaü i wü'itchigü i natchica' i nawa nangemagüü i Congresso Nacional rü ta nügümaã ricatatama ni'î rü nawa ta ni'î i ngema mugümaã cua'güü nangemaãcü ngema mugü i ye'eraüwa nangeetchigüaü;

§ 6° Ngeguma ngema mugü i päätchica'tama i üü yaügu ngeguma tama na yaugüägu i 45 i nguneügu nawe'na nanaunatchigaü rü ta nanaügü na paama naüüca' i ngema wü'itchigü i natchica'watchigü i Congresso Nacional rü nanayaugüarü we'na na ngemaãcü we'na arü ya ücuüca' nawa i ngema natchica na nguutchiëgüaü;

§ 7° Wü'ie'pücünatatama naünagügü na ngemaãcü nangemaüca' i ngema no'rü pora rü inangemaü i naguü i 60 i nguneü rü ngegumata tauuma nü'ü uneta'gu rü ta ngema nayacua'ëgü i ngema tare i natchica i Congresso Nacionalwa Ngemagüü;

§ 8° Ngema guüma i paatchica'tama iügü rü ta nü'ü nangema naügü na nawa' na nü'ü naunetagüü i Camara i Deputadogüarü;

§ 9° Name'wa tana ngema i ngema taretucümü Deputadogü rü Senadorgü na nü'ü nadaugüü i ngema mugü i paatchica'tama iüü nanaüpanegüaü naüpa na nü'ü nadaugüü nawa' i to i ngutaque'e i wü'itchigü i natchicawa' i Congresso Nacionalwa ngemagüü;

§ 10. Rü ta ngema nayapo'yepe'egü na wena na wü'matügüaü i ngematama i mugüü inadaugüüwa i ngema mugü i päätchica'tama iüü i ngema tama nayaugüü na mugü yanguutchiü naca' na tama ngema nagu naunetagüügu yanguü;

§ 11. Ngema na tama we'na na wü'matügüäü rü naüpanegüäü na mugüü yanguutchiü rü ngema nü'ü ya utchaüü ni'ï na § 3º ngeguma tama 60 i nguneü i ngugu rü nüna nayaugü i ngema no'rü pora na mugü i päätchica'tama yaüü nawa' i ngema na mugü i ye'eraüwa' nange'etchigüäü nhama mugüwa nü'ü ya uüäma ya üüta;

§ 12. Ngema namarü nangupetü i ngema nagu naüñüēü i mugü na nameēgüäü i no'rü wü'matü na marü we'guü'ü yau'ü rü marü aicumatama inangema rü inapora'ã na ngemaäcü wü'i i mugü nayaüüca' i ngema;

Art. 63. Tauacütama na ü'nagütanü i ngema nü'ü ya uüäcü:

I - Ngema äē'gacü nagu rü inüü i no'rüüitchimaiüü i Presidente i Republicaarü rü ta erü nhama nhaã art. 166, § 3º e § 4º; nü'ü ya uüäcü ta ni'ï;

II - Nagu narü inüü na nanhuäcü ta na nuaü i ngema nüna dau-güü i Camara i Deputadogüarü rü Senado Federal arü rü Tribunal Federalgüarü rü nhu'matchi Ministerio Publicoarü;

Art. 64. Na nügümaã ya de'agüü rü naca' nadaugüü i ngema nagu naüñüēü i äē'gacüwa neüü (Presidente i Republicaarü) Supremo Tribunal Federal rü Tribunal Superiorgü rü ta Camara i Deputadogüarüwa ta ni'ï inaüü ingema inügü;

§ 1º - Äē'cacü Presidente Repúblicaarürü ta nüna naca' paata-ma na nü'ü nadaugüüca' i ngema inügü i nawa neüü;

§ 2º Rü ngegumata § 1º i Câmara i Deputadogü rü Senado Federal tama nü'ü nacua'tchaüügügu i ngema no'rü inü rü ngemaäcü ngema wü'itchigü rü ta 40 i nguneü naguü ta ni'ï nü'ü iyauü na guüma i mugümaã cua'güü na naca'ü i ngema natchi'cawa ngemagüü rü tau-tama nü'ü nangema i na ngema mugü i taüwa nü'ü yauü äcü nayaüü rü nhu'mata ta guüma nawa ügü rü na yaugüäü;

§ 3° Ngema na nü'ü yadaugüü na tomaacü naügüäü i ngema mugü i Senado Federal rü Camara i Deputadogüariüwa' rü nü'ü nangema i 10 i nguneü naguüta ni'ï rü na ye'eraacü nü'ü nacua'güü i ngema nüira nü'ü yautchaüü i ngema nape'ewa ü'ü i mugüwa;

§ 4° Ngema na nüna naägüäü i ngema nguneügu § 2° rü tautamani'ï ngeguma i yatchaatchitanügu yaüü i ngema Congresso Nacional rü tautama nawa' ta yaüü i ngema nagu narü inüeü nanaügüthaüäü;

Art. 65. Ngeguma ngema nagu narü inüeü ta yanguutchigu i ngema natchi'cawa rü ta togüta nü'ü nadaugu i wü'ie'pücünatatama rü nhu'matchi nayamugü tana ya nguutchiüca' rü ta ngeguma ngema natchi'cawa' nangupetü'gu rü ta ngema nayacua'ëgü marü i ngema nagu narü inüeü.

Wü'itchimaü i de'agü Ngema inü tomaacü ya üatchiëü rü we'na tatama arü ngema ngeta' inaügüäüca' rü inamugüäüca' na tae'gu.

Art. 66. Ngema natchi'ca i nagu iyagu'ëgüäüwa rü nü'ü naunetagu rü ta naca' nayamugü i ngema äë'cacü i Presidente i Republicaarü na nge-maacü ye'erawa nangegüäüca' rü aicumama yanguutchiegüäüca' urüe'na tama nananguutchiëüca'.

§ 1° Ngeguma ngema äë'cacü i Presidente i Republicaarü nayauä'gu i ngema inü i guüma urüe'na ngeürüü ricatama i tama mugü nü'ü iu'üäcüyäügu urüe'na tama guane ya duüëgüca' yaügu rü tautama nanayau urüe'na norü ngüüü ricatatama nayau i nagu i 8 hora nagu'ü nangemaacü nawä'taäüca' i ngema Presidente i Senado Federal na tacüca' nawä'taäü;

§ 2° Ngema nangeürüü rica nayauü rü ta nagu nide'a i guügutama i nawa i ngema de'atchimaü i iciso nameä naüäüca';

§ 3° Ngema na marü nangupetüü i uneta i 15 i nguneü naguü rü tama nangaüä'gu rü nü'ü niutchaü na Presidente i Republicaarü na tama naüthaüäü;

§ 4° Ngema na tama naũãũ rü ta nü'ũ nadaugü i ngutaque'ewa wü'igu i nagu'ũ i trintaarü nguneũ na ngema nayauãũ marü rü na tama ta nayauãũ nawa i ngema na nü'ũ naunetagüũ i ngema rü mu-maeũ i Deputadogü rü Senadorgü.

§ 5° Ngeguma tautama nangemagu na tama nayauãũ rü ta nimu i ngema nagu inaĩnũẽũ nanaũãũca' i ãẽ'cacü i Presidente i Republicaarü;

§ 6° Ngema na marü ngema yagu'ũ na tauacüma nü'ũ iunetaũ rü ngema na nhure inguneũ nayaĩũ nawa i nhaã § 4° rü tama nayauãũ rü nagu nanaügü i ngema nguneũgü nhu'matata nawa nangu i norü gu' na nü'ũ naunetagüũ;

§ 7° Ngeguma ngema mugü rü tama nanguutchigu nawena i ngema 48 hora naguũ i Presidente i Republicaarü rü nhaã nuã ngemaũãcũta ni'ĩ § 3° e § 5°, rü Presidente i Senadoarü me'ewa nangema naya nguutchiẽgüãũ ngeguma tama ngema yaĩgu rü ta Vice- Presidente ta ni'ĩ i ngema ye'erawa nangeũ rü naũũ;

Art. 67. Ngema guũguma natchiga iĩũ ngema inügü i ngema mugü tama yautchaũũ rü ta nawa nangema na wena arü to i inü naügüũ namaã i guũma i ngema natücumü i ngeũrüũmare i natchica i ngema Congresso Nacionalwa ngemagüũ;

Art. 68. Ngema mugü na ãẽ'cacüme'ewa naũẽẽgüãũ rü tana naü i Presidente i Republicaarü nüna naca' nacaãcü i ngema Congreso Nacionaltucumü:

§ 1° Tautama ãẽ'gacüme'ewa nangema i ngema naũũ i woetama Congresso Nacional arü iĩũ erü no'rü ricatama ni'ĩ ngema Camara i Deputadogü rü Senado Federalgüarü ngema na naügüãũ i ngema mugü i yangueũ rü tautama ngeũrüũnamare nawa i nhaã:

I - Nameã nanuãũ i ngema mugüarü ügüruũ rü Ministerio Público na ta'cü yaĩũ i nawa nangemagüũ i wü'itchigü i ngema ngemaũ;

II – Nangetaca’ã’ yaĩü i ngema mugü i wü’ietchigüca’ iĩü rü na ta’cüwa ya ü’tchigüü;

III - Naügüãü i guüma i taunecügu i nacümagü na nangugügüãü i guüma i ngema naügüthchaüü;

§ 2º Na ãë’gacüme’ewa naüecügüãü rü ta nü’ü nangema i wü’i i po-pera i nü’ü iuü i Congresso Nacionalwa ne’muü rü nawa nü’ü niu ta tacü yaĩü i ngema üü rü norü puracü iĩü i nawa’ nangemaü;

§ 3º Ngema napane i nawa’ nü’ü yauü rü ta nü’ü niu na nü’ü nadaüü i ngema inügü i Congresso Nacional rü nhaã nü’ü niuta na nü’ü naunetagüü wü’icana tatama na tama na yauãü i ngeüüü i tomaãcü ya nguutchiëtchaüü.

Art. 69. Ngema mugü i no’rü nguëruü iĩgüü rü mumaeü me’ewa ta ni’i i naüpetüü aicumaüthitama.

CAPÍTULO II

MUGÜ I NGÜEGÜÜ ARÜ

SEÇÃO I

ÃË’GACÜ I PRESIDENTE RÜ NHU’MATCHI VICE-PRESIDENTE I REPÚBLICA ARÜ

Art. 76. Ngema mugü i nguëgüüüü rü ta name’wa na ngema i Presidente i Republicaarü namaã naãmücüü i Ministerio i Estadoarü;

Art. 77. Ngema na nü’ü iunetaü rü naca’ i dauü i ãë’gacü Presidente rü Vice-Presidente i República arü rü guügutama i nawa’ na ügücü ya yü’ügu ta ni’i i outubrogu i ngema no’rü ügü rü ngeguma nawü’igu’gu rü no’rü gu’ ya yü’üguta ni’i wenarü nangupetü ngeguma nangemagu i nawa yaguü na ngema na nangema ãë’cacü yaĩü;

§ 1° Na nü'ü i unetaü i äê'cacü i Presidente i Republicaarü rü namaã tatama wü'igu ni'ï ya wü'cutchiü;

§ 2° Ngema ta nawa nü'ü naunetagüü i Presidente urüe'na ngema naca' dauü rü ngema wü'i i natucumüwa' ta rü mumaeärü duüüäü ta ni'ï ngema tama i ugüü tauewama ü'ü rü tama meü ngema ta ni'ï i guüwa' ngugüü na nü'ü naunetagüüca';

§ 3° Ngeguma tautama nawa' nangugu na no'rü ügügu tatama üpetüü rü taarü we'na nangema na nü'ü naunetagüü i 20 i nguneüwena nai-naüüü na nhure nawa ügüü rü ngemata nü'ü nadaugü nangeüüüügü yaü-güü ngema tare i rü mumae nawa ügüü taarü ni'ï i wena nügü ügüü rü ngema ta ni'ï i ngema rü mumaeärü duüüäü ta ni'ï i ngema ngupetüü;

§ 4° Ngeguma naüpa nayu'gu na wena arü nawa nanguü na nü'ü naunetagüü urüe'na tama nanawe'egu urüe'na tauacüma naca' nada'ugu mugüwa nü'ü yauüäcü rü ta ngema rü mumaeü ta ni'ï i ngema ngupetüü;

§ 5° Rü ngeguma ngürüätchi nangemagu i tare na nügümaã wü'iguü i nawa i ngema wenaarü naca' nadaugüü rü ngema rü yamaeü ta ni'ï i ngema üpetüü

Art. 78. Äê'cacü i Presidente rü norü Vice-Presidente i Repúblicaarü rü natchocuta nawa'ta i wü'i i ngutaque'e i Congresso Nacional nü'ü yauäcü na aicumaüthitama i napoüäü rü yangüëäü i ngema mugü i ye'eraüwa nü'ü yauü nü'ü na dawenüäcü i ngema mugü rü naüäü nameü tü'ü nangemaëgüü ya tagucä'ä'gü nü'ü nangüëü i ngema guüma i ngema nawa' nangemaü i nhaä tagua arü nane;

Wü'i de'atücumü. Ngeguma na ngupetü'gu 10 i nguneü nayaücuü i Presidente rü Vice- Presidente ngeguma ngürüätchi ta'cü nü'ü ngupetügu tama yaücu'gu rü tautama ngema nangema ngema natchicawa ngemaü;

Art. 79. Presidenteü tanaüthi'cüü ngeguma tauacü yaücugu rü ta ngema Vice- Presidente ta ni'ï i natchicüü iücuü;

Wü'i de'atücumü. Ngema Vice- Presidente i República ngema no'rü to i

puracü inaũ ta ni'ĩ i ngema mugüwa nü'ũ yauũäcü rü ngeguma nüna nau-gügu i Presidente rü numa ta ni'ĩ natchicü ngema nangemaũ;

Art. 80. Ngeguma tauacüma i Presidente rü Vice-Presidente rü ngeguma tama ngema nangemagu natchicawa rü naca' tanacagü i ngema natchicawa Presidente i Camaraarü urüe'na Senado Federal arü urüe'na Supremo Tribunal Federal arü ngema ta ni'ĩ i namaã i cua'güũ;

Art. 81. Ngeguma tauuma ngema ngemagu nawa i ngema i Presidente rü Vice – Presidente arü rü ta we'naarü nü'ũ naunetagü i 90 i ngu-neũwena naya wã'naũ arü ngema natchica:

§ 1º Ngema tauma ngema ngemaũ tare taunecüwe'na rü ta naca' nadaugüarü na nü'ũ naunetagüũ i 30 i nguneũwe'na i Congresso Nacional nhama mugü nü'ũ iuũäcü;

§ 2º Ngeguma ngema ngupetü'gu ngema nü'ũ naunetagüũ rü ta-nayanguêê i ngema nguneũgü iyaũ nape'ena;

Art. 82. Ngema na Presidentewa nangemaũ rü 04 ya taunecü naguũ ni'ĩ rü ngema rü naügü i 05 i janeirogu nawena na marü nü'ũ naunetagüũ;

Art. 83. Ngema Presidente rü Vice-Presidente i Repúblicaarü tauacütama Congresso Nacional ngema namugu rü tauacü ngema naũ rü tauacütama 15 i nguneũ ngeta' nangemamare rü ta ngürüätchi inamuutchi nawa' i ngema nawa' nangemaũ.

SEÇÃO II

NGEMA NAÜÜTA I PRESIDENTE I REPUBLICAARÜ

Art. 84. Naca' ni'ĩ woetama i Presidente i Repúblicaarü:

I - Nü'ũ naunetaũ rü i'na muutchiãũ i Ministro i Estadoarü;

II - Naüãü namaã i ngüêê i Ministro i Estadoarügü na nüna na-daugüü i guüma i âê'cacü i Federal namaã cua'ü;

III - Naügüãü na mugü naü'ü ngeguma Constituiçãoa nü'ü yauüãcü;

IV - Naüãü rü yangüêãü rü nango'üguêãü i ngema mugü rü naüãü i popera i nü'ü iuü na ta'cü aicumaãcüütchi inaüü;

V - Nawã'taãü i inügü i ngewacaü i mugü ngema tama aicuma mugügu iüü;

VI – Nange'ma nawa i ngema wümatügüü natchiga:

a) Naüãü nameã nanuãü nanhuãcü inapuracüü i âê'cacü tama nangupetüêãü i ngema inaãü rü tauacüta nanaü rü tauacü nanaoë i ta'cü duüêgüca' i ngemaü;

b) Nãöêãü i puracügü ngeguma i ngemaü ngeguma na tau-guma nawa i ngema ta'cü ngema;

VII - To i natchianegümaã wü'iwa nügü nangemaêgüü rü yaoöë naga i ngema nua ngemagüü i wü'itchigü i natchianearü;

VIII – Na üãü nügümaã wü'igu nügümaã napuracüëü nawa i to i natchianegü wü'igu namaã i Congresso Nacional;

IX - Naüãü nangeürüü ta ni'ï i to i'natchianegümaã napuracüü rü nhu'matchi nügümaã ricatama;

X - Naüãü nameã naüãü na tau'uma tchieü ngupetüüca';

XI - Congresso Nacionalmaã nü'ü yauü nata'cü naüthaüü na ngemaãcü naüãüca' i mugü nü'ü yauü na ta'cü i ngupetüü nhaã natchiüãne rü naca' inaca'ü napaa yangüüca' rü inaaüãü ngegu-ma tama nawe'gugu;

XII - Nü'ü nangetchaüü i ngema ta'cü i nhuguäcü tchieü i ngupetüü namaã ngema mugüwa yadagüü i puracü na'wa ngemaü;

XIII - Naüaü nameã nanuãü i nhama natchiane arü dauruügü nü'ü naunetaü nata'cü namaã cua'ü i wü'itchigü *Marinha* rü *Exército* rü *nhu'matchi Aeronáutica*, i ngema ta namaã i cua'güü rü *naca' tatama iigüü*;

XIV - Nü'ü naunetaü nanaüüca' *nayanguutchiüca'* i *Sena-do Federal* rü *Ministrogü* i *Supremo Tribunal Federal* rü *nhu'matchi Tribunal Superiorgü* rü *Governador* i *Território-gü* rü *Procurador-Geral* i *Repúblicaarü* rü *nhu'matchi* ngema banco centralmaã cua'ü rü toomatchigü i puracütanüügü ngema mugüwa nü'ü yauüüacü;

XV - Nü'ü naunetaü *nagu nadawenüäcümã* i art. 73 i ngema *Ministrogü* i *Tribunal Conta* *União*wa ngemagüü;

XVI - Nü'ü naunetaü i ngema *äc'cacügü* i *aicumaüitchitama* *namaãcua'güü* ngema *Constituição*wa nü'ü yauüüacü i ngema ta nüna dauü i guüma i ngema ta'cü ngupetüü i *União*wa;

XVII - Nü'ü i ngema *natucumü* i *Conselho da República* arü nhama nhaã art. 89,VIIwa ümatüüäcü;

XVIII - *Naca'* na namaã *nacua'güü* i *Conselho da República* rü *Conselho de Defesa Nacional*maã cua'güü;

XIX - *Naümatügüãü* ngeguma *nangupetü'gu* na *nügü* *nadai'ü* rü nü'ü *nacua'ëü* ta'cü i *ngupetüü* ngeguma *iyatchaã-tchigu* i ngema *mugü ügüü* rü *duüügüca' naca'ü* i *guüma* i *nhaã natchianewa* *ma'ëü* i *duüügü* na *ngemaäcü* *inapo'ügüäca'* i *nhaã natchiane*;

XX - *I yatchaãtchiëü* ngema na *nügü* *nadai'ü* *Congresso Nacional* nü'ü *iuüüäcümã*;

XXI - Rü naãü i ngema nawa tü'ü nacua'ëü tûmaca' ya yiema meü üe naca' i nhaã natchiane;

XXII - Naüãü ngeguma mugüwa nü'ü yauüãcümaã yaïgu i nge-
ma to i natchianewa neüü i tchuraragü na nua narü tchoü nhaã
taguarü nanegu na pãatchitama nua nangemagüü;

XXIII - Congresso Nacionalwa namuãü i ngema ta'cü ta-
naügü'ü gucüma i taunecügu na nhuacü tanaügüãü i na-
cümagü rü nangugüãü i ngema nanawe'ëü nhaã Constitui-
çãowa nü'ü yauüãcü;

XXIV - Guüma i taunecügu Congresso Nacional naãü i 60 i ngu-
neü naguü nawe'na nayawã'naü nanaügüãü i norü puracügu i
nhure i ngüë naügüü ya taunecü ya ngupetücüarü;

XXV - Nangemaãü rü yagu'ëãü i puracügu i guaneca' iüü nha-
ma mugüwa ümatüüãcü;

XXVI – Nawüm'atüãü i nacümagü i paatchica'tama iüü nhaã
mugüarü porawa neüüãcümaã art. 62

XXVII - Naüãü i ngema toomatchigü i Constituçãowa ümatüü;

XXVIII - Congresso Nacional na naca' naca'ü na naümatüãü rü a
nguutchiü ngeguma taüma i gutchaü ngupetügu nhama nhaã mu-
güwa ümatüüãcü arts. 167-B, 167-C, 167-D, 167-E, 167-F e 167-G;

Wüitam dea'tucumü. Presidente i Repúblicarü nanaü i ngema nhaã nua
ümatüüwa nü'ü yauü i iciso VI, XII rü XXVwa rü nawa 'naügü i Ministros de
Estado, rü Procurador-Geral da República urüe'na Advogado-Geral da União
na nü'ü nadaugü na ngetaãcüna taya ngegüãü nügümaã i ngema wü'itchigü.

SEÇÃO III

NACA' IÜ I PRESIDENTE I REPÚBLICAARÜ

Art. 85. Ngema tchieügü i nawa iü i Presidente i Repúblicaarü ngeguma tama yangüëngu i ngema Constituiçãowa' ngemaü urüe'na ngeguma tama nagu yaügu;

I - Na ngemaü nawa i União;

II - Rü naüäü na mugü naüü nawa' i Poder Legislativo rü Poder Judiciário rü nhu'matchi Ministério Público rü ngema guüma mugüwa ngemagüü i wü'itchigü i Estadoguwa;

III - Naüäü nayanguëäü i guüma i naca' ngema nangemaü norü puracü iü rü tümaca' ya duä'tagü;

IV - Nüna nadau ngema nhaã natchiãnewa ngemagüü;

V - Meã namaã nacua'ü i guüma;

VI - Naüäü i mugü na nhuäcü ta namaã nacua'ü;

VII - Ya nguëäü i ngema mugü rü nhu'matchi guüma ingema mugümaã cua'güü ügüü;

Wüitama deagütucumü. Ngema guüma tchieügü rü ta naetügu nangu wüi mugü rü ngema ta niü nüü i uü na nhuäcü ta ya üü i ngema mü i pocutchiga.

Art. 86. Na aicumaäcü na Presidente i Repúblicaarü nauutchi-güäü ngema 2 e'na 3 i natucumü i Camara i Deputadogüarü rü ta marü nagu naücu nainauägüäü nape'ewa i Supremo Tribunal Federal na ngemaäcü yangüëäüca' i no'rü pocu ngema Senado Federal naca' nü'ü i uaüü rü nae'tüwa' tanangema i guüma i naca' inauäügüäü;

§ 1º Ta'cü ta ni'ü i ngema tauacütama naüü marü;

I - Ngema i'ragümareũ i tchieũ naũüwa ngeguma inauãũgüã'gu nawa Supremo Tribunal Federal;

II - Ngema na marü nüna uutchigüãũ i ngema tchieũ naũüwa i Senado Federal;

§ 2º Ngeguma marü nangupetügu i 180 i nguneũ na marü inauãũgüãũ rü tama yaguegagu rü ta inanamuutchigü i Presidente tautama nagu natchieẽacü i ngema nae'tüwa i ngemaũ i uãũtae;

§ 3º Ngema tautama nangupetüũ nawa' i ngema uãũ ngema tchieũ naũũica' rü Presidente i Republicaarü rü tauacütama napocu;

§ 4º Ngema na no'rü puracüwa'tama inangemaũ rü ta nawa' nange-ma i ngema tchiemareũ inapuracüũ;

SEÇÃO IV

MINISTRO I ESTADOGÜ ARÜ

Art. 87. Ngema Ministro i Estadogüarü rü nü'ũ naunetagüta i tagucaã'gü i 20 ya taunecüũ marü üpetügüũ rü wü'i i natucumüwa marü i puracüũ;

Wüitama dea'gütucümü. Nawa ta ni'i i Ministro i Estadogüarü naetüwa i ngema togü inaügüũ i nhaã Constituiçõwa nü'ũ yauũ i mugüacü iĩũ;

I - Rü nayanguẽgüta i ngema mugüwa i nawa na ngema na nüna nadaugüũ na namaã nacua'güũ i ngema puracügü i nüna inadaugüũwa ngema ngeta nawa inangemagüũwa rü i'napoũgüãũ i ngema napane i Presidente i Republicaarü marü nagu wüegaũ;

II - Naügüãũta na nhuacü ya ngegüãũ rü yanguẽgüãũ i ngema mugü rü ngema marü naüpanegüũ na nhuacü nayangeũ;

III - Presidente i Republicaarũ nawe'güãũ i ngema natchiga i wũ'itchigü taunecü arü na nhuãcũ inapuracũũ i Ministerio

IV - Guũguma naũãũ i ngema aicumama naca' ngema nangemaũ rü nü'ũ naũẽgüũ i Presidente i Republicaarü;

Art. 88. Mugü ta nü'ũ nanatautchaẽẽ na naũãũca' rü ya gu'ẽãũ-ca' i Ministerogü urüe'na ngema ngeta inapuracüẽũwa i guanema ya duũẽca' iĩũ;

CAPÍTULO III

PODER JUDICIÁRIOGÜARÜ

SEÇÃO I

DISPOSIÇÕES GERAIS

Art. 92. Poder Judiciário me'ewa nangemagü i nhaagü:

I - Ngema Supremo Tribunal i Federalarü;

II - Ngema Conselho Nacional i Justiçaarü;

III - Ngema Superior Tribunal i Justiçaarü;

III - Ngema Tribunal Superior puracüarü;

IV - Ngema Tribunalgü Regionalgü Federalgü nhu'matchi Juízgü Federalgü;

V - Ngema Tribunais nhu'matchi Juízgü ipuracügüarü;

VI - Ngema Tribunais nhu'matchi Juízes Eleitorais;

VII - Ngema Tribunais nhu'matchi Juízes Militares;

VIII - Ngema Tribunais nhu'matchi Juízes i Estados rü Distrito Federal nhu'matchi Territórios;

§ 1º Ngema Supremo Tribunal Federal rü Conselho Nacional i Justiça arü rü Tribunais Superiores arü rü nü'ü nangema i nawa inapuaracüü i Capital Federalwa;

§ 2º Ngema Supremo Tribunal Federal rü Tribunais Superiores rü nü'ü nangema i natchica i guüma i taguarü naanewa;

SEÇÃO II

SUPREMO TRIBUNAL FEDERAL ARÜ

Art. 101. Ngema Supremo Tribunal Federal rü 11gü ni'igü i Ministrogü nü'ü naunetaü natanüwa i duüügü i 35 ya taunecüarü ye'era nü'ü ngemagüü rü 70 ya taunecüü rü bumaegüü i ngema aicumama mugüü cua'güü rü i me'egagü'ü tama aüatchiegagüü.

Wüitama deagütucumü. Ngema Ministrogü i Supremo Tribunal Federalgü rü ta nü'ü naunetagü i Presidente i Republicaarü nawena nangupetüü narü mumaeü nü'ü unetaü i Senado Federalgü.

Art. 102. Name'wa nangema i Supremo Tribunal Federal i ngema guüma na Constituição na nadauü rü nü'ü nangemaü:

I - Yadaçgüäü na i'nauäügüäü aicumaacüüutchima:

c) Ngema tama aicuma mugügu i üü rü to inacümagu i nge-maü i nawa' i ngema mugü i ye'era wa ngemaü rü estadowa ngemaü ngema tama meä mugü i ye'eraügu yangegüü towa-ama uutchimareü;

d) Ngema tchieü nacüüü i naca' cupocuü rü tama meã yangüëgüüü i Presidente i Republica rü Vice-Presidente i Republicaarü ngema natucumü i Congresso Nacional rü ngema no'rü Ministrogü rü Procurador Geralgü i Republicaarü iüüü;

e) Ngema tchieü nacüüü i naca' cupocuü rü tama meã yangüëgüüü rü Ministro i Estadogüwa tanangema Comandantegü i Marinha rü Exército rü nhu'matchi Aeronáutica rü ta nawa' nangema i art. 52, Iwa nü'ü yauüäcü ta ni'ï rü ngema natucumü i Tribunalgü Superiorgü rü Tribunal i Conta i Uniãoarü rü ngema namaã cua'güü i ngema ngemagüüta-ma woe ta ni'ï i namaã cua'güü;

f) Ngema habeas corpus rü na'me'wa tacungema namea nawa cungemaüca' i ngema guüma i cuü i poüü rü cuna dauü rü habeas data rü meätama nü'ü nacua'tchaü na ta'cüca' rü nangeta' cungemaü rü ta'cü icüüü ngema naca' gü i äë'gacügü i metcha i Câmara i Deputadogü rü Senado Federal rü Tribunal i Contagü i Uniãoarü rü Procurador-Geral i Repúblicaarü rü nhu'matchi nhematama Supremo Tribunal Federalarüwa';

g) Ngema tama meã cuyangeü rü cügü icupo'üü nape'ewa i Estado i to i natchianegüwa (União rü Estado rü Distrito Federal rü e'na Território) i mugügu quiüäcüma;

h) Ngeta nenaüü ngema na tama aicuma nügümaã napuracüëü i União rü Estadogü rü Distrito Federal urü'e'na ngema toomatchigü rü ngemagüta namaã puracüëü;

i) Ngema to natchiane naca' ica'ü i inagäüthichigüüü;

j) Ngema habeas corpus rü ngeguma ngema tauacü ta'cü üü yaï i Superior Tribunal urü'e'na ngeguma wü'i i äë'cacü yaïgu rü name'waüthita ni'ï i Supremo Tribunal Federal urü'e'na ngeguma ngema tchieü rü ngematama nangupetü'gu i ngema inangemagüüwa;

k) We'na arü nü'ũ nadaugũũ na marü tama ye'erawa nange-güãũ i ngema naca' inauãũtaegũũ;

l) Na nügüna nawa nadauũ na nüma rü wü'i i ãê'cacü yaĩũ i nü'ũ meãma nü'ũ cua' yaĩũ;

m) Nangema na nguëgüãũ i ngema pocu i ngema tama aicumaũtchi iĩũ rü ta name'gu nanügü na ngema na ye'erawa na ngeaũca';

n) Ngema naguũma i natucumü i ngema namaã cua'gũũ ngema nawa nangema na no'rü arü ngaũ arü ye'era i natucumü na tama ngema nangemaëgüãũ na'wa i ngema na nawe'egũũ na yanguutchiũ i ngema ina meëgütaũũ;

o) Ngema nanügümaã nautagagũũ i nügütucumüwa i ngeũrüũ i nangemagũũwa rü Superior Tribunal rü Justiça me'ewa ta nangema namaã inacua'ũ;

p) Na naca' i naca'ũ na nangemaũ i tümae'tüwa i de'aũta rü tama aicuma mugügu i üũ ni'ĩ;

q) Ngeguma ngeta' nangetanü'gu rü ngeguma ta ngema nacüma rü ta Presidente i Republicaca' ta ya ĩgu rü Congresso Nacional rü Camara i Deputadogüarü rü Senado Federal rü ngema guũme'ewa ta naüpetü rü Tribunal de Conta i União arü i Tribunal Superioriogü urüe'na nawata i Supremo Tribunal Federal;

r) Ngema na Conselho Nacional de Justiça mã ya ĩgu urüe'na Conselho Nacional mã urüe'na Ministerio Publicomaã;

II - Nangaũũ ngema nawa i'cu uãũũ:

a) Ngeguma habeas corpus urüe'na habeas data rü ngetanü-ca' ya ĩgu rü guũma wü'iwa tatama ni'ĩ i nameëgüãũ nawa i tribunal superior rü ta inanapo'ũ nawa i ngema ngetanügü;

b) Tchieü natchianemaã cuü'gu:

III - Inauãüü nawa i nacümagü ngema no'rü gu'wa nanange-güãü i ngema uãütaetchiga;

a) Ngeguma tama meã mugüwa nü'ü yauüãcü yangegu;

b) Na tama cunayauü i ngema mugüwa nü'ü yauü rü tama cyaõü;

c) I'cuna uãü mugügu cuyangeãcüma meãma ngema üma-tüügu cyaüë'ëgu;

d) Ngema na nagu cuyangeü i mugü i meama nü'ü cucua'ãcü

§ 1º Na i'cuca'ü na ta'cüca' tama meã mugüwa ümatüügu yange-güãü rü ta Constituiçãoü nadaugü ta mugü nü'ü iuüãcü;

§ 2º Na ngema na aicumaüchi yangüëgüãü nama Supremo Tribunal nawe'eüãcü tautama towa'ama nadaüchiü rü ta namaã nawü'iguü i ngema toomagü nagu iüü i mugü i togü ngema namaã puracüëü rü nügüwa'tatama nangemagüü ingema no'rü natchiga rü aicumatama nawe'guü nama i guüma;

§ 3º Ngema guütama nanhagüãü rü nawe'i naweãü i ngema mugüwa nü'ü yautchigaüãcü na ngemaã+cü ngema Tribunal mea nayauãü rü tama nayauãü ngeguma 2 rü e'na 3 i natucumü tama nawe'ëgu;

Art. 103. Nü'ü niugüta na tama aicuma nawe'güü rü tama mugügu ya üü nawa' ingema nango'ëgüãü na tama nawe'guü;

I - Ngema ãë'cacü i Presidente da República;

II - Ngema ãë'cacügü i mugüwa puracüëü Senado Federalwa;

III - Ngema ãë'cacügü i puracügü i ngegüü mugüwa ümatüüãcü Câmara i Deputadogüarü;

IV - Ngema ãê'cacügü i puracügü i ngegüü i Assembleia Legislativa rüe'na Câmara Legislativa i Distrito Federalarü;

V - Ngema ãê'cacü i Estado rü Distrito Federal;

VI - Ngema Procurador-Geral i Repúblicaarü;

VII - Ngema Conselho Federal i mugü i pöügüruügü i tagucã'ägüarü;

VIII - Ngema naegagu i duüügü i Congresso Nacionalwa;

IX - Natucumügü i nügü nutaque'eü (poragü i puracünanüüca' rü e'na nhema natucumügü i i nha tagucã'äärüca');

§ 1º Ngema Procurador-Geral i Repúblicaarü rü nawe'ina aicuma meäma nü'ü rü inüü ngema naüüwa i tama aicuma mugügu i üü ngema na pora'äü i Supremo Tribunal Federal.

§ 2º Nanaueguäü na tama mugügu yaüü rü cuäü na tama meä nango'üca' rü nawe'ina meatama nango'ëäü rü nü'ü icua'üca' nangeüüüchigü yaüü i ngema wü'itchigü namaä cua'tchigüü i 30 i ngüneü naguüwa;

§ 3º Ngeguma Supremo Tribunal Federal nü'ü dau'gu na tama mugügu yangegüäü nawa' i ngema no'rü inügü rü ta Advogado-Geral i União-maä nü'ü niu nangemaäcü nangaüäüca' i ngema tama mea nango'ëü;

Art. 103-A. Ngema Supremo Tribunal Federal nanaüta i wü' i i wü'matüü nawa' nü'ü yacua'ätchiüca' namaä wü'igu i ngema 2 rü e'na 3 naguü i ngema natucumüwa ngemagüü nawe'na na nagu ya de'agüü rü ta na ngemaäcü namaä na muaneäü i guüma ngema namaä cua'güütanüwa nawa federal rü Estado rü municipiogü nangemaäcü mea nameëgüäüca' urüe'na ngema ya cua'ëgüäü nhama mugüwa ümatüüäcü;

§ 1º Ngema natchiga i ngema naümatüü rü tü'ü nü'ü nacua'ëtchaüü rü ta mea nü'ü niuutchi nangemaäcü tama tchieü i ünüma nü'ü i dauca'

na yicama rü tama meã nü'ü icua'cüraüca' rü toöcü ye'erawa nanguü;

§ 2º Tautama nagu nanatchieë ingema mugüwa nü'ü yauü i ngema ta'cü i ngema nü'ü yautchaüü i ngema mugüwa rü na tama meã mugü yaüëgüäü rü ngematatama mugüwa' ngema'üäcü yaüü;

§ 3º Ngema namaã cua'güü rü ngeguma tama na yaugüä'gu i ngema natchiga urüe'na tama aicuma meã nagu yangegu i ngema natchiga rü ta ngema nanaoë i guüma i ngema natchiga naügüü rü tooma i nacümaäcü ta arü ya ngegüäü nhama ngema nü'ü yauüäcü aiicu-maüchima mugüwa ngemaüäcü;

Art. 103-B. Ngema Conselho Nacional i Justiçaarü rü ta nü'ü nangema i 15 naguü i no'rü mu rü tare i taunecü ta ni'i ngema nangemagüü urüe'na wena arü wü'i ya taunecü tanangemagü:

I - Ngema Presidente i Supremo Tribunal Federal arü;

II - Wü'i Ministro i Superior Tribunal i Justiça i nhema nümagütama nü naunetagüü;

III - Wü'i Ministro i Tribunal Superior i puracügüarü nhema nümagütama nü naunetagüü;

IV - Wü'i desembargador i Tribunal i Justiçaarü i Supremo Tribunal Federal nü unetaü;

V - Wü'i juiz estadual i Supremo Tribunal Federal nü unetaü;

VI - Wü'i juiz i Tribunal Regional Federalarü i Superior Tribunal i Justiçaarü nü unetaü;

VII - Wü'i juiz federal i Superior Tribunal i Justiçaarü nü unetaü;

VIII - Wü'i juiz i Tribunal Regional i puracügüarü i Tribunal Superior i puracügüarü nüü unetaü;

IX - Wü'i juiz i puracü arü i Tribunal Superior i puracü-güarü nü unetaü;

X - Wü'i i Ministério Público i Uniãowa' tanüü, Procurador-Geral i Repúblicaarü nü unetaü;

XI - Wü'i Ministério Público estadual, Procurador-Geral i República nü unetaü nae'tüwa' nhema nae'gagü i instituição i estadual arü nüü unaetagü'ü;

XII - Tare i pöuruũgü (advogados) i Conselho Federal i nhema mugü i pöugüruügiarü i tagucã'ägiarü nüü unetagü'ü;

XIII - Tare duũũgü i nü'ũ nangemaũ i cua'gü i mugüwa i (Câmara i Deputadogiari rü to naca' i Senado Federal);

§ 1º Ngema norü namaã cua'ũ rü ta Presidente i Supremo Tribunal Federalarü ngeguma na tau'gu na no'rü Vice-Presidente do Supremo Tribunal Federal;

§ 2º Ngema togü i ngema natucumü rü ta Presidente da República tani'ĩ i ngema nü'ũ unetaü

§ 3º Ngeguma tama yangugu na nü'ũ naunetaũ i nhaã mugüwa nü'ũ yangu rü ta Supremo Tribunal Federal ta ni'ĩ i ngema nü'ũ unetaü

§ 4º Name'wa tanangema na nüna nadaugüũ nanhuäcü nüna inadaugüũ i ngema natucumü i mugümaã cua'güũ nangemacü meatama yaũũca':

I - Naca' ngema na ngemagüũ rü nü'ũ yangüũ na ta'cü ta üeũ i ngema i na ngemagüũwa nüna nadaũ naca' na nügümaãtama nacua'güũ rü ya nguëgüãũ i ngema;

II - Nüna nadaugüũ rü meã namaã nacua'güũ i ngema nhaã art 37wa ümatüũäcü rü we'na arü tama nügü iyadaugütanü-tchigüũ na ngemaäcü naügiãũca' na nhuguäcü tayaĩũ na-

naügüã i ngema nugu naĩnücü rü yangugüẽãü i ngema mugü naca' nangema nangemagüü;

III - Na yaugüãü rü nü'ü nacua'güü ngema natucumüwa i ngema na nügümaã nautagagüü naca' i ngema we'wa nangegüthauü ngema duüügütucumü rü nügü nawa nadaugüü na ngemaãcü tautama ngeta nanangeetchigümareãüca';

IV - Ngema nangemaü i Ministerio Publicowa neüü ngürüãtchi ta'cü tchiemareü ngupetü'gu urüe'na nügü namaã inarü tamaregu ngema nawa nangemaü;

V - Wena nü'ü nadauü i ngema wü'matüü nawa na ngo'ëgüãüca' rü mea nugu ya ngegüãüca' i ngema natucumü nawa na wü'i taunecü i nguü;

VI - Naügüãü i 6 ya tawemacüguãü i natchiga na ta'cü inaügüü rü guüma i natchicagüwa tomaãcüüra i ngema mugümaã cua'güü ügüãcü;

VII - Naügüãü i ngema napane i wü'i ya taunecüthigügu nü'ü ya ugüãcüma na ta'cü ta naügüü i ye'amaüratchigü namaã i poder Juidiciario i nhama i natchianearü na nhuãcü yaĩü i no'rü puracü na ngemaãcü wü'iwa na naãüca' i ngema de'agü i Presidente i Supremo Tribunal Federalarü na ngemaãcü ya mugüãüca' i Congresso Nacionalwa na ngemaãcü ya wã'nagüãü i ngutaque'e;

§ 5° Ngema Ministro Superior Tribunal i Justiçaarü rü na naüta na Ministro Corredor yaĩü naetüwa i norü puracü iĩü nawa i ngema nugu naĩü i napane i Nguetanüü i mugüarü rü nhägü ni'igü:

I - Na yaugüãü i na nü'ü yaugüü uaütaegü yiema te'e nawe'e nawa i ngema mugüca' ngueü rü nangemaãcü tü'ü nangüëgüü nawa i ngema mugüthiga;

II - Naügüäü nayanguutchiëgüäü na nuna nadaugüü na guüma narü we'ätchiëgüü;

III - Ngema nawa' nü'ü i cua'güü na nü'ü naunetägüü i ngema mugüca' ngueü nayangegüäca' i ngema norü ngüëëgü nawa' i ngema mugü na daugüü nawa' ta i ngema Estadogü rü Distrito Federal rü Territoriogü;

§ 6º Nama'ã wü'igu Conselho na naü'güta i napane naca' i Procurador Geral i Republica arü rü nhu'matchi ngema namaã cua'güü i Conselho Federal rü nhu'matchi nhema mugü i pöuruügü (advogado) i tagucã'äguwa ngemagüü ;

§ 7º Ngema União rü ngemata Distrito Federal rü hhu'matchi territoriogü nanaügüta i nawa tü'ü naïnüëü i mugüarü na naca' i ca'üca' na yaugüäüca' rü toomatchigü i ta'cü i nawe'eü nawa i ngema Poder Judiciario urüe'na ngema tama mea naügüü i norü puracügü rü nangemaü i namaã cua'güü i Conselho Nacional i Justiçaarü:

CAPÍTULO VIII

DUÜÜGÜARÜ/ MAIYUGÜARÜ

Art. 231. Rü nü'ü tanayaugü i ngema duüügü / maiyugü ngema na nhuäcü inama'ëü rü nhäcü ngema nangemagüü nawa i ngema nacümagü ngema nawa yade'agüü i nagagü nagu yaögüäü rü nagu inamaëü i ngema mugü i norügütama i igüü ngema no'rü naanegü i woetama nawa' nama'ëü rü nawa' nangemagüü rü ngema äë'cacü i (União) nü'ü i nawüëügüäü rü nuna idaugüü rü nü'ü i cua'ëü na nü'ü nangetchaügüü i guüma i no'rü ngemaügü i nü'ü ngemagüü;

§ 1° Ngema naane i woetama nawa' nama'ëü rü norügütama iüüü i ngema duüüü / maiyugü rü woetatama nawa nangemagüü rü taugutama nawa' i natchoüü na ngemaäcü naüüüüca' i ngema nüma nü'ü nacua'güü inatogüü rü tauacütama nüna tanayau na nüna nadaugüü i ngema nawa nama'ëü i ngemagü i ngema ngemagüü ngema nawa nügü yamuëgüü i nacümagü nhama numa nü'ü nacua'güüäcü i nawa i ngema nacümagü i nagu inama'ëü;

§ 2° Ngema naane i nawatama nangemagüü i Duüüü/Maiyugü naca'gütatama ni'ï rü norügütama ni'ï na ngemaäcü nawa nayaugüüüca' i ngema nüma na nawe'egüü namaä ye'erawa nügü nagagüü i ngema waiüümüwa rü natüüüwa nataagüwa ngema inangemagüüwa;

§ 3° Ngema nanüna nadaugüü i ngema de'agü ngema norü meü-gü i pora nawa i yauü nawa i nguü nanayauü i ngema megüü i nawa i ngema duüüü/mai-yugü rü tayanguutchi ngeguma Congresso Nacional nawe'eguricatatama nünacagüäcü i ngema norü yoraiüüü rü nü'ü nangema namaä nacua'güü rü nüna nadaugüü nawa' i guüma ngeguma ta'cü nawa nayaugü rü nhama nhaä mugüwa nü'ü yauüäcüta ni'ï;

§ 4° Ngema nagu i yade'aü i nhaä art. rü taucüüwama nü'ü täüpetü rü tauacü tomaacü tayange tama ngema ümatüüäcü;

§ 5° Rü tauacüta tü'ü nimugatchitanü ya yiema duüëgü ya ngemacaä' iüüe ya maiyugü i tüma arü naanewa ngeguma ta erü guänema nacääcü yaügu i Congresso Nacional ega ta'cü i tchieü ngema ngupetügu urüe'na dawegü i ngema tü'ü ta tchie-ëgüü ngeguma nanawe'egu i ngema duüü i mugümaä cua'güü-me'ewa tanaüpetügurica tatama rü nhu'matchi taarü wena tü'ü nawoeguë tümatchica'gü ngeguma marü iyatchaätchigu i ngema tü'ü tchiëüü;

§ 6° Tautama no'rü ta ni'ï ngeguma tautama mugüwa nü'ü yauüäcüta yaügu na nayaugütchaüüü rü nügüügütchaaü yaüëäü i

ngema naane e ngema nhaã artiguwa nü'ü yauü nanayaugüãü i ngema ai'rüügü i ngema waimüwa ngemagüü urüe'na natügüwa rü tatügüwa ngemagüü rü notürü ngeguma União arü inüwaãcü yaïgu rü tautama não'ê'ägu rü tanawe'e na União nü'ü naütanüü ngeguma tautama mugügu yaüãcü yaïgu urüe'na tautama meügu naïnüãcü yaïgu;

§ 7º Tautama naca'ni'ï i ngema naãne i marü norügütama iïü nhama nhaã art. 174, § 3º e § 4º.

Art. 232. Ngema duüügü rü tooma i natucumügü i nügütanüwa inama'ëüwa rü nügü ta inapo'ügü i ngema norü mugü nayanguutchiüca' rü Ministerio Publico nawe'e na nü'ü narü ngüëgüü nawa i ngema norü mugüwa ümatüüãcü;

Parceiros:

IDGLOBAL
Instituto de Direito Global

AGU
ARACÓNDIA GUARANI

MINISTÉRIO DA
JUSTIÇA

MINISTÉRIO DOS
POVOS INDÍGENAS

GOVERNO FEDERAL
BRASIL
UNIÃO E RECONSTRUÇÃO

Apoio:

MAKIRA-E'TA
REDE DE MULHERES INDÍGENAS DO ESTADO DO AMAPÁ

Ngeguma ya dueegü tüü na ngemagu i ñü nawa ngema wümatü, urüena tanawaegügu nana tomaraüü i ngema wümatü, nanawaena naca' ta daugüü i ngema namaã cuagüü nhaã i nguneügu 1º de outubro de 2025, nhaã nha-tüwá rü ümatügüügu taniï ta ya mugüü i ngema ta nawaegüü:

Caso tenha algum comentário ou sugestão sobre o texto traduzido, entre em contato até 1º de outubro de 2025 pelos meios a seguir:

E-mail:

AGU: lingua.indigena@agu.gov.br

IDGlobal: contato@idglobal.org.br

Makira E'ta: livd2025makira.eta@gmail.com

Endereço:

Escritório Makira E'ta:

Av. Boulevard Álvaro Botelho Maia 440, Sala

205, 2º Andar, Edifício Floriano Albuquerque, Centro, CEP. 69.025-070,

Manaus – Amazonas – Brasil

Whatsapp:

Coordenação Makira E'ta (Rosimere Arapaço): (92) 99367-7459

Parceiros:

IDGLOBAL
Instituto de Direito Global

AGU
Associação dos Advogados da União

MINISTÉRIO DA
JUSTIÇA

MINISTÉRIO DOS
POVOS INDÍGENAS

GOVERNO FEDERAL
BRASIL
UNIÃO E RECONSTRUÇÃO

Apoio:

MAKIRA-E'TA
Rede de Mulheres Kaingang do Estado do Amapá